

tv-15 naš TOVARIS

Št. 22
2. junija 1988
Leto XXVI

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Peti junij je svetovni dan varstva okolja.

Naredimo vse, da bo tudi naš!

Prya konferenca ZKJ

Zgodovinska prelomnica?

Nujno v reformo, kajti kriza nas stiska za vrat

Zlepa ne pomnimo komunističnega shoda, ki bi potekal v tako dramatičnih razmerah, v tako soparnem ozračju in ob tako zaostrenem spoznanju, da so naši družbeni in državni skupnosti pri priči potrebne elementarne spremembe – kakor je bila to pravkar minula konferenca ZKJ v Beogradu. Na njej in okrog nje je bilo večkrat slišati, da je to zadnja možnost, če hočemo odvrniti od Jugoslavije popolno katastrofo. Ni manjkalo glasov, ki so poudarjali, da mora to srečanje 785 delegatov v centru Sava pomeniti prelomnico v vsem našem žitju in bitju, predvsem pa seveda v delu Zveze komunistov. Jugoslovanski delovni človek se ne more znebiti strahu in dvoma – podobno pa se je godilo tudi prenekateremu delegatu na konferenci – ali bo vse to res, čeprav so sklepi konference jasni in nedvoumni. Preveč je že namreč bilo sklepov minulih štirideset let, ki se niso uresničili, preveč priseg, ki so se porazgubljale kot dim.

No, zdaj si ne moremo več privoščiti razkošja, da bi dvomili. Avnojski državi gre za biti ali ne biti. Naša skupnost si mora zdaj kot en mož zavihati rokave in se z iskreno mislijo, pošteno, odgovorno, trezno, zavzeto lotiti izpolnjevanja zastavljenih nalog.

Kaj je povedal v uvodnem referatu predsednik Boško Krunic:

Reši nas lahko samo intenzivno samoupravljanje. Če hočemo, da ne bo samoupravljanje samo na papirju, moramo temeljito reformirati naš gospodarski sistem, spremeniti pa tudi politični sistem, in zagotoviti te spremembe z novo ustavo. Hkrati mora iti v demokratično

prenovo zveze komunistov.

Za dosedanje ravnanje komunistov ni opravičila. Zastavljenega je bilo veliko časa. Odgovornost za izpolnjevanje nalog, ki jih je postavil pred organizacijo in vso družbo 13. kongres ZK, se ni zaostрила, kakor bi se morala in kakor smo pričakovali.

Ker je tako, postajajo dogovorjene naloge vse težje in vse bolj neodložljive. Čaka nas odločnejši boj za tržno gospodarstvo v pogojih družbene lastnine ter socialističnih samoupravnih in družbeno gospodarskih odnosov. Največja ovira za uveljavitev te strategije je zasta-

rela zavest o razmerju med gospodarstvom in politiko. Delovanje trga si je treba izboriti po vsej sili, čeprav bo to prinašalo določene negativne posledice, kajti še dosti več slabega prinašajo državno administriranje, etatizem in tehnokratizem. Četudi bo pri nas prevladala družbena lastnina, moramo narediti prostor zasebni lasti in tujim vlaganjem. Z gospodarsko reformo moramo odpraviti pasivnost, parazitstvo, neodgovornost in nesposobnost administracije.

Naš največji sovražnik je slej ko prej inflacija. Boj proti njej bo povzročil socialne pretrese, vendar bi prišlo do še hujših posledic, če bi nam inflacija še naprej uhajala z vajeti. Pospešiti moramo pripravo ustreznih socialnih programov na vseh ravneh; samo tako nam protiinflacijska politika ne bo prinesla neobvladljivih težav.

Spremembe političnega sistema so povezane, kot rečeno, predvsem s čim hitrejšim sprejetjem nove ustave. Eno bistvenih vprašanj, ki ga je treba rešiti, je vprašanje federacije in njenega delova-

nja. V državi moramo doseči večjo enotnost v vseh pogledih in še zlasti glede enotnega skupnega trga. Pri tem leži kajpada velika odgovornost na republikah in avtonomnih pokrajinah. Bolj bo treba spoštovati vse tisto, kar se odloči na ravni federacije. Brez tega ne more priti do korenitih gospodarskih reform in drugih sprememb, katerih temeljni cilj je pač, da se reši vprašanje, kdo in kako bo odločal o presežnem delu.

Posebej se je Boško Krunic ponudil pri vprašanjih enotnosti in sožitja v SR Srbiji. Mednacionalni odnosi na Kosovu še zdaleč niso urejeni. Ker se izseljevanje Srbov in Črnogorcev s Kosova nadaljuje, ni mogoče reči drugega, kot da je te žalostne razmere treba gledati kot poraz naše celotne politike.

Ko je povoril o prenovi ZK, se je Krunic pritožil čez umetne dileme o odnosu med večino in manjšino. Ta dilema je nerealna in skonstruirana. Zgrešeno bi bilo iskati neko monolitnost, v bran pa se je treba postav-

ljati tudi vsakršni manjšinski politični opoziciji in frakcionizmu. Krunic se je zavzel, da se morajo komunisti ravnati po načelu demokratičnega centralizma v ZK. Če se bodo dosledno držali tega načela, bodo kos tako agresivni meščanski desnici kot enako agresivnim poskusom, da bi se ohranjal državni socializem.

Delo v ZK mora biti javno, saj zaprtost koristi samo partijskemu birokratizmu.

V kriznih razmerah se tudi znotraj ZK pojavljajo nacionalistične strasti. To zlo se najbolj kaže v načelnih obtoževanjih, kdo koga izkorišča, kdo se hoče na račun drugega reševati iz težav in v podobnem. Nujna bo odločna diferenciacija v vrstah ZK, da se izkorenini tak in drugačen oportunistem. Gre torej za odločno kritiko in samokritiko. Ti dve sta potrebni tudi takrat, ko govorimo o moralnem liku komunista. Preveč je nepoštenih, pohlepkih, sebičnih komunistov, torej takih, ki želijo bogateti na tuj račun.

Na konferenci ZKJ

V komisiji za politični sistem

Odpraviti prevlado monopolne politike

V tej skupini so se govorniki najpogosteje osredotočili na vprašanje, ki se sučejo okrog neuspešnosti in zagatnosti našega sedanjega družbenega dogajanja. Med vzroki so ugotavljali preočito množino zakonov in norm, kijih ni mogoče izpeljati, tako da je stihija še toliko večja, pa nemo goščo prevlado politike nad gospodarskim in drugim delovanjem, razraščeni etatični monopolizem, krčevito vztrajanje pri oblasti, ki zapira vrata pobudam, posebnostim in razlikam, skrita za takomimeno kolektivno odgovornostjo, kar vse pa je dejanski vir naše vsesplošne družbene neodgovornosti.

Sodbe so se glede temeljnih vzrokov tudi v tej skupini razhajale, saj so nekateri razpravljali iskali krivdo za stanje, v kakršnem smo,

predvsem v separatističnem obnašanju nacionalnih birokracij, ki da neprenehoma blokirajo vsakršno soglasje v državi, ki jo tako razjedata neenotnost; spet drugi pa so, nasprotno, obsojali predvsem zvezni, državni etatizem, ki je s svojimi unitarističnimi pogledi na jugoslovansko bit pripeljal družbo v popolni zastoj socialističnega samoupravljanja. Slabo se nam piše, so poudarjali trezni glasovi, če v delu države opozarjamo zgolj na nevarnosti unitarizma, drugod pa vidimo kot krivca zgolj separatizem. Na obtoženo klop morata oba.

Kajti odločilnega pomena je vendarle enotnost pogledov na politični sistem, ki bodi moderen, pluralističen, tak, da bo odpravil vsakršno nadaljnje vpletanje etatične višje pameti v združeno

delo in poslovno politiko, s tem pa odpravil vse birokratske strukture, tudi tiste, ki so se vgnezdile v samih vodstvih zveze komunistov, tja do najvišjih.

Vse to pa terjaja predvsem odpravo dosedanjih oblik in načinov monopolnega odločanja in tako imenovne dogovorne ekonomije – pa najbrž, kot kaže, tudi zamenjavo vodilnih kadrovskih sestav v sami partiji oziroma v političnem življenju Jugoslavije (mnogi delegati na konferenci so opozorili, da bo treba nemara še pred koncem leta sklicati izredni kongres in izvoliti novi, smelejši centralni komite), saj dosedanja vodstva, v nenehnem krčevitem strahu pred neizogibnimi posledicami, zahtevami časa očitno niso kos.

V komisiji za družbenoekonomske odnose

Čas za temeljite kadrovske spremembe

Ena temeljnih ugotovitev v skupini, ki se je ukvarjala – zelo intenzivno – z razmerami v našem gospodarstvu, je bila, da bi bilo politično škodljivo, če bi se delili na »uspešne« in »neuspešne« republike, saj je jasno, da so uspešni kolektivi povsod. Zagotovo bo reformno gibanje podprlo več kot milijon brezposelnih, so tudi menili, ki so brez dela predvsem zaradi sedanjih razmer, vendar je treba, vsaj na začetku, izoblikovati ustrezno socialno politiko, ki naj prepreči pretirano siromašenje.

Precej ostrih besed je bilo izrečenih na račun državnih organov, ki niso skoraj nikoli v zadregi, kadar gre za skupno porabo, gradnjo stanovanj, itd., medtem ko se delovne organizacije dušijo v brezizhodnosti, v pomanjkanju slehernih sredstev. To ubija tudi sleherno odločanje, saj so stvari s pretiranim normativizmom in restrikcijami že vnaprej odločene. Ni bilo malo razpravljalcev, ki so se zavzeli za popolno samostojnost združenega dela, brez vmešavanja države in politike. Zaradi tega mnogokje ni bilo mogoče uresničiti dobro zastavljenih razvojnih načrtov. Restriktivnost tudi duši sleherne, še tako dobre pobude in to prav v času, ko posebej potrebujemo dobre zamisli in pošteno delo. Zaradi vsega tega je enkrat za vselej treba razčistiti odnos partije do države, partije do trga in partije do združenega dela.

Idejno-teoretična vprašanja

Bo manjšina vlekla večino ali obratno?

Čeprav je v skupini, ki je obravnavala idejno-teoretična vprašanja, prvi spregovoril slovenski delegat Slavko Soršak, ni še čisto jasno, ali bi kazalo uporabiti biblijski rek o tem, kje se na koncu znajdejo prvi.

V skupini, ki jo je vodil Dragutin Dimitrovič, je razpravljalo več kot trideset delegatov, pri čemer je najbrž večini slovenskega poslušalstva in gledalstva (tisti, ki je zadeve spremljala po televiziji in radiu), ostala v spominu predvsem polemika Sonje Lokarjeve z uvodno Kruničevimi mislijo v referatu, ki je dajala slutiti, da si mož predstavlja vprašanja večine in manjšine v partiji nekam preprosto, po načelu »tisti, ki nas je več...« »Pravilen odnos do manjšine«, je poudarila Lokarjeva, »je nujen pogoj za razvojno dinamiko socialistične družbe, ker za-

pada družba brez tega v razvojno slepo ulico. Strah pred odprto evolucijsko dialektiko manjšine in večine se je porodil iz grenke izkušnje NOB. Vendar danes niso enaki pogoji kot takrat. Odnos nasproti manjšini ne pomeni, da nam ni potrebna enotnost, vendar pa se ta enotnost danes ne more več graditi v boju proti, ampak v spodbujanju vseh slojev in celotne družbe za hitrejši razvoj. S postavljanjem vprašanja odnosa večine namini sproti manjšini obenem pomeni tudi postavljanje vprašanja, kako preprečiti lažno, od zgoraj vsiljeno enotnost.«

Sicer pa je treba povedati, da so bila številna mnenja razpravljalcev v navedenem nasprotna, saj so nekateri odkrito poudarjali, da so takšna stališča o odnosih manjšine in večine »znana še iz časov Džilasa« (!). Izpeljan-

ka takšnega razmišljanja je bila, da prvo »fazo« neenotnosti v ZKJ že imamo, v drugi fazi, da bi sledila legalizacija frakcij, v tretji pa bi sledil popoln razcep ZKJ in razbitje jugoslovanske skupnosti...

V razpravah je bilo najbolj očitno to, da nekateri razpravljali še vedno razpravljajo po »diktatu« klasične teorije komunizma na način, kot da bi le-ta ne prehodila številne nove faze razvoja, ki so že doživele potrditve v svetovnem komunističnem gibanju. Iz tega stališča je zanimivo, da je bilo v razpravi v tej skupini za idejno-teoretično delo manj besed o razvojnih poteh samoupravljanja, kot smo pričakovali. Več pa so delegati govorili o zahtevah po neposrednih in tajnih volitvah, kar je navsezadnje tudi določeno znamenje in korak naprej.

Natečaj za literarne, likovne, fotografske, glasbene in filmske prispevke na temo

Revolucija še traja: kje je naše in moje mesto v njej

Letos so učenci osnovnih in srednjih šol že peto leto sodelovali v natečaju **Revolucija še traja; kje je naše in moje mesto v njej**, ki ga na pobudo komisije za razvijanje tradicij NOB pri občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana-Center razpisujejo občinska konferenca SZDL, občinski komite ZKS, občinski svet Zveze sindikatov, občinski odbor ZZB NOV, občinska konferenca ZSMS, občinska izobraževalna skupnost in občinska kulturna skupnost ter Zveza prijateljev mladine občine Ljubljana-Center. K sodelovanju so povabljeni posamezniki in skupine učencev osnovnih in srednjih šol občine Ljubljana-Center, šol pobratenih in prijateljskih občin Delnice, Bijelo polje in Murska Sobota pa osnovnih šol pobratenih in prijateljskih krajevnih skupnosti, osnovnih in srednjih šol, s katerimi sodelujejo odbori skupnosti borcev, ki imajo domicil pri skupščini občine Ljubljana-Center, potem učenci vojaške gimnazije Franc Rozman-Stane in OŠ Padlih prvoborcev Žiri, učenci oddel-

kov dopolnilnega slovenskega pouka otrok naših delavcev na začasnem delu v tujini, ki sodelujejo z osnovnimi šolami v občini Ljubljana-Center ter mladina v organizacijah združenega dela v tej občini.

Letos je iz osnovnih šol prispelo 189 spisov, trije glasbeni prispevki in kratek film, srednješolci pa so poslali 65 spisov in 138 likovnih del (najboljša so bila razstavljena od 16. do 23. maja v razstavnem prostoru blagovnice Nama pri Tromostovju). Novost je letos predstavljala raziskovalna naloga o vrednotah, izraženih v prispevkih, ki so na natečaj prispeli v letu 1984/85.

Piko na i pa je v letošnjem natečaju Revolucija še traja; kje je naše in naše mesto v njej postavila prireditelj v veliki dvorani Cankarjevega doma, na kateri so učenci osnovnih in srednjih šol v gibih, plesu in pesmi izpovedali tisto, kar je bilo prej izrečeno v besedah,

moj obstoj, kajti moje mnenje je meni sveto in brez njega ni več mojega življenja,« pravi eden srednješolcev. In zopet drugi: »Na žalost je množica nekaj, ki se giblje pod taktirko nekoga. V množici vsak zase misli. Lahko se tiho stri-

timnem svetu. Ali bodo ti otroci, ko odrastejo, sposobni ohraniti družine? Ali jim ne otopijo čustva v letih, ko so najbolj dojemljivi? «Čas bi bil, da se lotimo tudi ekologije medčloveških odnosov,« pravi jo. »Če bi se bolje poznali

Iz vrst borcev – mladini

»Videti morate, da smo v NOB uspeli kot mladi ljudje. Uspeli pa smo zato, ker smo bili ponosni. Ponosni, da smo Slovenci. Človek brez ponosa zavesti pripadnosti nekemu narodu ne more spoštovati drugega naroda. Mi pa smo spoštovali vse jugoslovanske narode. In v tem ponosu smo se bili pripravljani upreti toliko večji in močnejši sili. Številni moji tovariši so dali življenje za to. Ponos je gonilo, ki ohranja družbo, ki jo ohranja mlado. Zato sem vesel, da tudi ti vaši spisi izžarevajo ponos.

Ob naših ustavnih spremembah naletimo v tisku na vse mogoče napade in pisanja, ki vzbujajo nacionalno nestrpnost. Slišimo o Jugoslaviji kot o kalupu, ki nas vse tlači. Ali je to res? Mi smo se vendar za to, za novo Jugoslavijo bojevali. In zanjo se moramo boriti še danes. Spoštovati je treba različnost naših narodov. Spoštovati stremenje po napredku. Izbrati iz naše vsakodnevnice prakse »zaskrbljenost«, ko nekomu gre dogro in zato več dobi. Zaskrbljeni naj bi bili tam, kjer ni kaj deliti. Moramo se boriti tudi za materialno bogatenje družbe; ne zato, da bi to imelo samo po sebi pomen, ampak zato, ker je to osnova, da bi dosegli duhovne vrednote.«

njaš ali pa ne. Toda, imeti moraš pogum, da nekaj poveš.«

Je to res? Ali ni pri nas kar premalo korajžnežev, ki bi morali postati množica? Ali ni tiho prilagajanje osnova za črednost? Ali ni to nevarnost, da bo družba zboletela? V praksi našega življenja je svoboda mišljenja, da je zašla v krizo, potrebuje drugačno razmišljanje, če se hoče izkopati iz nje. Vsak pa se mora zavesti, da svoboda zahteva veliko veliko odgovornosti in izredno disciplino.

Dalje ta naša mladina premišlja o ljubezni; tisti, na kateri temelji vsako živo bitje na zemlji, pa če je še tako drobno. »Živimo nekje na površju, vse zaznavamo mehansko – kakor stroji...« pravijo. Pogrešajo ljubezen v družinah – v otrokovem najbolj in-

med seboj, bi se imeli tudi bolj radi, bi se spoštovali. Potem ne bi prišlo do pojavov nacionalizma, ki ga je – kar priznajmo – dovolj povsod v Jugoslaviji.

In delo? »Bom dobil delo, ki me veseli?« se sprašuje ta mladi šolajoči se rod. Poglejmo resnici v oči! Bom sploh dobil delo – kakršnokoli, samo da preživim?! In... ali ni delo kot vrednota v naši družbi nekoliko zanemarjeno? Ali ni preveč propagiranja iger na srečo? Kam to vodi? Kako naj bo delo osvobajajoče? Kako naj še velja Kardejeva misel o njem?

Sociolog Albert Avguštinčič in slavistka Ana Brvar, oba iz srednje šole za družboslovje in splošno kulturo Vida Janežič v Ljubljani, sta spretno sukala pogovor, ki se je končal z mislijo, naj postanejo besede orožje za prakso. Mladi se namreč zavedajo, da bodo neizogibno morali prijeti za krmilo družbe. Kažejo pripravljenost na to.

Ziva Drole

Nekaj odlomkov iz prispevkov za natečaj Revolucija še traja...

Dediščina moje generacije

Humanost poznajo samo še izjeme v naši družbi. Kultura današnje mladine je padla na zastrašujoč nivo. Temu pa je kriv današnji ritem življenja. Starši jutraj hitijo v službo, otroka pa vmes »oddajo« v vrtcu, tako da imajo za njihovo vzgojo le malo časa. Otroci se danes igrajo na betonu in prave narave ne poznajo več. Posledica tega je, da znajo kleti že predšolski otroci, s starostjo pa se marsikateri slabe lastnosti še priključijo.

ROMAN VEBLE, 1. h.
Sr. šola za družbosl.
in spl. kulturo
Vida Janežič, Ljubljana

Svoboda tudi tistim, ki mislijo drugače

Pa saj ima vendar vsak človek svoja čustva! Zakaj potem ne razmerno tudi čustev naših prijateljev, s katerimi živimo? Zakaj se izogibamo neprijetnim vprašanjem, ki nam jih zastavljajo? Zakaj smo tako egoistični in sebični drug do drugega? Vsak skrbi le za svoje dobro počutje, blaginjo, užitke... Torej smo ljudje žival z razvitimi možgani, ki pa funkcioni-

Ljubezen je čudež civilizacije

Jesen si je nadela svojo najlepšo obleko. Hodil je že v tretji razred, bil je odličen učenec, le včasih je kakšni sošolki dvignil krilo ali jo spotaknil.

Ko se je vrnil iz varstva, je želel iti k prijatelju.

»Uči se, da boš odličen, če hočeš dobiti dirkalno kolo,« sta mu velela starša.

Učil se je cele popoldneve, vse leto, vendar na koncu ni bil odličen. Oče je bil užaljen.

»Oče, zakaj...?« je želel vprašati, a njegove mlade ustnice so zadržale, ker ni znal dokončati vprašanja.

SABINA OVCA, 2. i
Sr. ekonom. š. B. Kidrič
Ljubljana

Majhen, ponosen slovenski narod

Ja, lepa misel — in kako vzpodbujajoča! Skoraj tako, kot naslov o tistem malem kakosežereče narodu. Prvo, to se pravi majhen, bo kar držalo. A ponosen; to je spet eden tistih dvomljivih pojmov, ki so zrasli v človeškem povzdigovanju nekih lastnosti, ki jih pravzaprav ni. Ponosni, pogledjmo resnici v oči, nismo nikoli bili. O, posamezniki, ki pa jih je večina pozabila, so prav gotovo bili nekaj podobnega temu, čemur pravimo ponosen človek. Večina, stroj, ki perfektno deluje, pa je imela zaloge nečesa drugega. Vzdržljivosti. Ponosna ni nikoli pretirano bila, zato pa toliko bolj vzdržljiva in presneto zviža za vse, kar ji je bilo v korist. Morda smo ravno zato obstali, kdo ve? Sicer pa sama trdim, da ponos ni pretirano koristen, saj te ta vzor čednosti marsikdaj lopne po glavi in ga moraš žal potlačiti, kar te prizadene z dvakratno silo. In vzdržljivost? Sicer ne spoštovana, a silno uporabna stvar. Kljub mnogokratnemu očitaniju obstaneš in si morda edini, ki ti je to uspelo. Dandanašnji je preživetje težko že za enega, kaj šele za milijon ali celo več ljudi. Moramo si priznati, da nismo nič drugačni, nič bolj beli ali neomadeževani. Po tistem starem reku, da so najbolj uporabljan del telesa komolci, se prebijamo naprej.

URŠKA VOGRINC, 2. b
Srednja šola za družboslovje
in splošno kulturo Vida Janežič, Ljubljana

Ko se sprehajam med širnimi prekmurskimi polji, srečujem ljudi, ki si z znojem in žulji služijo svoj vsakdanji

Z odra velike dvorane Cankarjevega doma

moja dežela kot cvet; iz majhnega, komaj opaznega popka, v katerem je tlela želja za nečim lastnim, je čez noč vzcvetela dežela prijaznih ljudi in prečudovitih stvari. A za razliko od cveta ne bo nikoli ovenela, ampak se bo vedno bolj in bolj razcvetala; ljudje smo in bomo kot čebele; letali bomo s sveta na cvet in uživali lepote prečudovite dežele — naše Slovenije. In takrat bom svoje otroke popeljala na vrh naših gričev in s ponsom rekla:

nejo utrjeni, ker je to le velika sprememba za človeški organizem. Prve so roke, ki bolijo, da jih ne moreš pošteno dvigniti nad glavo, tako so težke. Nato se človek navadi zgodnjega vstajanja iz objema tople postelje ter poznega dotika hladnih blazin. Ritem se vse bolj stopnjuje — od poletja do pozne jeseni. In v vse tem življenjskem ciklusu sodelujem tudi sama. Razen tega, da hodim v šolo in prebirem učbenike in knjige, se posvečam tudi

reši osamljenosti. Če pa je človek lep, če ima svoje ideje in cilje, ga družba zavrne, ker ima nad njim premoč — ocean ga potopi in mu razbije obraz. Rešitve v Bogu za človeka ni, tudi ljubezen, ki jo išče lirski subjekt kot rešitev, se mu razbline v nedosegljiv cilj. Človeško življenje je sestavljeno iz uporov, dvigov in tudi padcev. Ker družba preveč pritiska na človeka, ga ovira pri njegovem delu in ustvarjanju, ta podleže in izgubi voljo do upora. Subjekt je v družbi vedno izpostavljen, vedno napadajo le njega, ker izstopa z inteligenco in moralno

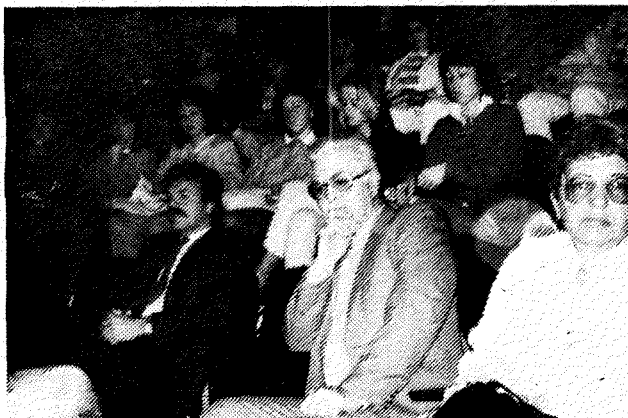
ALENKA VUK, 3. b
Srednja šola za oblikovanje
in fotografijo
Ljubljana

Kakšnega prijatelja si želim

Zamisel je dal tovariš učitelj — naj pišemo o prijatelju, tovarišu, učencu. Premišlujem. Ne dolgo. Hitro se odločim. Izbral sem tovariša in prijatelja. Slovenec je. Učenec četrtega razreda. Moj vrstnik. Nikoli se nisva srečala, pa se dobro poznavata. Zato lahko pišem o njem.

Moj prijatelj Jože živi v mali vasi pod planinami, obraslimi s stoletnimi bori. Njegova hiša se je pogreznila v zimski sen in belino snežnega pokrivala. Samo streha kuka izpod bele odeje in iz dimnika se valijo dimne zavese. Jutranja zora najde Jožeta pripravljenega za na pot v šolo. Krenil je kar na smučeh. Hiti po ravnem belem morju, razgretga obraza in premrzlih rok.

Prispeje v šolo. Pogreje se ob peči v učilnici, sede v klopi in začne z delom. Pride učitelj. Moj prijatelj odgovarja na vprašanja — počasi in gotovo. Pripoveduje

Pogovor med generacijama

rajo samo za tehnološki napredek! Da, natanko tako je. Tako še vedno ostaja peščica ljudi, ki jim le ni čisto vseeno, kako živijo sami, pa tudi, kako živijo njihovi prijatelji. To so ljudje, ki mislijo drugače: ki jih zanima spoznavanje svojega jaza. Ti ljudje ne skrivajo svojih misli pred drugimi, »požvižgajo« se na okolicu in na glas povedo, kaj si mislijo.

Zato svobodo tistim, ki mislijo drugače! Ti bodo naredili življenje drugačno, zanimivejše.

TATJANA VERBIČ, 2. g
Srednja ekonomska šola Boris Kidrič
Ljubljana

vodi; pozabil pa si živeli, zgubil si se v času, poslal si suženj lastne moči in edino, kar ti je ostalo, je bilo, da si se potkal po prsni in bolni, umirajoči naravi ponosno pokazal: to je delo človeka.

KARMEN MLINAR, 2. h
Sr. ekon. š. Boris Kidrič
Ljubljana

Toliko stvari smo pokvarili s civilizacijo, pravzaprav vse naše okolje in tudi ljubezen smo zelo neokusno začeli. Kaj ti bo pornografija, prostitucija? Čemu stroge moralne odpovedi v obliki cerkvenih načel, prepotentnost užitkarske naslade? Ugasni reflektorje, ki vse osvetljuje v lažni svetlobi: saj pač vsak sam ve, kolikokrat je bil razočaran. Potrudi se in odgrni odrske zavese. Zagledal boš svobodno pot do vseh užikov, začutil le-poto podarjenega življenja, občudoval boš milino gibanja vsakega bitja. In šele potem boš lahko doumel, da je ljubezen osnova, na kateri temelji vsako življenje na Zemlji, pa naj bo še tako drobno. Kdor bo dovolj tenkočuten, se bo brez strahu zavedal, da je le pikica v sončnem sistemu, v katerem Zemlja kroži po ustaljeni in stari ekliptiki. Sončni sistem pa je le del prostranega vesolja.

ANDREJA DOBRUN, 2. d
Srednja zdravstvena šola,
Ljubljana

Ste imeli kdaj občutek, da ves esej leži v vas, toliko čudovitih misli, toda preprosto ne veste, kako zajeti iz zakladnice in razsuti zlato po papirju? Ravno tako se sedaj počutim jaz. Kolikor se poznam, se to dogaja vedno, kadar moram pisati o nečem znanem, vzpodbujajočem in... zakaj ne bi rekli — o nečem, kar mi je drago. Tako je, kadar pišem o ljubezni, o Jugoslaviji in navsezadnje sedaj — o Sloveniji. Veliko bi lahko rekli, a je težko. Zato se izogibam tej temi. Človek je v bistvu slabič; samo ime mu zveni ponosno, mar ne? Toda tokrat so od mene pričakovali, da se lotim te teme, ker se »svaždam za Slovence«.

Pišem, da kljubujem vsem, ki bi hoteli Slovenijo neke med Avstrijo in Jugoslavijo in razdelitev na cone in besedno državljansko vojno in vse to... Vem, da imajo Slovenci (vendarle) radi Jugoslavijo, pa naj vedo, da jih imam tudi jaz rada, kar pomeni, da vsi »južnjaki« ne mislijo, kako so »ti Slovenci« prepotentni, frigidni, narodnost brez narodnosti. Zgodovina je čudovita stvar, toda od nje se ne da živeti. (to si moram mi, Črnogorci, vtisniti v zavest). Prihodnost je posledica sedanjosti, zato hočem spregovoriti o tistem, kar Slovenci so in kar bi morali biti.

Ne vem zakaj, toda imam občutek, da imajo neko ukradeno negotovost, nek mrak v sebi, ki jih omejuje. Zato tudi mislijo, da so osamljeni, ogroženi, žrtve. Ali je to zaradi neprestanega boja za svoj obstoj — ne vem; toda gotovo vem, da jih prav to predstavlja tako grobo, samožive in odtujene. Seveda ni tako. Imela sem nekoliko

kruh. Toda glej; na njihovih obrazih se zrcali iskra veselja, ponosa na to zemljo, ki je pokrita z vsemi lepotami, kar si jih človek lahko želi, ponosa na deželo, ki je neopazna, a zaradi svojih ljudi mogočna. Mogočna kot vitka smreka v temnem gozdu.

Ljubim to deželo, ljubim te ljudi, a v mojem srcu je kanček strahu, da nekoč vsega tega ne bi izgubili. A moj ponos mi že spet ne dovoli, da bi to komu priznala. Mogoče bom z leti le postala prepričana, da se to nam ne more zgoditi zaradi naše kljubovalnosti in ponosa na svoj rod. Taki smo pač Slovenci. Čutim in vem, da je

otrok moj, bodi ponosen na to, da te je rodila slovenska mati in da skupaj z njo živiš tu in da si to, kar si; da si Slovenec.

RENATA KOREN, 3. a
Srednja kmetijska šola Rakičan pri Murski Soboti

Bom dobila delo, ki me veseli?

Čutim, da prihaja pomlad in z njo veliko sonca, ki vabi na polje. Kmetje se zbujajo iz zimske otopelosti in se začenejo v delo. Potem posta-

prijatelj Slovencev in vem, da je tisto prej maska. Toda, veliko ljudi, verjemite mi, nima potrpljenja, da raziskuje, da odgrinja maske ali da vsaj nudi še eno priložnost sočloveku. Veliko lažje je odmahniti z roko: »Ma, pusti ga, čudaka!«

Zato — ne sodite prehitro o njih, tudi kaj oprostite. Zavedajte se, da je: človek človeku bog.

Osebnost priznam, da je veliko tega, kar mi je všeč pri Slovencih. Mislim, da so oni v Jugoslaviji to, kar so pubertetniki v družini — ne preneajo lažnega skupnega življenja. Veliko novih idej, ustvarjalnih potez, poguma — vse to nam prihaja iz Slovenije. Če je koga strah tleh pametnih severnjakov, potem ga je zato, ker grozijo, da bodo razrušili številne iluzije, v katere smo se zazibali: da smo nekakšna srednje razvita industrijska demokratična država, da vse je v redu in tako to.

Nikoli nisem bila v Sloveniji in ko bom prvič, bom s seboj nesla te vrstice, da bom videla, če se morda tudi jaz nisem zazibala v kake predsodke. Kadar koli že, a srečna bom, če bodo te vrstice pomagale komu, da razbije »slovenski sindrom«. Zavedam se, da književnost ne spremeni življenja, preprosto zato, ker je sama življenje.

DANIJELA ZEJAK, 4. r. O. C.
Milojke Dobrašnovič
I. škola Bijelo polje

načrtnemu vzgajanju okrasnega rastlinja. Rada imam rože, saj so žive in včasih se celo pogovarjam z njimi. Le poslušajo me in razumejo, kar mi pomeni veliko. Rada jih negujem in delo z njimi je zame čas sprostitve in duševnega oddiha.

VESNA BRATEC, 3. a
Sr. kmet. šola Rakičan
pri Murski Soboti

Človekov položaj v družbi

Človek se v družbo vključuje, če ji je enak in s tem se

o svojih prijateljih iz Črne gore, Durmitorja, Lovčana... Vse pozna. Črno goro pozna tako kot Slovenijo, prijatelja kot svojega, najboljšega tovariša.

Dobro poznam svojega prijatelja in tovariša Slovenca. Poznam njegove misli, občutke, želje... Jože in Slavko enako mislita. Ništa se srečala, a kmalu si bosta čvrsto in prijateljsko stisnila roko.

Kmalu na svidenje, dragi prijatelji!

SLAVKO ROVČANIN, 4. r
OŠ Milovan Jelić
Pavino polje

Posvetovanje o sodelovanju med ZRVS in upravnimi organi za ljudsko obrambo

Potrebno je samo dopolnjevanje

Predsedstvo zvezne konference ZRVS Jugoslavije je v dogovoru z zveznim sekretarjem za ljudsko obrambo pred časom predlagalo republiškimi in pokrajinskimi konferencam ZRVS, da skupaj z republiškimi in pokrajinskimi sekretariati za ljudsko obrambo ocenijo dosedanje medsebojno sodelovanje. Na teh sestankih naj bi oblikovali ustrezne pobude in predloge za nadaljevanje, poglobitev in razširitev sodelovanja med organizacijami ZRVS in organi za ljudsko obrambo.

Republiška konferenca ZRVS Slovenije in republiški sekretariat za ljudsko obrambo sta v skladu s tem predlogom pripravila v sredo, 25. maja, v Poljčah posvetovanje, na katerem so analizali sodelovanje in odnose med njima. To posvetovanje pa naj bi sodelovanje še izboljšalo, predvsem pa okrepilo in mu dodalo nove vsebine, ki jih narekujejo sedanje razmere, naloge in cilji pri uresničevanju zasnove SLO in DS.

Vsi razpravljalci so že uvodoma poudarili, da je sodelovanje med ZRVS in upravnimi organi za ljudsko obrambo zelo dobro in da ga je potrebno samo še dopolnjevati.

Na republiški ravni je zlasti razvito, kot je dejal predsednik RK ZRVS Slovenije Branko Jerkič, sodelovanje pri reševanju vprašanj s področja idejno-političnega, splošno vojaškega in obrambnosamozaščitnega usposabljanja rezervnih vojaških starešin.

Upravni organi za ljudsko obrambo so s svojimi poznavalci in strokovnimi kadri redno pomagali pri oblikovanju in utrjevanju

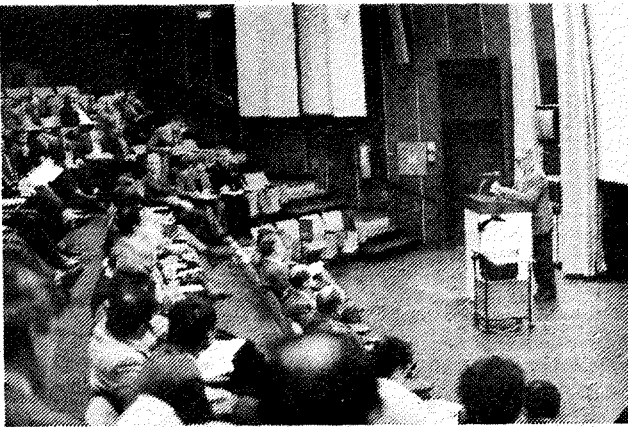
oblik organiziranosti, ki zagotavljajo uresničevanje sprejetih programov ZRVS in nalog, ki jih ima ta organizacija v družbi. Pomemben je delež pri pravnem in normativnem urejanju organizacijskih ter kadrovskih zadev članov in organizacij ZRVS, kjer so se predvsem v zadnjem času zavzemali za vrednotenje dela na področju SLO in DS, ureditve statističnih vprašanj in napredovanja rezervnih v vojaških starešin.

Republiški sekretar za ljudsko obrambo Janko Kušar pa je ugotovil, da se je hkrati z razvojem SLO in DS razvijala in krepila tudi ZRVS in dopolnjevalo delo upravnih organov za ljudsko obrambo. Pri tem je bilo čedalje več podobnih ocen, na katerih se je vzpostavilo sodelovanje med strokovnimi organi in organizacijo. Čeprav je sodelovanje na nekaterih področjih boljše, na nekaterih pa slabše, je skupna ocena dosedanjega sodelovanja pozitivna. Takšno oceno potrjuje stanje obrambnih in samozaščitnih priprav v naši republiki. Sicer pa se v praksi ka-

žejo tri področja medsebojnega sodelovanja in povezovanja. Gre za področje kadrovskih zadev, področje usposabljanja in področja obrambnih ter samozaščitnih priprav.

Predstavniki občinskih organizacij ZRVS so se v svojih razpravah dotaknili predvsem dveh področij, in sicer usmerjanja v vojaške šole in pa usmerjanja v šole rezervnih oficirjev. Menili so, da nihče ne bi

v ŠRO, če bi imeli v Sloveniji oddelke posameznih šol. Morda ne bi bilo slabo, če bi stažiranje šteli v delovno dobo, zagotovili enako uniformo, kot jo imajo aktivni oficirji, zmanjšati pa bi morali število vpoklicev. Opozorili so na dejstvo, da v septembrskih generacijah, ki so odhajale na odsluženje vojaškega roka, ni bilo težav pri zagotavljanju kandidatov za ŠRO, saj hodijo takrat v JLA pretež-

smel oditi v vojaško šolo brez vedenja ZRVS. Prav tako naj bi člani ZRVS opravili pogovore s kandidati za ŠRO, jih obiskali v šoli, se z njimi srečali pred odhodom na stažiranje, kjer bi jim lahko dali vrsto koristnih nasvetov, po odslužitvi vojaškega roka naj bi jih slovesno sprejeli v vrste ZRVS in podobno. Menili so tudi, da bi bilo veliko manj problemov s pošiljanjem kandidatov

no srednješolci, teže pa je z generacijami, ki gredo tja marca in julija, ko imajo kandidati samo poklicne ali pa celo samo osnovno šolo.

Lahko rečemo, da je bilo posvetovanje koristno, saj je pokazalo, kako tesno je sodelovanje med ZRVS in upravnimi organi za ljudsko obrambo, hkrati pa bo pomagalo, da se bo to okrepilo.

B. K.

Rezervni starešine tokrat na terenu

Minule dni so se rezervni starešine po krajevnih organizacijah ZRVS občine Žalec izobraževali. Reševali so taktične naloge na temo vod v naskoku na utrjen sovražni objekt. Na posnetku skupina ob razlagi vaje.

T. Tavčar

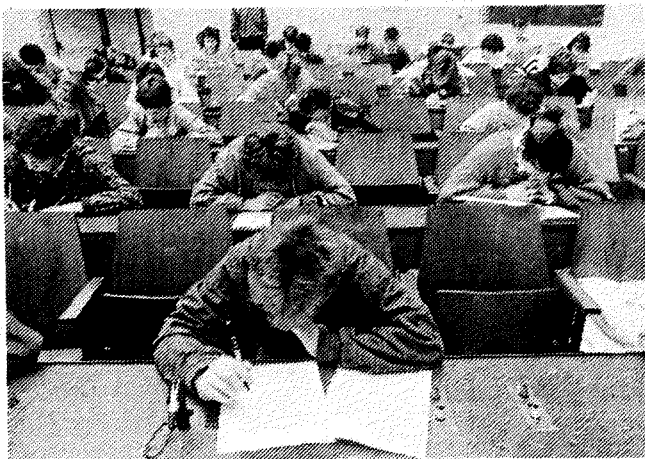
Dvajset let Vesele šole Pionirskega lista

Šola s širokim nasmehom

Vesela šola? Ali je šola sploh lahko vesela? O, seveda je!! Tale, ki jo že dvajset let organizira Pionirski list, je prav gotovo. Če ne verjamete, vprašajte tistih milijon tristo in več učencev, ki so se skozenjo učili in si bistrili um. Če vprašate Matejo Kremlija iz 6. in Barbaro Zaucer iz 5. razreda osnovne šole Radje (jaz sem ju srečala v nedeljo, 29. maja, na končni prireditvi letošnje Vesele šole v ljubljanskem Cankarjevem domu), vam bosta takole povedali: »Ni obvezna, pa smešna je in sploh ni tako dolgočasno kot v navadni šoli. Pa veliko se naučimo za življenje. Vsa najdemo v PIL-u – vprašanja in odgovore. Najbolj nam je všeč logika. Doma se učimo, potem se sošolci med seboj sprašujemo, po razrednem tekmo-

vanju je na vrsti občinsko in najboljši pridejo na končno republiško v Ljubljano.«

Marsikatera šolska vrata so se odprla Veseli šoli. Letos je v njej sodelovalo

Treme ni več. Zdaj je treba samo še misliti in reševati. Med vprašanja je nekaj svojih vpletel tudi Pepe Napak. Ampak tega bodo veselošolci že ugnali!

Foto: Mare Rudolf

95.320 učencev iz 525 osnovnih šol in ob njih 2000 pedagogov pa še drugih sodelavcev, ki so suhoparno učenje spremenili v veselo igrivost duha in znanja. Nenavadna šola! V dvajsetih letih je zbrala za celo knjigo znanja in vedenja iz najrazličnejših strokov in ga med mladi rod širila skozi zgodbe in anekdote namesto skozi formule, reke in strogo ponavljanje stavkov iz učbenikov.

»Veliko stvari se lahko razloži preprosto in s kančkom humorja«, je dejal letošnjim 446 veselošolskim tekmovalcem, zbranim v veliki dvorani Cankarjevega doma, direktor založbe Mladinska knjiga Borut Ingolič, »pa vendarle strokovno točno. Tako pisati je težko, veliko težje kot resno in znanstveno razlagati včasih resnično zapletene reči. Res pa je, da je zadovoljstvo po končanem delu večje.«

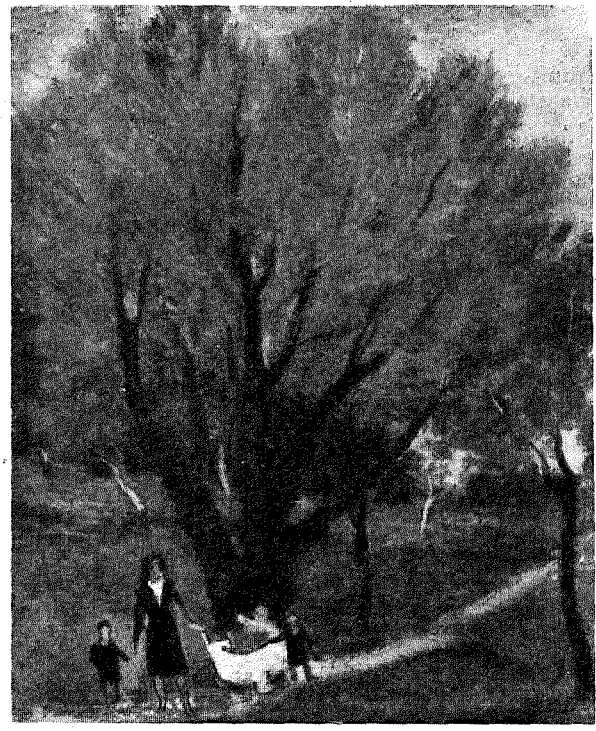
Borut Ingolič že dolgo sodeluje in piše sestavke za Veselo šolo. V svojih kratko-

Podoba Maksa Sedeja st. pred žirovsko osnovno šolo

Tudi umetniki dobivajo spomenike

Za Cankarja smo lahko le ugibali, ali bi si takšen kakršen je bil, kdajkoli pustil postaviti spomenik. Toda postavljenih je že več Cankarjevih spomenikov, saj je postal narodova last in narod se rad kiti z veličinami lastnega rodu. Tokrat smo v Žireh na Gorenjskem dobili nov spomenik, tokrat v spomin na odličnega slovenskega slikarja Maksima Sedeja starejšega, ki prav po krivici in malomarnosti pada iz naše likovne zavesti. To je bil namreč slikar, ki je znal svojo najsubtilnejšo slikarsko vizijo ohranjati v risbi in barvi ne glede na naklonjenost ali nenaklonjenost in umetniške težnje njegovega časa.

B. Ž. J.

Jože Novak poroča iz Moravc pri Domžalah

Moravski upokojenci in člani borčevske organizacije vsako leto organizirajo etapne pohode po poti spominov NOB občine Domžale. Letos – ob dnevu OF – so bili na Rašici. Za spomin so se fotografirali pred veličastnim spomenikom na vrhu Rašice, kjer je tudi vzdignjena spomin-ska plošča padlega narodnega heroja Staneta Košca.

Moravska godba je igrala budnice na moravskih ulicah, mlade mažoretke pa so s svojim programom posebej popestrile praznik dela, 1. maj.

hlačniških letih je sam okusil, kaj pomeni učenje s strani starih učbenikov, kjer je kaj malo hotenja, da mlad človek razmišlja in išče ter raziskuje. Zato je njegova želja, naj pride v učbenike vesela plat učenja, še toliko večja. Vesela šola pa naj še naprej »s širokim nasmehom premaguje resnobo stisnjenih ustnic in strogih oči.«

Ob 20-letnici Vesele šole je bilo v Cankarjevem domu in v prostorih Iskre (ki to šolo iz leta v leto podpira) res veselo, zabavno, poučno...

skratka – lepo, pa naj si se ustavi ob razstavnih panojih štiridesetih let Pionirskega lista, opazoval veselošolke in veselošolce, ki so se, sicer malo s tremo, pripravljali na končni »test« in po opravljenem delu strnili skupaj glave, da bi med seboj preverili odgovore, ali pa, če si se prepustil zabavnemu dogajanju na odru velike dvorane Cankarjevega doma in ljubljencu osnovnošolcev Pepetu Napaku, ki jih ima toliko za ušesi!

Živa Drole

Nace Krumpak: »Nič hudega ni, če kakšna firma propade!«

Gobice v užitek jugoturistu

Heksagoni na pohodu. Lokalni veljaki v primežu – ali pa ne. Zakaj tuji ne potrošijo več kot dvajset dolarjev na dan? Priložnost za drobno gospodarstvo.

Potem ko je mreža YU – butikov prebolela vse otroške bolezni (kamor seveda spadajo vsa mogoča negodovanja, dvomi, nasprotovanja in podobni »žegni«, s katerimi se mora bosti sleherna novotarija na Slovenskem in v Jugoslaviji nasploh) in je brez idejnega očeta, Naceta Krumpaka, odločno zakorakala v turistično ponudbo, se jugoslovanska turistična srenja znova srečuje z novostjo istega očeta – s takoimenovanim YU spit programom, za katerega bi Krumpak dal roko v ogenj, da bo uspel.

Nace Krumpak, človek, nabit z idejami, zelo natanko ve, ne da bi pri tem vrgel puško v koruzo, kako je, če ti nekaj dobrega šine v glavo in potem treščiš, kot da bi z lune padel, na tla. Ve pa tudi, da je s trmoglavostjo (zaradi nje je zapustil ne tako slabo službo) moč veliko doseči, če je cilj na dlani, to pa je – skupni izvozni program turizma Jugoslavije, oziroma podprogram ponudbe blaga široke potrošnje in storitev. Tako široko zastavljen cilj je seveda zahteval ustanovitev podjetja za ekonomsko in organizacijsko svetovanje, kamor je Krumpak vložil, zavečajoč se tveganja, vse svoje prihranke in se povzpел na drveči voz naše nestanovitnosti.

»Tveganja se zavedam, že zaradi tega, ker nekaterim že naziv EOS (ekonomsko in organizacijsko svetovanje) zveni nekoliko manj kot psovka in je kot dejavnost problematična. Treba je namreč imeti skoncentriranih dovolj znanj, da lahko po ekonomski kot organizacijski plati rešuje nek problem. V začetku ti nihče ne verjame. Smejijo se ti, mi pa le iščemo s temi skoncentriranimi znanji svoj prostor pod soncem. Hočemo preiti na dolgoročne posle, nočemo vegetiranja z danes na jutri.

Trenutno nas je v skupini pet, optimalna zasedba pa bi bila dvanajst ljudi. Smo skupina, s katero se da na področju ekonomike, organizacije in prava zastaviti strokovno izredno učinkovito organizacijo. To je firma, ki lahko ogromno naredi in jih, nabite s fleksibilnostjo, še kako potrebujemo. Nič hudega, če katera vmes propa-

de,« z gotovostjo razlaga Nace Krumpak, ki je nenehno na poti, kjer se ob spoznanjih rojevajo tudi nove zamisli kot dopolnitve starim.

Prihodnost v heksagonih

Krumpakova zamisel je v svojem jedru pravzaprav zelo preprosta in rešuje nekatere osnovne dileme turistične ponudbe, ki jo že desetletja zanemarjamo. Zapi-

šimo še, da je Krumpku DO Novum, Center za tehnološke inovacije Ljubljana, njegov YU-spit priznal za inovacijo in da je doslej vanj vložilnih okoli 400 milijonov dinarjev.

Krumpakovo vizijo vključevanja drobnega gospodarstva v turizem in turizma sploh je po svoje in v pravem času podprla tudi jugoslovanska dolgoročna strategija razvoja turizma, sprejeta nedolgo tega, ki predvideva občutno povečanje prodajnih površin. YU-spit program naj bi v treh letih zajel okoli 500 lokalov s specializirano ponudbo blaga široke potrošnje. Gre za manjše, specializirane lokale, združene v heksagone (po šest lokalčkov) ali pa tudi ločeno, kjer bi turist dobil zelo različno blago v na oko prijetnih, vabljivih montažnih objektih, ki jih imenujejo »gobice.« Gobice, združene v šesterokotnike, ki skupaj premorejo 107 kvadratnih metrov, se bodo pojavile tam, kjer je turistov največ: ob kampih, cestnih vozliščih itd. Njihovi izvajalci, skupaj z opremo, so Gorenje – Varstoj, Emona Commerce, Gostol Nova Gorica, šentjurski Alpos, Hoja, celjski Ingrad, novomeški Pionir,

v njih pa bodo dobili svoj prostor razni butiki, pivnice, TRIM trgovine, bonboniere, pekarnice, ki naj bi pekle več deset vrst kruha, diskonti, zelenjavne trgovine, vinoteke, trgovine za otroke, pa tudi pralnice in še kaj. Gre za petnajst specializiranih dejavnosti, ki naj popestrijo največkrat enolično trgovsko ponudbo v sicer zelo razgibanih turističnih krajih.

Z Nacem Krumpakom, ki se zna ob svojih idejah naravnost vročično razživeti, se »zapičiva« v minipekarnice.

»Ni treba posebej razlagati težav, ki jih povzročajo turistični kraji, domala brez izjeme, gostu s kruhom, ki je ali pa ga ni. Če je, je treba vstati ob šestih, stopiti v vrsto, mencati na mestu tudi eno uro in potem kupiti hleb ali štruco ene od dveh ali treh vrst kruha. Kako se počuti tujec, ki je doma navajen na trideset, štirideset vrst res zelo dobrega kruha in številnih vrst različnih kifeljčkov in podobnih pekarskih umetnij, je jasno: zaradi »krušnih« problemov marsikoga naslednje leto ni več na toliko opevani (in manj reklamirani?) Jadran. V tem, sicer obrobem problemčiču, so strahovite rezerve.«

Je YU – spit priložnost za nova delovna mesta?

Najprej je treba vedeti, da Krumpak in njegovi ne prodajajo objektov, prodajajo idejo; za idejo pa so ljudje, je industrija, trgovina, neslutena povezava številnih akterjev, mreže proizvajalcev po vsej Jugoslaviji. Gobice bodo polnokrvno zaživele šele takrat, ko se bodo razmnožile in se bodo po logiki stvari morale povezati v skupnost, v skupnost pa se bodo morali združiti tudi proizvajalci.

Ob vsesplošnem jadikovanju zaradi pomanjkanja denarja se logično z vso silovitostjo odpre vprašanje sredstev. Nace Krumpak v tem ne vidi kakšnega posebnega problema. Na zadevo gleda celovito, trezno in seveda s svinčnikom v roki.

»Prvič: draga je tehnologija, če ostanem pri minipekarnicah; objekt ni drag. Recimo, da velja celotna investicija 300.000 nemških mark in da pekarnica v dveh izmenah zaposluje dvanajst ljudi. Ker so pekarnice ob močnejših koncentracijah turističnega življenja, promet ne bo

vprašljiv, celo nasprotno. Po naših izračunih se bo zadeva izplačala v dveh letih!«

To je hkrati tudi površen odgovor, kaj pomeni YU – spit za zaposlovanje, pretežni del odgovora pa seveda tiči v povečani proizvodnji, v rasti drobnega gospodarstva, v družbeni in zasebni iniciativi, ki bi tukaj morala videti svoj interes.

Mrtev prostor med idejo in uresničitvijo je uganka zase,

meni, da jim je kljub spolzosti uspelo.

Nekajkrat me Nace Krumpak preseneti z besedico »opštinizem«. Kaj je to?

»To je to, ta led, ta drsalnica, to premagovanje krajevnega gospodstva, lagodnosti ob že ustoličenem. Gre preprosto za to: mi ponujamo svoj program mimo že obstoječe lokalne verige trgovske in vsakršne ponudbe, vemo pa – in v večini primerov je tako, tudi v Sloveniji, ki, mimogrede, ne kaže kakšnega posebnega posluha za naš projekt, kot da je pri nas vse lepo in prav – da obstajajo predpisi, po katerih lahko

sti tudi za druge, na kratko, za vse, ki bodo sposobni ponuditi kakovosten – in ne predrag – proizvod. Vse predradi namreč pozabljamo, da želje gostov niso skromne, mnogo skromnejša je namreč naša ponudba. Podatek, da tujec pri nas »zapravi« povprečno bori 20 dolarjev na dan, onkraj naših meja pa nekajkrat več, je že več let, kar desetletij obupan klic zanesenjakov, ki natančno vedo, kakšne so naše možnosti in tudi – zmognosti, pa jih odzivamo kot da ne bi imeli kam z denarjem!

Bodo te in takšne ideje pretresle in spremenile mi-

Neum

Mostar

ki povzroča največ sivih las in s čimer ima tudi Nace Krumpak vražje slabe izkušnje. YU – spit je že zlezal preko tega mrtvega prostora. Natančno so se že dogovorili – in podpisali ustrezne dokumente – v Bileći, Kardeljevem, Medjugorju in Čitluku (ti naj bi se združili v temeljno združeno organizacijo in kupili okoli 50 heksagonov – gobic), obstajajo pa še možnosti v Mostarju, Sarajevu, Neumu in še kje. Prvi objekti bodo najverjetneje zaživele morda že konec prihodnjega meseca, zagotovo pa v sredini julija, vsekakor pa imajo Krumpak in njegovi ta hip dogovorjenih 69 prodajnih mest. Okvirni pogovori potekajo tudi z Istrani, ki bi radi z gobicami opremili – že letos – vsaj deset avtokampov.

Krumpak, »opštinizem«, lokalni fevdi in še kaj

Heksagoni so torej z nevidnega ledu naše okorelosti in lagodnosti vendarle zdrsali v turistične srenje, kar po-

v neki občini odpre nov trgovski lokal le »matična« trgovska mreža, podjetje... ki pa hkrati naredi le malo ali pa nič, da bi se ta ponudba tudi v resnici izboljšala. Prav zaradi tega jih bomo, na organiziran način, prisilili, da nas bodo morali spustiti na jugoslovanski turistični oder, kar je seveda velika priložnost za jugoslovansko drobno gospodarstvo, ki je nepovezano in s tem tudi povsem nemočno. Vendar je treba vedeti, da bodo ti posegi boleči; kako je s konkurenčnostjo v tej naši sivini, vemo. Bomo pa razbili lokalno samozadostnost in stopali po žuljih.«

Sicer pa se bodo teh »opštinizmov« izogibali, kolikor se bo le dalo. Zlasti s pekarnami nameravajo iti predvsem v kraje, kjer te ponudbe preprosto ni.

Ponudba YU – spit programa je pestra, to pa je hkrati izziv za celotno gospodarstvo, predvsem slovensko, ki je nosilec programa, s tem pa seveda ni rečeno, da ne bo ostalo več kot preveč možno-

selnost naših turističnih enklav? Nace Krumpak, ki je že z YU – butiki, danes jih je 43 in »imajo svojo logiko razvoja, pač po zakonu inercije« dokazala, da so spremembe mogoče (da o dobrodošlosti ne govorimo), ne glede na prepiranje z lokalnimi in vsakršnimi veljaki, se je znebil strahov. Ti seveda še prihajajo nazaj...

»Ljudje, polni idej, bežijo iz gospodarstva, razlogi so znani. Si pač v okviru nekih preklethih ustaljenih, sivih odnosov, ki večini zagotavljajo skoraj absolutno varnost, ne ponujajo pa kreativnosti. Potem ti v firmi čez noč nekaj počni v glavi, pospraviš kovčke in greš iskat druge možnosti. Ljudje tudi z visokih, dobro plačanih položajev odhajajo v zasebnishstvo. Potem si obrekovan, opljuvan, obravnava jo te kot kriminalca, no, skoraj, nihče pa ne povpraša, zakaj si to storil...«

Pogum je lastnost, s katero Nace Krumpak premaguje »opštinizme«.

Milenko Strašek

Medjugorje

Ne maščevanja – pravičnost terjamo!

Kratko poročilo z letošnjega zasedanja Internacionalnega komiteja Ravensbrück

Prav tiste dni, ko se je skupina slovenskih Ravensbričank odpravila na spominsko in počastitveno potovanje v Ravensbrück, kraj svojega nekdanjega trpljenja, da bi slovesno odprla jugoslovansko celico ravensbriškem muzeju, se je v Hamburgu sestal na vsakoletnem zasedanju Internacionalni komite Ravensbrück (IKR).

To organizacijo so ustanovili leta 1959, v njej pa je, kajpada, zastopana tudi Jugoslavija. Več: leta 1979, ob dvajsetletnici obstoja, je Komite zasedal v Ljubljani; in tukaj je bila izvoljena tudi nova predsednica, Francozinja in nekdanja komunistična poslanka v francoskem parlamentu, Rose Guérin, ki Komite uspešno vodi že devet let. Srčna želja Ravensbričank je, da bi Komite prihodnje leto, za desetletnico prvega obiska, lahko znova povabili v Jugoslavijo. Seveda pa je vprašanje, če nam bo v zdajšnjih časih gospodarske krize to uspelo.

Kakorkoli že: napredne sile v Zahodni Nemčiji so se to pot pošteno potrudile, da bi dobilo zasedanje Komiteja širok odmev. Nič čudnega: potem ko je Organizacija Združenih narodov lani dala mirovnemu prizadevanju v Komiteju zbranih predstavnic 17 evropskih držav s podelitvijo naslova Poslanke miru tolikšen poudarek

leta 1945. Protifašistične sile v ZRN – pretežno mladina – tega nočejo in ne morejo dovoliti. Drže se besed Rose Luxemburg: »Zgodovina je najboljša učiteljica politike« in terjajo, da se je treba soočiti z vso zgodovinsko resnico, ne s popačitvijo, ki jo uče v njihovih šolah »zgodovinski« učbeniki; koncentracijska taborišča pa so njen neizbrisni del. Zasedanje IKR je torej spremljalo vse napredno hamburško časopisje (Morgenpost, UZTAZ Hamburg, Hamburger Abendblatt), televizija in kar troje radijskih postaj: hamburška, kölnska in Radio Freies Berlin. Delegatione so neprestano sedele pred mikrofoni in dajale intervjuje; tudi jugoslovanska.

Množično sodelovanje in bogat program

To je bil, kajpada, rezultat neutrudnega, prav zagrizenega prizadevanja tokratnih organizatoric, Ravensbri-

lavske in internacionalne solidarnosti naprednih sil.

Program je bil več kot natrpan. Poleg poročila predsednice in nove generalne sekretarke Edith Sparmann iz DDR (Emmy Handke, doslejšnja generalna sekretarka, ki smo jo pozdravili tudi v Ljubljani, se je morala zaradi bolezni umakniti; ostala pa je častna članica Komiteja) in poročil delegatke 15 zastopanih držav (opravičile so se Poljakinje in predstavnice Španije), sestavljanja resolucije in pisma Gorbacovu in Reaganu, pa tudi poleg sprejema na razkošnem magistratu, kjer je delegatke nagovoril hamburški župan, dr. von Dohnanyi, je program obsegal obisk vrste »spominskih in opominjalnih monumentov« – se pravi grobov in mučilnic, spremenjenih zdaj v muzeje in parke.

Kako grozna je podoba ponosnega »svobodnega in trgovskega mesta Hamburg«, ki praznuje prav letos osemstoletnico obstoja, če ga pogledamo, iz te perspektive! Gleđano s kopnega je tako rekoč na njegovem pragu gestapovski preiskovalni zapor (nekaj časa tudi KZ) Fuhlsbüttel, zloglasni »Kola-Fu«; na Hamburg se naslanja koncentracijsko taborišče Neuengamme, kjer je tako ali drugače našlo smrt prek 50 tisoč jetnikov; v predmestju Poppenbüttel (nekaj časa so ga imenovali kar Plattenbüttel, ker je tam posebna »komanda« neueingamskih taboriščnic gradila iz betonskih plošč – Platten – zasilne stanovanjske hiše za bombardirane Hamburgane, ki so bili potrebni vojni industriji) je pomrlo leta 1944 neznano število izčrpanih taboriščnic, največ Judinj in Rominj; Francozinje so položile venec na grob dveh rojakinj, ki sta bili v Hamburgu obglavljeni; na hamburškem pokopališču je poseben spominski gaj, namenjen protifašističnim bojevnikom od leta 1933, ko je prišel nacizem na oblast, med katerimi je bilo tudi kar grozljivo veliko obglavljenih. Sredi vse te groze, ki so jo delegatke občutile poseben močno, ker se je spajala s spomini na doživljeno, pa je ostal nepozaben in edinstveno pretresljiv obisk šole Janusza Korczaka in podoba tamkaj pomorjenih otrok.

Hiša groze

Leta 1945, malo pred koncem vojne, je stala šola kot prazno, osamljeno poslopje sredi bombardirane sosesčine. Kdo ve komu – nemara kar SS Obersturmführerju Arnoldu Strippelu, ki je imel komando nad enoto esesovcev – se je zdela primerna za posebno nalogo. 20. aprila, na sam Hitlerjev rojstni dan, so pripeljali iz taborišča Neuengamme tjakaj dvajset judovskih otrok – iz Poljske, Francije, Nizozemske in Jugoslavije, starih od 5 do 12 let – na katerih sta dva zdravnika, dr. Kurt Heismeyer in dr. Hans Klein, opravljala medicinske poskuse. Fotografije, ki prikazujejo otroke

z vzdignjeno desnico, kažejo, kam so bile zasajene injekcijske igle z bacili TBC. Posledica poskusov je bila, da so bili vsi otroci bolni – eden na smrt bolan – predvsem pa vsi iznakaženi, ker so jim operativno – v »znanstvene« namene – izrezali bezgavke... Vsekakor so bili nerodno dokazno gradivo, ki ga je veljalo zdaj, ko je bil izid vojne že nedvomen, uničiti. Pripeljali so torej otroke v šolo na Bullenhuser Dammu in jih 21. 4. 45, ob 5. zjutraj v kleti obesili – s seboj prinesenimi vrvmi – »kakor slike na steno«, je dejal eden izmed storilcev. In ker njihova teža ni zadoščala, da bi vrvi zategnili, so se nanje obesili in jih obežili pri umoru sodelujoči esesovci. Za dobro mero so hkrati obesili tudi oba francoska zdravnika – jetnika, ki sta otroke oskrbovala, in oba nizozemska negovalca; pa še 24 sovet-skih vojnijsk jetnikov, na katerih so brččas tudi delali poskuse.

Glavni morilec, SS Obersturmführer A. Strippel živi danes v Frankfurtu. Na zahre-to ogorčenih staršev je bil javni tožilec prisiljen začeti zbirati proti njemu dokazno gradivo. A delal je to never-jetno počasi – in zdaj, ko šteje Strippel 79 let, je baje pre-star, da bi bil še »sposoben sodelovati v procesu«. Več: dobil je celo 178 tisoč mark odškodnine za čas, ki ga je

na kar neverjetna aktivnost novofašističnih skupin, ki se očitno pripravljajo tudi na sodelovanje pri prihodnjih volitvah v evropski parlament. Zato ni čudno, da je bilo eno poglavitnih novinarskih vprašanj pri vseh intervjujih: »Kakšen je v vaši deželi vpliv neofašizma?« Viceprezidentka IKR, Gertrude Müller, se mora ta čas zagovarjati pred sodiščem. Njen zločin: v lagerski uniformi je sodelovala pri eni izmed protifašističnih demonstracij.

Kar zadeva »opominjalni monument« šole Janusza

središče, v katerem dela danes ena sama ladjedelnica in so doki prazni, tudi malce otožen – in vseskozi so ga spremljali obiski hamburške mladine.

Mladina, ki se želi oddolžiti za zločine

V »Plattenbüttelu«, skromnem muzejčku, ki ga je ure-dila mladina v eni izmed treh še obstoječih, iz plošč zgrajenih hišic, je namreč deset delegatke večerjalo s tamkajšnjimi mladimi (ostale delegatke so bile gostje drugih

Pismi udeleženk zasedanja IKR v Hamburgu 88, naslovljeni na Generalnega sekretarja Gorbacova in na predsednika Reagana pred njunim moskovskim srečanjem

Gospod generalni sekretar Gorbačov!
Gospod predsednik Reagan!

Kot zastopnice preživelih taboriščnic zloglasnega nacističnega ženskega koncentracijskega taborišča Ravensbrück iz 17 evropskih dežel, vas pozivamo, da zastavite vso svojo avtoriteto, da se bo sprožil razorožitveni proces na področju sredstev množičnega uničenja kakor tudi konvencionalnega orožja, in da se bo odvijal z naraščajočo naglico.

Me, ki smo na lastni koži občutile grozote 2. svetovne vojne in muke fašističnih taborišč, si ne želimo ničesar bolj vroče kot sveta miru, medsebojnega zaupanja in varnosti.

Vedno bolj nas je v povojnih letih vznemirjalo neprestano naraščanje vse več in vse bolj nevarnih sredstev množičnega uničenja, saj se tako vsak dan, da, vsako uro, povečuje nevarnost jedrskega holokavsta, ki bi pomenil konec človeške civilizacije.

Sklenitev dogovora INF v Washingtonu nas je zato znova opogumila in je v nas zbudila upanje, da bo naša Zemlja do vstopa v naslednje tisočletje rešena jedrskih in drugih sredstev množičnega uničenja.

Z našega letošnjega zasedanja vam izrekamo nujno prošnjo:

– ne dopustite nobenega odlašanja pri uničevanju jedrskih raket z dosegom od 500 do 5.500 km, kot je bilo sklenjeno z Washingtonskim dogovorom 8. novembra 1987;

– določite takojšnje 50 odstotno uničenje in poznejše uničenje vsega strateškega jedrskega orožja;

– zastavite se za to, da bo v najkrajšem času za vselej prepovedano vsakršno kemično orožje;

– poskrbite, da bo odpravljeno neravnovesje v konvencionalni oborožitvi armad NATO in Varšavskega pakta kot prvi korak k uravnovešeni konvencionalni razorožitvi;

– sklenite ukinitve vseh jedrskih poskusov, da se tako prepreči nadaljnji razvoj tega najstrašnejšega orožja današnjega dne.

Gospod generalni sekretar,
Gospod predsednik,

Millijoni in milijoni ljudi upirajo pogled v Moskvo in upajo na soglasje med ZSSR in ZDA, katerih vrhovna predstavnik sta. V upanju, da ne boste razočarali pričakovanj človeštva, ki želi zagotoviti prihodnjim rodom življenje v miru, vas prosimo, sprejmite izraze našega globokega spoštovanja.

Hamburg, 16. maja 1988

Rose Guérin,
predsednica

Edith Sparmann,
generalna sekretarka

(diplomo je na posebni slovesnosti v New Yorku prejela iz rok generalnega sekretarja de Cuellarja blagajničarka odbora Cécile Lesueur), je bilo zasedanje videti dobrodošla priložnost za trkanje na vest zahodnonemškega prebivalstva, ki bi nacistično preteklost najrajši izbrisalo iz spomina in začelo življenje z »Dnevom Nič«

čank iz ZRN, posebej še aktivne podpredsednice IKR Gertrude Müller iz Stuttgarta in hamburških sodelavk, ki so si znale zagotoviti sodelovanje vseh odporniških in taboriških združenj in prav tako predstavnikov delavskih sindikatov, vse tja do sindikata pristaniških delavcev. Zasedanje je izzvenelo kot prava demonstracija de-

Resolucija Internacionalnega komiteja Ravensbrück, sprejeta na zasedanju v Hamburgu maja '88

Nekaj dni pred moskovskim srečanjem vrhovnih predstavnikov ZSSR in ZDA izjavljamo, me, nekdanje jetnice fašističnega ženskega koncentracijskega taborišča Ravensbrück, svojo neomajno odločnost zastavljati se za svet brez jedrskega orožja in drugih sredstev množičnega uničevanja, za svet miru in medsebojnega zaupanja, svet enake varnosti za vse.

Samo če se bo vsem miroljubnim ljudem v skupni akciji posrečilo ustaviti zdajšnjo oboroževalno tekmo in sprožiti proces ves svet zajemajoče uravnotežene razorožitve, bo mogoče zatreči nevarnost samouničjenja človeštva. Le tako se bodo sprostila orjaška sredstva za premagovanje podhranjenosti, brezdomstva, bolezni in drugih nesreč, ki pestijo človeško družbo in bo mogoče razviti ekologijo našega planeta v prid vseh, ki na njem živijo.

Septembra minulega leta je OZN odlikovala naš Internacionalni komite z naslovom **Poslanca miru** – počastitvijo, na katero smo ponosni! To odlikovanje nam hkrati nalaga dolžnost še naprej po svoje prispevati k boju za razorožitev in mir in ga – po svojih močeh – celo še poglobiti. Predvsem se bomo v svojih nacionalnih organizacijah zavzemale za to, da bodo preživele Ravensbričanke sodelovale v mirovnem gibanju in zlasti mladim pojasnjemale grozo in bistvo fašizma in vojne.

Iz dna srca obsojamo me, ženske, matere, nekdanje jetnice fašističnih koncentracijskih taborišč, vsako obliko škruvanja k rasnemu in nacionalnemu sovraštvu, terorizmu in neofašizmu.

Nikoli več ne sme strmoglaviti človeštvo v blaznost zasužnjevanja in genocida. Zato je pomembno seznanjati svet z vso resnico o vzrokih in zločinah fašizma.

Nujno je odločno zavrniti vsak poskus zanikovanja zgodovinskih resnic – kot n.pr. obstoja plinskih celic – in omalovaževanja nacističnih zločinov, kot n.pr. medicinskih »eksperimentov«, ki nimajo nobene zveze z znanstvenim raziskovanjem. Vsa neofašistična stremjenja je treba v kali zatreči. Pozivamo vse ljudi dobre volje, da podvoje svoja prizadevanja za zagotovitev miru in varnosti, medčloveškega sporazumevanja in mednarodnega prijateljstva.

Nikoli več fašizma! Nikoli več vojne!

Hamburg, 16. maja 1988

Internationalni komite Ravensbrück

prestal v zaporu zaradi zločinov, ki jih je bil že prej zagrešil v Buchenwaldu. To je zgovorna podoba današnjih razmer, trdijo Ravensbričanke iz ZRN.

O vplivih neofašizma

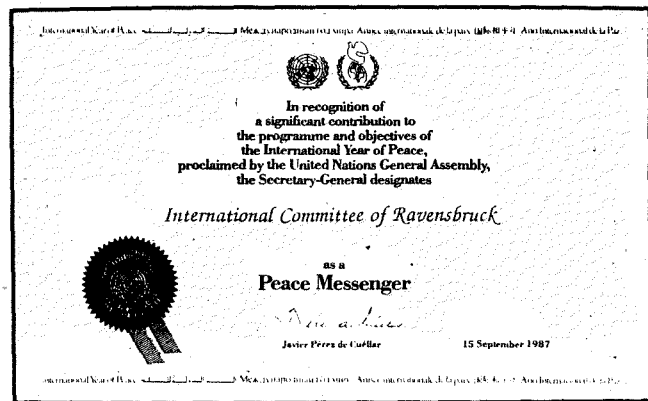
Skoraj smo jim prisiljeni verjeti. Iz vseh poročil delegatke zahodnoevropskih dežel (od Luksemburga do Francije, od Nizozemske do Italije in Nemčije) je razvid-

Korczaka, ga namerava hamburška občina ukiniti in predati poslopje industrijskim namenom. Delegatke v IKR so izrazile svoje nasprotovanje s podpisom na protestni listini in s tem, da so v spominskem vrtiloku za šolo zasadile vsaka po eno vrtnico – z oznako držav, ki jih zastopajo. O tem, da so jih zalile s solzami, je odveč zgubljati besede.

Vsemu navkljub letošnje zasedanje IKR ni bilo samo mračno in pretresljivo. Začelo se je s kulturnim večerom v Hiši športa – Haus des Sportes – na katerem je judovska umetnica Ester Bejarano s svojo glasbeno skupino Siebensöhn odpela vrsto odličnih borbenih in taboriških pesmi – od romskih in judovskih do francoskih in italijanskih. Končalo se je z vožnjo po hamburškem pristanišču – slikovito in po-učno, četudi je pogled na orjaško in nekoč tako pomembno, zdaj pa propadajoče prekomorsko trgovsko

skupin). In čudovito: dekleta in fantje so se večinoma razkrili kot otroci staršev, ki so tako ali drugače sodelovali z nacizmom – ena izmed deklet je hčerka esesovskega častnika – in ki žele, pretreseni, popraviti, kar je starejši rod zagrešil. Nekaj je bilo med njimi tudi »seniorjev«, starih protifašističnih bojevnikov. Najbolj zanimiva pa je bila lepa, temnopolta Rominja, ki je v »Plattenbüttel« prišla kot neuengamska taboriščnica in je tamkaj po osvoboditvi ostala: ni se imela kam vrniti, vsi njeni so pomrli v taboriščih. V razigranosti srečanja je pela in ple-sala in bila tako simbolično utelešenje tistega, kar skušamo delegatke IKR doseči: sproščene sveta brez rasnih in nacionalnih sovraštev, kjer bo varovano človeško dostojanstvo, kjer bomo ljudje med seboj sestre in bratje in bodo vsa živa bitja občutila planet Zemljo kot svojo blagoslovljeno skupno domovino.

Rapa Šuklje

Ob srečanju dveh najpomembnejših

Zdaj so na vrsti strateške rakete

Potem ko je ameriški senat z več kot zgovorno večino potrdil ameriško-sovjetski sporazum o odstranitvi raket srednjega in kratkega dosega – isto je storila tudi SZ – se je slabih 48 ur pred začetkom četrtega »srečanja na vrhu« pogovorov sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova in ameriškega predsednika Ronalda Reagana končala negotovost okrog vprašanja, ali bosta dva voditelja na tem srečanju ratifikacijske listine sporazuma izmenjala. Dogovor namreč zavezuje SZ, da demontira in uniči 1752 raket, ameriška stran pa 859 raket srednjega in kratkega dosega.

Ker je s to ratifikacijo začel veljati sporazum, ki sta ga Mihail Gorbačov in Ronald Reagan sicer podpisala decembra lani v Washingtonu, so se takoj oglasili tisti, ki jim je pri srcu popuščanje napetosti na eni in drugi strani. Sprašujejo se, če je s srečanjem v Moskvi ustvarjeno razvodje, ko sta »vrhunski ameriški jastrebi in vrhunski sovjetski reformator« ukinila hladno vojno. Tudi če bosta napetost in vojaško tekmovanje ustavljena, ukinjena, tako menijo, bo za uresničevanje ciljev potrebnih še veliko »summitov« in veliko temeljitih sprememb znotraj SZ in ZDA. Zunanja politika je na-

mreč pogosto nadaljevanje notranje politike, kar pa je odvisno tudi od drugih vrednot. Vsekakor pa drži, da tisto, kar sta dva voditelja dosegla dozdej, prispeva k poglabljanju medsebojnih odnosov v mirnih okoliščinah.

Ko se je pripravljala na pot v SZ, je ameriški predsednik Reagan dejal, da bi bilo koristno, če bi tudi drugi narodi podprli reforme, za katere se je v SZ odločil Mihail Gorbačov. »Mnoge imed teh reform« je dejal Reagan, »je zahod zahteval in kritiziral SZ, ker jih ni uveljavila«. Ob tem se mnogi komentatorji sprašujejo, ali je predsednik Reagan res izbral najboljšo potezo, ko je zahteval, da se

v Moskvi sestane in pogovarja s tamkajšnjimi disidenti. Pripominjajo, da bi tudi Mihail Gorbačov med svojim bivanjem v ZDA lahko zahteval, naj mu omogočijo srečanje s predstavniki milijonske armade brezdomcev, ki so boleč moralni madež za najbogatejšo državo na svetu. Lahko bi zahteval srečanje z borci proti rasizmu, z ameriški Indijanci, brezpravnimi prvoseleci Amerike (njihovi predstavniki so prišli v Moskvo in opozarjali na vprašanje Indijancev), lahko bi presenetil še s kakšno zahtevo, pa tega ni storil.

Nedvoumna spraševanja

Američani ob vsaki priložnosti obnavljajo svoje zahteve o spoštovanju človekovih pravic – drugje po svetu! V resnici gre za področje, kjer je težko opredeliti, kje se končajo načelna stališča in kje se začneja ideološka propaganda in tudi vmešavanje v notranje zadeve druge države.

Zdaj ameriška stran opisuje Mihaila Gorbačova kot človeka, ki zahteva, da se sovjetska družba zgane, tako, kakor se ni že nekaj generacij. Kako se potem v takšen razvoj vključuje Ronald Reagan, globoko konzervativen predsednik, v novem času precej dezangajiran?

»Kako in zakaj se je predsednik obrnil k zdravi pameti v zunanje političnih vprašanjih«, se na primer sprašuje Washington Post, »zakaj še posebno v odnosih s SZ, bo ostalo zavito v skrivnost. Odgovor je treba morda iskati v dokaj spremenjenih okoliščinah. Ko je bil predsednik Reagan obdan z zadržimi desničarji, ni njegova zunanja politika vodila nikamor. Mnogi skrajneži so ta čas odšli iz njegove bližine. Politiko oblikujejo George Shultz, Carlucci in še neka-

Iztekel se je tudi »četrti vrh«, pomembno srečanje sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova in njegovega gosta, ameriškega predsednika Ronalda Reagana. »Pod streho« je dolgo pripravljani sporazum o odstranitvi raket kratkega in srednjega dosega iz oborožitve dveh paktov. Zdaj so na vrsti strateške rakete.

teri, menda tudi njegova soproga Nancy... Prej kot mnogi drugi, ki so podpirali Reagana – piše Washington Post – je ona spoznala, da predsednik ne more doseči uspeha v svetovni politiki, če bo zaslepljen z ideologijo.

Ker sta se v Moskvi dogovorili velesili, ni dvoma, da bo imel zaradi njunega globalnega vpliva »summit« svoje posledice na elementih svetovnih razmer. Čeprav so pogledi na sporazumevanje (zmanjšanje strateške jedrske oborožitve za polovico) in metode sporazumevanja v prihodnje še zelo oddaljeni in neusklajeni, je bilo srečanje v Moskvi korak naprej – ne glede na njegovo dolžino. Obema se namreč še posebej mudi, ameriškem predsedniku Ronaldu Reaganu, ki si želi, da bi bil tudi ta sporazum podpisan še letos, ko se bo iztekel njegov drugi in verjetno zadnji predsedniški mandat.

Generalni sekretar sovjetske partije Mihail Gorbačov je poudarjal še eno razsežnost srečanja v Moskvi: nekdanji nepriljubljenost in stereotipi, povezani z »likom sovražnika«, ki so v še ne tako oddaljeni preteklosti bremenili sovjetsko-ameriške odnose, izgubljajo svoj pomen. »Zgodovina je povezala naši dve državi«, je ob tem pripomnil Mihail Gorbačov.

Bremena preteklosti postajajo lažja

Ves svet je pozdravljal pozitivne spremembe v odnosih med Kremljem in Belo hišo. Sovjetski in ameriški narodi težijo k vzajemnemu razumevanju, sodelovanju in miru. »To nas zavezuje, da tudi po tem srečanju nadaljujemo pogajanja o razorožitvi«, je menil Gorbačov, predsednik Reagan pa je dodal: »V Zenevi je bilo pred dvema letoma in pol zelo hladno. V Reykjaviku je bilo hladno, po prihodu sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova v Washington pa so se sovjetsko-ameriški odnosi začeli razvijati.

S prihodom v Moskvo je ameriški predsednik Ronald Reagan postavil piko na 14 let dolg premor, kolikor je minilo, kar je tedanji šef Bele hiše Richard Nixon obiskal SZ, občutljivo ravnotežje ameriško-sovjetskih odnosov pa je s četrim srečanjem na vrhu dobilo novo vzpodbudo in okrepitev. Stike te vrste v sodobnem svetu, za katerega so značilne raznolike stiske, so neuvrščene države zahtevale ob vsaki priložnosti. Ni je države na svetu, ki v tem trenutku ne bi bila vesela pripravljenosti SZ in ZDA, da se pogajata in zboljšujeta svoje odnose. Ne glede na to, kaj je starejše, nezaupanje ali razorožitev, je oboje mogoče omiliti, morda pa tudi odpraviti, prav na takšnih srečanjih, kot so bili četrti ameriško-sovjetski pogovori na najvišji ravni.

Florjan Lajmš

V ameriško-sovjetskih odnosih se je spremenilo marsikaj:

- leta 1971 sta državi podpisali sporazum o preprečevanju tveganj, ki bi pripeljala do naključnega izbruha hladne vojne oziroma začetka (jedrske) vojne zaradi nesporazuma na eni ali drugi strani,
- leta 1972 so v Moskvi podpisali sporazum SALT-1 o omejitvi strateške oborožitve. S tem dogovorom so utrli pot za nadaljnje sporazumevanje o zmanjšanju jedrskih potencialov. SALT-1 je tudi zamrznil število nosilcev balističnih raket na tedanji ravni. Polnih 7 let kasneje, in sicer
- leta 1979 sta sovjetski voditelj Leonid Brežnjev in ameriški predsednik Jimmy Carter podpisala sporazum SALT-2, s katerimi so omejili število strateških raket in bombnikov na po 2400 na vsaki strani. Čeprav sporazuma niso ratificirali, sta ga dve velesili dejansko spoštovali vse do konca leta 1986.
- leta 1987 so med obiskom sovjetskega voditelja Gorbačova v Washingtonu podpisali sporazum o raketah srednjega in kratkega dosega. Prepoveduje izstreljevanje z zemlje vseh vrst raket z dosegom od 500 do 5500 km.

Brez suženjstva zaslužnjeni

Brazilijska država z največ črnega prebivalstva zunaj afriških meja, je slavila stoletnico odprave suženjstva. Predsednik Sarney je govoril o harmoniji in brazilijsko »rasno demokracijo« ponudil kot model za Južno Afriko. Toda...

»Rasna enakost v Braziliji je pravljica«, je dejal črnopoliti glasbenik, skladatelj Gilberto Gil, kulturni predstavnik v zvezni državi Bahia. »Črni ne bodo nikoli sprejeli v brazilijsko družbo kot enakopravne državljane«. Ankete to potrjujejo: 70 odstotkov Brazilcev je prepričanih, da v državi še vedno veljajo rasni predsodki.

Celo turisti lahko opazijo probleme: V favelah, predmestnih naselbinah najrevnejših, ki kot osja gnezda visijo po pobočjih okoli Rio de Janeira, živijo skoraj izključno samo črni Brazilci. Berači, čistilci čevljev, postrežniki, pometarji in podobni so običajno črni ljudje. V Ipanemi in Leblonu, boljelih četrtih za srednji družbeni razred, prevladujejo belci. Ko so leta 1984 uvedli novo avtobusno progo do favel na severu in ko je od tam prihajalo vedno več

črnopolitih kopalcev na lepša kopališča, so progo ukinili.

Statistika meče zelo slabo luč na brazilijsko »rasno demokracijo«. Nepismenost med belci v Braziliji je skoraj za polovico manjša, kakor med črnici. Belci hodijo v šolo povprečno 4,8 leta, črnici pa samo 2,1 leta. Povprečni zaslužek črnih je komaj 35 odstotkov tistega, kar zaslužijo belci. Če je v oglašju za sprejem v službo napisano, da mora biti prosilec »prijeten za oko« to pomeni, da črnopoliti tiste skužbe ne bo dobil.

V Braziliji skoraj ni rasnega mešanja. Če pridejo temnopolte ženske v stanovanjski blok v Ipanemi, jim vratar, tudi črnc, preprosto pokaže dvigalo, ki je namenjeno za služinčad. V »tele novelah«, osladnih nadaljevanjih, ki jih snemajo TV družbe, so črnici samo služabniki. Če se na ekranu poljubljata belec in črnka, takoj zazvonijo telefoni. Prva oddaja te vrste, ki je pripovedovala o usodi črnopoltega prebivalstva v Braziliji, je bila prava senzacija!

V nobeni drugi državi zunaj Afrike ne živi toliko temnopolitih ljudi kakor v Brazi-

liji. 80 odstotkov od 143 milijonov Brazilcev prištevajo med črnice in mulate.

Kljub temu pa so elita belci. Samo sedem izmed 559 članov brazilskega kongresa je temnopolitih. Benedita da Silva, prva temnopolta poslanka v brazilski zgodovini, zastopnica prebivalcev favel v Rio, se pritožuje: »Imajo nas za barakarje, hlapce, kmetijske delavce in zapor-nike«. Država še nikoli ni imela črnopoltega predsednika. V Sarneyevi vladi ni nobenega črnega ministra. V diplomaciji ali med generalstvom skoraj ni nobenega črnca.

Celo katoliška cerkev, pa čeprav se ima za zelo napredno, si mora dovoliti marsikakšen očitek: samo 200 od 12 700 duhovnikov je Brazilcev z afriškimi predniki. Kardinali in predsedniki škofijskih konferenc so bili (in so) belci!

Carlos Hasenbalg, pomočnik direktorja centra za afroazijske študije na univerzi v Rio pravi, da v Braziliji ni bilo nikoli kakšnega gibanja za državljanske pravice ali kaj podobnega kot ameriški »Black Power«. »Črnopoliti Brazilci so se kar nekako navadili, da jih imajo za državljane drugega razreda«, pravi.

Zato pa črnopoliti Brazilci nekaj pomenijo na kulturnem in športnem področju. Legendarni nogometaš Pelé je pravi narodni junak in po vsem svetu znani Brazillec. Gilberto Gil in Milton Nascimento sta po vsem svetu ponela slavo brazilske glasbe. Domači menu »fejoad«, domača pijača »cachaca« in kult Candomble imajo svoj izvor v afriških časih. »Nihče si ne more predstavljati Brazilije brez črnopolitih Brazilcev«, meni črnopolta učiteljica Rosenir Minuz iz Ria. Ko je dala otrokom šolsko nalogo narisati tipičnega brazilskega prebivalca, so v svojih risankah vsi počrnilli obraze likov.

Obletnica odprave suženjstva je imela po mnenju črnopoltega zgodovinarja Joaoja Jorgea Rodriguesa tudi nekaj pozitivnega: vsa Brazilija se je morala nekaj časa ukvarjati z dejstvom, da tudi 100 let po odpravi suženjstva še niso rešeni rasni problemi v Braziliji. Celo letošnje karnevalske prireditve so potekale v luči tega spoznanja. Šola za sambo »Manguera«, druga najboljša na karnevalu, je pela pesem s približno takšno vsebino: »Osvobodite smo suženjstva, ostali pa smo zaslužnjeni v naših favelah.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

New York: Na sedežu svetovne organizacije se je začelo Tretje posebno zasedanje generalne skupščine ZN, posvečeno razorožitvi. Neuvrščene države so na sestanku Koordinacijskega biroja v Havani predvsem izdelale splošne smernice o tem, kaj je treba storiti na svetu za dejansko razoroževanje. Neuvrščeni bodo v New Yorku ponudili svoj sveženj smernic. Pobudo za posebna zasedanja generalne skupščine so dale neuvrščene države.

Moskva: Če se Pakistan ne bo prenehal vmešavati v afganistanske notranje zadeve, si SZ pridružuje pravico, da reagira tako, kakor od nje zahteva nastali položaj, pravi sporočilo, ki ga je objavilo sovjetsko zunanje ministrstvo. Pakistansko kršenje zenevskih sporazumov, še pravi sporočilo, lahko spremeni roke za umik sovjetskih čet iz Afganistana.

Pariz: Francoski obrambni minister je potrdil, da so nekateri komandosi, ki so sodelovali pri osvoboditvi 22 talcev na otoku Uvea na Novi Kaledoniji, zagrešili dejanja, ki so v nasprotju z vojaško dolžnostjo. Glasovom, da francoski vojniki niso izbirali sredstev v obračunu z ugrabitelji, se je pridružil tudi Le Monde s trditvijo, da so komandosi hladnokrvno ubili tri ugrabitelje, ko so se ti že vdali.

Bogota: Kolumbijska vojska in policija sta sprožili veliko akcijo in blokirali vse ceste okoli glavnega mesta. Tako naj bi preprečili oziroma otežili pobeg storilcev, ki so ugrabili desničarskega politika, nekdanjega predsedniškega Alvara Gomeza Urtada. Menijo, da so ugrabitelji levičarski aktivisti, neuradno pa tudi dopuščajo možnost, da so Urtada ugrabili tihotapci z mamili. Urtada so ugrabili sredi vala širokega nasilja, ki je v teh dneh zajel Kolumbijo.

Bonn: Sovjetski zunanji minister Eduard Ševardnadze se je v poslanici zahodnonemškemu zunanjemu ministru Hansu Dietrichu Genscherju zavezal za popolno prepoved uprate kemijskega orožja na svetu. V tem odgovoru na Genscherjevo poslanico o kemijskem orožju je Ševardnadze predlagal začetek posvetovanj med sovjetskimi in zahodnonemškimi strokovnjaki o »vseh aspektih« prepovedi uporabe vrste orožja.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Pri Jelenovih s Podkrajja

»Delati je treba, pa gre!«

Podkraj, zaselek nekaj kilometrov od Titovega Velenja in nekaj kilometrov od Žalca, je za turistovo oko čudovit, romantičen kotiček, nekaterim kmetom pa težka ilovnata zemlja napravi življenje precej trnovo. NOB so bili vaščani Podkrajja izredno dejavni. Prva skupina OF je bila ustanovljena že leta 1941. Mrežo njenih zaupnikov so pretrgale gestapovske aretacije aktivistov. Leta 1943 je OF ponovno oživila, septembra 1944 pa je na tem območju delovala Tomšičeva brigada.

Že kar precej let je tega, kar sem popisoval spomine kmeta Jezernika, sodelavca NOG od leta 1941, s partizanskim imenom Baltazar. Znal je pripovedovati tako živo, jasno, kleno, da si dejanja, dogodke videl, čutil. Živahen, razgledan možak, ki pa ga nekateri zaradi ostrega jezika niso kdove kako cenili. Bil pa je večkrat odlikovan in je dolga leta, tako rekoč do smrti, opravljal različne funkcije. Marsikaj mi je takrat pripovedoval, tudi kako je s partizanskim bojem živel večina vaščanov. Še me je mikalo, da bi se vrnil in kaj napisal. Ondani pa mi neki Podkrajčan reče:

– Obišči Jelenove, Verdev se pišejo. Gospodar ti bo marsikaj povedal. Z avtom se na dvorišče pripelješ.

Dan je bil čudovit. Križem krašem asfalt, le poldrugi kilometer navzgor skozi hosto kar dobro utrjen makadam. Ta del bodo razširili, ga še bolj utrili in nato asfaltirali. Potem bo lahko na Jelenovem dvorišču ustavil avto in ne le fičak, traktor, tovornjak ali kako podobno manjše vozilo.

O obisku niso bili obveščeni. Bilo je sredi dopoldneva, čas malice, vsi, cela družina je bila zbrana v kuhinji. Hiša, skoraj nova, prostorna, pa hlev in vse ostalo pričajo, da

je zares dobro urejena kmetija. Čeprav skoraj 400 metrov visoko, je sodobnost čutili na vsakem koraku.

Sprejem enkrat. Topel, prisrčen, krepki stiski rok, tako rekoč ena sama toplina. Gospodar Franc 59, žena Jožica 56 let, sin Branko 34 in njegova žena prav toliko in trije njuni otročki; starejša dva Polonca in Slavko hodita v šolo na Ponikvo. Dolga pot ju ne moti, saj sta odlična učenca.

Rad jih imam kot svoje otroke!

Glede pogovora nobene zadrege. Pri vseh je čutili sproščeno razgledanost, ki je zares ne skrivajo. Branko je najprej bil zaposlen v rudniku v Titovem Velenju. Zaradi izrednega veselja do otrok je delo v rudniku zapustil in se posveča rejništvu. Šest malčkov ima na skrbi: tri stalno, tri občasno. In še lastne tri! Pa saj ga je ena sama sproščenost, tista pristna kmečka igrivost...

– Veste, to je tako, kot da bi bil redno zaposlen: OD v redu, socialno, zdravstveno zavarovanje, delovna doba normalno teče naprej. Vse je brez težav. Toda brez ljubezni do otrok ne gre. Rejenčke imam rad kot lastne otroke. Meni je ta skrb za tu-

je otroke v veselje in ne v breme.

– Za kriščevo voljo, saj imate vendar grunt! pripomnim.

– Ta pa je najina stvar. Ali ne, Marija? se prešerno nasmeje gospodar Franc in z glavo namigne proti prikupni snahi Mariji. V njenih rokah pa so vse gospodinske skrbi.

– Tako je: kakor dogovorjeno, tako postorjeno, pravi Jožica.

– Ko vas takole gledam, poslušam, se mi zdite idealna, vedra, sproščena, delavna družina. Saj imate vendar toliko skrbi. In še za nameček hribovska kmetija, rečem, ko se s sinom tešiva z domačo klobaso in turško.

– Veste, si gospodar Franc popravi očala, res nam nič ne manjka. Imamo tako rekoč vse, kar sodobna kmetija imeti mora. Po vojni smo prebredli tista žaltava leta, ko so hoteli kmeta na vsak način uničiti. Nič čudnega, če so mladi bežali s hribovskih kmetij v dolino, v fabrike, šolani v pisarne...

– Kako pa med vojno, oče Franc?

– Hja, med vojno? Partizani so bili kot doma. Čez dan in ponoči. Tudi naš Bolt je bil tukaj med prvimi partizani. Bogo so ga klicali. Sedaj je generalni direktor v Radencih. Drugi, Alojz, bi moral v nemško vojsko, pa jo je pobrisal v hosto. Najprej kurir, nato pa zahtevna naloga v VDV. Tudi jaz sem kot pobček sodeloval. Predvsem kurirska torbica... No, kar vsi smo bili s hosto zaposleni, ha, ha...

Ob družinskem prazniku: Jožica in Franc Verdev.

Še štirinajst dni pred osvoboditvijo

Zunaj prijetno pomladansko sonce. Z žarki objame tudi Jelenovo kuhinjo. Pa saj je že tako in tako prijetno, nekam zabavno. Nihče ne gleda na uro, češ, zdaj te imamo zadosti.

– Pa vas ni nihče izdal? vprašam, ko gledam prijazne obraze.

– O, pač. Na srečo belogardistov tod ni bilo, našel pa se je nekdo, ki je natvezil Nemcem, da je pri nas stalno partizansko zbirališče, da vsi delamo s hostniki, da sta dva redna partizana. Pa so prišli ti prekleti hudiči, kakor je bil zapisal Kajuh, je nagubal čelo krepak gospodar Franc. Najprej temeljita preiskava, nato nad očeta.

– Ti prekleti banditi! Obleci se, gremo, gremo!

Kot za mnoge: najprej celjski Stari pisar. Kako so ravnali z njim, ne vem natanko. Nekateri očitno še danes vedo povedati, da sila grdo, nečloveško. Nato pa naprej, v Dachau. Znanci so vedeli povedati, da je bil 14 dni pred osvoboditvijo še živ. Baje so mnoge taboriščnike v zadnjih krčih zmetali v živinske vagonne. Kam so odr-

drali vagoni, tega pa nam do danes nihče ni povedal...

Nekaj časa zavladala tišina, kakor da vsi sočustvujejo za izgubljenim očetom.

– Mati je naravne smrti pod rušo že od 1942. leta. Ne vem, kako bi prenašala vest, da njenega moža, našega dobrega očeta nikoli ne bo več nazaj, na Jelenovo kmetijo...

– Kako pa z ostalimi, saj vas je bilo več otrok?

– Na srečo smo vsi živi in tudi zdravi...

Nič nam ne manjka, delati pa moramo, to pa!

– Po vojni pa nam je šlo vse navzkriž: sestra se je poročila, brata še naprej služila vojsko. Nekam čudno se je vse skupaj dogajalo: eden v vojsko, drugi domov, pa po dva brata doma, nato oba v vojsko. Potem smo se le začeli spraševati, kdo bo grunt prevzel. Da bi tako staro kmetijo opustili, nak, tega pa ne, je Francelj stisnil pest in še dodal:

Vsega skupaj je 14 hektarov. Nekaj je takega, kar ni za nobeno rabo. Presneta reč, pa bi se kmalu zgodilo, da te lepe, sicer težavne,

stvari nihče ni hotel prevzeti. Odločil sem se: Bom pa jaz, sem rekel. Dolgo je trajalo, da je postala kmetija taka, kot mora biti.

Nato je našteval: v hlevu 30 glav živine, v glavnem krave, vsak dan oddajo tudi čez 200 litrov mleka, ki ga morajo voziti v 3 km oddaljeno zbirališče. Trije veliki silosi, skoraj vsa dela opravijo s stroji, že lep čas imajo trofazni tok, tudi telefon je pri hiši, spadajo pod KS Ponikva, občina Žalec, pošta Titovo Velenje, fara Šentilj.

– Smo Jugoslavija v maelm, se nasmeje Francelj. Ko je treba kaj plačati, pridejo z vseh strani.

No, kakšni posebni pevci res nismo, smo pa radi dobre volje. Pogosto pridemo vkup in takrat je prava veselica. Razumem se, to pa. Smo kot ena sama kmečka pest, je rekel in stisnil krepko desnico.

– Nič nam ne manjka, delati pa moramo, to pa!

– Pa se kdaj pogovarjate o tistih težkih vojnih časih? pogledam tamlade, ki so zares eno samo sonce.

– O, se, se! pritrdi vnuček. Dedi zna tako lepo pripovedovati, da bi ga kar naprej poslušali. Je tudi hecast, ni jezav. Rad nas ima in mi njega. In babico.

Gospodar se počehlja za ušesom, pogleda na mlade, oči se zaiskre.

– Tamladi pogosto sedejo v avto in križarijo po Sloveniji, naši lepi deželi. Takrat pač midva z ženo poprimeva. Ne, Jožica? vrže oči po kar krepki in simpatični ženi. Včasih berem, kako fantje s hribovskih kmetij iščejo dekline. Naša Marija pa je tu gori z nami vred srečna.

– Oče, pa še res je! se nasmehe snaha in poboža najmlajšega sinka Igorja.

Drago Kumer

Tretjič v tržaškem zaporu

Spomini Ivana Sanaborja iz sežanske občine – Osumljen, da pripravlja diverzijo na italijansko vojašnico

Ivan Sanabor, ki živi v vasi Jagodje pri Izoli, je bil letos star sedemdeset let. Zrasel je v družini, ki se je vseskozi otepala z revščino, v kateri je bilo več vina kot kruha, zaposlitve pa nikjer. Mati Franciška je rodila šest sinov in dve hčerki. Umrli je že leta 1921, ko je rodila sina Stanka. Poleti 1942. leta je Mussolini na rusko bojišče na Donu poslal deset divizij in v eni teh je bil tudi Stanko. Domači nikoli niso zvedeli, ali je tam padel ali zmrznil. Iz objavljenih spominov preživelih in ohranjenih dokumentov namreč vemo, da je tri dni pred božičem leta 1942 ob Donu pri Novi Kalitvi hkrati zmrznilo tri tisoč italijanskih vojakov, ki so hodili ob cesti eden za drugim in med počitkom sede ali čepe zmrznili, nato pa jih je zametel snežni vihar.

»Moja rojstna vas Ravne pri Štjaku, približno deset kilometrov od Sežane, je imela pred vojno štirinajst hišnih števil,« mi je pripovedoval Sanabor v Jagodju. »Večinoma so bili kmetje. Mi smo imeli sedem hektarjev zemlje (kraške, kamnite), pridelali smo tudi do 6000 litrov vina, krompirja le za družino, žita pa skoraj nič. V hlevu so po navadi bili dve kravi, tele in vol. Po materini smrti se oče ni več poročil; gospodinjala nam je sestra Marija, ki je to breme prevzela, ko je bila stara sedemnajst let. Leta 1928 je odšla v Argentino. Pred nekaj meseci nam je še pisala.

Leta 1926 sem se šel učiti za čevljarja v Trst k mojstru Ivanu Seražinu iz sosednje vasi Dolenje. Pri njem sem bil tri leta vajenec in dve leti pomočnik. Dlje pri mojstru nisem mogel ostati, ker za oba ni bilo dela. Vrnil sem se domov, kmetoval in hodil po

kmetijah popravljat čevlje.

Največja sreča za vsakega fanta je bila, če je dobil službo. Nihče teh redkih srečev ni vnaprej spraševal ne za plačo, ne za stanovanje. Ne iz političnega, temveč ekonomskega razloga smo leta 1935 ilegalno pri Hotedršici prestopili italijansko-jugoslovansko mejo; poleg mene še Jože Seražin in Tone Pavlič iz Štjaka in Markov fant iz Branice.

V Mariboru smo vsak po svoje iskali službo. Jaz sem jo začasno dobil pri nekem čevljarju, toda že čez mesec dni mi je dejal: Saj vidiš, da za oba ni dela. Razočaran sem se pri Planini pri Postojni vrnil nazaj čez mejo. Prišel sem domov, se prijavil, zaprl pa so me šele kasneje. Štirinajst dni sem bil v tržaškem zaporu Corroneo, ki pa je postal zloglasen šele med vojno.

Vojaščine sem bil oproščen, ker smo bili štirje bratje.

Tako je bilo po takratnem italijanskem zakonu. Kljub temu so me leta 1940 vpoklicali k obmejni straži (graničarjem) v Ilirsko Bistrico, kjer je bila komanda, na meji pa sem bil na Klani. A le dva meseca, nato sem zbolel, oče pa je s sodčkom vina podkupil zdravnika, ki mi je izdal potrdilo, da sem stalno nesposoben za vojaščino.

Vasi gorijo, mene aretirajo

Nobena kmetija v vasi ni imela radijskega sprejemnika. Po vasi se je govorilo, da so tam nekje daleč četniki, ki se borijo proti Nemcem, za osvoboditev Jugoslavije. Kaj več ni vedel nihče. Nato sta na naš teren prišla Alojz in Albin Čehovin iz Branice, ki pa si nista bila brata. Pred vojno sta emigrirala v Jugoslavijo, bila tam organizirana in prišla k nam kot organizatorja. Iz naše vasi smo bili trije, ki smo imeli z njima zveze in Karlo Turk iz Krtinovice. Prispevali smo denar in živeli in kar je kdo pač imel. Karlo Turk je to pošiljal na javko v Branico, od tam pa je zbrani material šel naprej. Kako in kam, pa ne vem. Čehovina sta padla kot partizana.

22. julija leta 1942 ob enih popoldne, ko sem doma počival na kavču, so me aretirali. Z zvezanimi rokami so me s kamnionom odpeljali v Sežano, kjer sem bil zaprt tri dni. V tem času me nihče ni

zaslišal in nihče mi ni povedal, zakaj sem tukaj. Po treh dneh so me odpeljali na kvesturo v Trstu, kjer so me brez vprašanja najprej oklofutali. Tudi tu me niso zaslišali, pač pa z marico odpeljali v zapor Corroneo. Policijsko ravnanje mi je bilo povsem nerazumljivo. Tuhtam in tuhtam, a se ne morem domisliti, zakaj so me vaščani aretirali samo mene.

Iz minute v minuto čakam, da me pokličejo na zaslišanje, pa me niso. Sploh me niso vprašali, kako se pišem, kot je to policijska navada. Vem, da so imeli o meni vse podatke, toda o tem preiskovalci v zaporih vsakega še enkrat vprašajo, da ugotovijo, če se podatki ujemajo.

Po nekaj dneh so me spet uklenili in še zapornika Počkarja ter odpeljali v taborišče Neretto v Srednji Italiji, blizu pogorja Gran Sasso d'Italia. V graščino na tem pogorju so poleti 1943 pripeljali odstavljene in aretirane Mussolinija, dokler ga 12. septembra 1943. leta niso rešili esesovski komandosi pod vodstvom polkovnika SS Otta Skorzenyja (po vojni je živel v Španiji, kjer je umrl leta 1975, star 67 let).

V Nerettu sta bili dve ločeni taborišči. V enem smo bili Primorci, v drugem pa Hrvati (predvsem Dalmatinci),

Judje, en Italijan in en Turk. Naše je bilo zidano in je bilo prej v njem skladišče za žito. Komendant taborišča mi je povedal, da sem tu interniran zaradi zvez s partizani, od doma pa so mi sporočili, da so me aretirali zato, ker sem menda pripravljaval diverzijo na italijansko vojašnico v Sežani. Tako so povedali na policiji. To pa sploh ni bilo res. Morda je kdo dal o meni lažno ovadbo policijskemu uradu (kvesturi) ali pa so si oni izmislili to kot razlogo, da so me odstranili iz domačega kraja. Res je le, da sem čevlje izdeloval tudi za partizane.

Srečanje z bratom

Interniranci nismo hodili na delo. Čim smo zvedeli za kapitulacijo Italije, smo trije pobegnili in se z vlakom pripeljali do Tržiča pri Trstu, od tam pa smo zaradi varnosti šli peš vsak proti svojemu domu. Trsta smo se izognili, ker smo se bali srečanja z Nemci.

Prvega partizanskega strazarja sem zagledal na Krasu. Bil je znanec, dimnikar. On mi pove, da so v restavraciji na železniški postaji Štanjel partizani in da je med njimi moj brat Polde. Pohitim tja, oba sva bila srečna in presenečena.

Italijani so 16. maja 1943. leta požgali vse hiše v vaseh Ravne, Selo in Gradišče. Le eno niso v vasi Selo, ker je bila tista družina njim naklonjena. V okolici so aretirali šest moških in jih še istega dne, ko so gorele vasi, postrelili pri mostu, pod katerim teče potok Raša, pol ure hoje od naše vasi. Nekaj dni prej so partizani napadli faš-

istično kamionsko kolono in to naj bi bil razlog za masčevanje.

Od vseh vaščanov je bila le naša družina v vasi, drugi pa drugod pri sorodnikih. Brat Jože je na ruševine zidu poševno položil tramove na zemljo, jih povezal z vejami in pokril s snopi slame, da je bila to neke vrste streha. S strani je prostor zaprl z deskami in v tej luknji so naši spali in si kuhali ter še naprej kmetovali. Ob požigu so fašisti vso živino odpeljali v Sežano z dovoljenjem fašistov, požigalcev, pa so domači rešili vinske sode.

Že naslednjega dne sem se v Štjaku prijavil partizanski komandi. Za bataljon nas je bilo novincev. Mene in brata je komendant poslal k najini sestri v Dolenje, kjer sva si uredila partizansko čevljarstvo delavnico. Partizani v vasi Gradišče, kjer sva bila prej z bratom nekaj dni, so bili izdani, Nemci so jih napadli in takrat je padlo zelo veliko novincev.

Nato sva bila z bratom v Kosovelovi brigadi, v brigadni, divizijski in korpusni čevljarški delavnici. Med zadnjo ofenzivo sem bil v Trnovskem gozdu. Bilo je zelo hudo, a je bilo vsem in to je znano. V predmestje Trsta, na Greto, kjer je svetilnik, smo prišli 30. aprila 1945. leta zvečer, naslednjega dne pa v mesto. Kot knojevec sem bil član straže, ki je čuvala zapor Corroneo. V tisti celici, v kateri sem bil leta 1936 zaprt sam, je bilo zdaj 16 naših sovražnikov v uniformah in civilistov, med njimi je bil tudi kapucinar. Tu sem stražil do umika iz Trsta.

Jože Vidic

Gledališki umetniki, udeleženci NOB

Marjan Kristančič: operni pevec

Ob 80-letnici rojstva

Operni tenorist Marjan Kristančič se je rodil 27. maja v Podgori pri Gorici zavedni slovenski družini, ki je bila prisiljena zapustiti svoj dom in živeti v raznih taboriščih. Osnovno šolo je obiskoval kot begunec prve svetovne vojne v Brucku ob Litvi in v Strnišču pri Ptuj. Meščansko šolo je končal v rodnem kraju in nato obiskoval enoletni tečaj za plastiko v Benetkah, ki pa ga zaradi šikaniranja italijanskih oblasti ni mogel dokončati.

lente. Med prvimi člani, ki jih je Izvršni odbor imenoval z dekretom tega gledališča, je bil tudi Marjan Kristančič.

V skupino Desete

Toda stvari so se zasukale drugače; namesto v partizansko gledališče je odšel Marjan Kristančič v kulturniško skupino Desete ljubljanske brigade, kjer je našel Rada Simonittija, Marjan Kristančič pa je bil ves čas njegov glavni solist. V začetku leta 1945 je zbor prek Visa odšel na osvobodeno ozemlje v Šibenik. Ker zaradi neprestanih bojov s sovražnikom ni bilo mogoče po zračni poti priti v osvobodjeni Beograd, so kosovelovci z avtomobili ob morskem poti le počasi napredovali do Splita, prek Biokova do Dubrovnika in nato v Hercegovino. Tam je bila oskrbovalna baza s 60 totonjaki in terenskimi vozili, s katerimi so vozili sanitetni material za sremsko fronto.

Hrvaško. Spotoma je nastopala v manjših krajih na Hrvaškem in bodrila ljudi v vztrajnosti in uporu. Nastopila je v Delnici, Otočcu, Senju, Bribiru in Novem vinodolu. Ob povratku na Rab jih je zajela nemška ofenziva, ki je zasedla Senj, tako da je bila vrnitev na celino skupini onemogočena. Pot proti Visu je bila dramatična in tvegana. Na Visu je skupina ostala približno pol leta in neutrudno nadaljevala z delom. Njeno največje doživetje na Visu je bil nastop pred maršalom Titom. Po nastopu je skupino sprejel Tito in se z njo zadržal dobrih dvajset minut.

Z Visa se je skupina po nalogu Edvarda Kardelja odpeljala v italijanski Bari, kjer je ustanovila Zbor jugoslovanske armade Srečko Kosovel pod vodstvom Rada Simonittija, Marjan Kristančič pa je bil ves čas njegov glavni solist. V začetku leta 1945 je zbor prek Visa odšel na osvobodeno ozemlje v Šibenik. Ker zaradi neprestanih bojov s sovražnikom ni bilo mogoče po zračni poti priti v osvobodjeni Beograd, so kosovelovci z avtomobili ob morskem poti le počasi napredovali do Splita, prek Biokova do Dubrovnika in nato v Hercegovino. Tam je bila oskrbovalna baza s 60 totonjaki in terenskimi vozili, s katerimi so vozili sanitetni material za sremsko fronto.

Zaradi hude zime in sovražnika, ki je bil v okolici Mostarja, so se kosovelovci vrnili v Dubrovnik in prek Boke Kotorske v Cetinje. Od tam so prek Titograda prišli na jadransko obalo pri Bud-

vi in naprej na Skadarsko jezero, kjer so prekorčili albansko ozemlje. Po kratkem počitku v Skadru so prišli v Tirano, kjer so priredili več koncertov. Iz Elbasana so prek albanskih gora končno prispeli na jugoslovanska tla v Makedoniji. Iz Skopja jih je vodila pot prek Niša v Beograd. Po krajšem študijskem odmoru so odšli na turnejo po Bolgariji, kjer so nastopili v času vseslovenskega kongresa. Po vrnitvi iz Bolgarije so odšli v Ljubljano, od tod pa v Slovensko Primorje, v cono A, kjer so priredili koncerte. Sledila je koncertna turneja po Češko-slovaški, Franciji, Belgiji in Švici in v osvobojenem Trstu.

Neutrudljiv pevec

Dirigent Srečka Kosovela skladatelj Rado Simonitti je v knjigi Pevski zbor jugoslovanske armade Srečko Kosovel takole zapisal o Kristančiču: »Med solisti v »Srečko Kosovelu« je imel najboljše zvočni program Marjan Kristančič. Poleg mojih samospetov je pel še vrsto opernih arij in drugih samospetov ter zvesto sodeloval tudi v zboru. Bil je kratkoročno malo neuničljiv in neutrudljiv«.

Iz teh Simonittijevih besed je razvidno, kako dragoceno vlogo je Kristančič odigral v zboru »Srečko Kosovel«. Na koncertu z zbora v Barju je dobil posebno priznanje občinstva, ko je v zborovskem premoru nastopil s Simonittijevim samospetom »Bosa pojdiva, dekle, obsorej«.

Šele decembra 1945 je bil

Marjan Kristančič demobiliziran. Na povabilo direktorja mariborske Opere Antona Neffata je v Mariboru z drugimi pevci – solisti pomagal ustanoviti stalno mariborsko Opero. Bil je dolga leta med njenimi vodilnimi in najzanesljivejšimi pevci. Pel je skoraj vse najzahtevnejše vloge iz domačega in svetovnega opernega repertoarja. Spomnimo se vsaj nekaterih uspešnejših: Pinkerton, Cavarradossi, Rudolf, Manrico, Turridu, De Grioux, Faust, Lenski, Janko...

Rodil se je v deželi pevcev, ob robu Sredozemskega morja, pevska pot mu je bila usojena. Vse življenje ga je spremljala pesem: operna in koncertna, umetna in narodna, zlasti pa partizanska. V partizanih je imel nad 500 solističnih nastopov, med njimi nekaj koncertov v najtežjih okoliščinah, sredi »pušk in bajonetov« sredi krvavih bitk.

Ob njegovem osemdesetem rojstnem dnevu, ki ga žal ni dočakal, umrl je 12. decembra 1980 v Mariboru, v dvainsedemdesetem letu starosti, se spominjamo žive legende o partizanskem pevcu, ki je pel v najhujših dneh pesem o svobodi. Hvaležni se spominjamo tudi njegovih zaslug za slovensko opero, za slovensko umetno pesem in končno se z ožnostjo spominjamo vseh tistih lepih, nepozabnih uric, ki smo jih preživeli z njim kot z žlahtnim človekom, ki je izžareval toliko naravne in nepotvorbene dobručnosti in radoživosti.

Dušan Mevlja

DR. ALEŠ BEBLER NAŠ IDRIJSKI ROJAK

»Njegova življenjska pot«, piše v uvodnem besedilu brošure, izdane ob otvoritvi spominske sobe idrijskega rojaka dr. Aleša Beblerja v Idriji 27. aprila letos, Tomaž Pav-

šič, »je bila neugnan tek čez »drn in strn«, kakor si je lepo izbral naslov za knjigo svojih spominov.

Bil je to tek skozi vihre vojn in revolucij. Vsi nauki, ki jih je prejel od očeta učitelja in znanstvenika, od svoje idrijske matere, ki mu je vcepila ljubezen do narave, pa študij na univerzi v Ljubljani in na pariški Sorboni, v Sovjetski zvezi in vse, kar je z bistrim duhom in občutljivim srcem opažal v družbenih vrenjih na meridianih sveta – vse to mu je oblikovalo njegovo, tudi duhovno bogato revolucionarno naziranje in ga usposabljal za idealnega voditelja množic. Čeprav se je moral že kot deček ilegalno umakniti iz Idrije čez mejo za očetom, ji je ostal zvest. Osvobodilni boj ga je pripeljal spet v domače kraje, usodo Primorske je Bebler reševal kot partizan in politik, po vojni pa kot diplomat. Po vojni je rad prihajal v rodno Idrijo in še posebno se mu je priljubilo že iz otroštva poznano Vojsko.

Kot izjavljajo njegovi soborci, pa tudi kolegi iz diplomacije in kot radi pripovedujejo upokojeni idrijski rudarji, katerim je marsikateri dolg in lep večer bil prijazen tova-

riš, enak med enakimi, je bil naš Bebler očarljiv kot človek, neverjetno skladna osebnost, saj je v sebi in vsej polnosti združeval odlike, ki jih že zaradi narave stvari le redko najdemo združene v eni sami osebi. Navsezadnje: revolucionarna odločnost, vojaška bojna iznajdljivost in idejna izdelanost na eni strani, na drugi pa ljubeč odnos do človeka in narave, estetska vzgojenost, znanje vseh glavnih evropskih jezikov, diplomatska okretnost in naravna domačnost – to so vendar stvari, ki lahko skupaj krasijo le izjemno osebnost. In tak je bil naš Bebler, ki mu niti surovi čas bojev in žrtev ni mogel okrniti njegove, nenehno izpričane humanistične zavesti, ki ni dovoljevala nobenega ponižanja človeka ne uničevanja narave. Strune njegovega srca so znale ubrano zabrneti z občutjem španskega republikanskega borca, primorskega ali štajerskega kmeta, partizana, evropskega intelektualca ali idrijskega knapa. Znal je biti to, kar nekateri mislijo, da je nemogoče: nacionalno zaveden Slovenec, Jugoslovane in internacionalno čuteč državljane sveta. Nekaj pričevanj o tem najdemo tudi na straneh te knjižnice.«

Kurirčkova torbica na hribu Varda v borovem gozdičku

Že ob osmi uri zjutraj so se vsi učenci in učitelji OŠ Gračišče v Istri odpravili do gozdička, kjer so izvajali kulturni program in čakali, da bodo kurirčki prinesli svojo torbico. Z družabnimi igrami in ob glasbi harmonike so pričakali pošto, nato pa so se podali do bližnje šole, kjer se jim je prav prileglo kosilo v nara-

osnova za dobro počutje in delo. Malo čudno se sliši, če ravnateljica pove, da jim večji del leta dovažajo vodo s cisternami, da nikoli ni prepričana, ali je ta voda neoporečna. Na drugi strani se pojavljajo težave s kanalizacijo. Borci so spraševali tudi, kako je sedaj s te lovadnico, saj je bilo že pred letom rečeno, da je te-

Skupina otrok iz OŠ Gračišče in OŠ Prade čaka na prihod kurirčkove torbice

vi. Na to svojo slovesnost so povabili učence OŠ iz Prad in borce Istrskega odreda. Po kosilu pa so učenci višjih razredov odnesli torbico do postojanke, kjer so jo oddali.

Borci in učitelji so izkoristili priložnost in se lotili obravnavanja težav, ki nastajajo na taki podeželski šoli: s kadri, predvsem pa s samo zgradbo in komunalnimi napravami, ki so

lovadnica sicer nova, a da nima nikakršnih stranskih prostorov niti garderobe. Še in še so načenjali pogovore o šoli in njihovih težavah. Mogoče bo le prišel čas, ko bodo v občini Koper spoznali, da je tudi ta šola potrebna pomoči. Borci Istrskega odreda, ki prihajajo na njihove slovesnosti ob raznih priložnostih, so šoli za povabilo hvaležni in si želijo še takih srečanj.

Milan Cirk

Lojze Spacal za Štanjel

Umetnik podaril 130 del v stalno zbirko

Kdor se še spominja našega zapisa izpred dobrega leta ve, da smo o urejanju tega bisera slovenske narodne arhitekture zgodovinskega in kulturno-zgodovinskega spomenika sredi Krasa pisali kritično. Zdaj je bil storjen prvi dejanski korak k spreminjanju podobe Štanjela, temu pa je v največji meri pripomogel kraški rojak in velik slovenski slikar Lojze Spacal. Tako je s podaritvijo svojih 130 likovnih del na konkreten način zadolžil vse pristojne za nadaljevanje urejanja tega kraja, ki bi, s primerno občinsko dobro voljo, lahko zaživel tudi z več iniciative zasebnikov.

B. Ž. J.

Z rednega usposabljanja enot teritorialne obrambe občine Ljubljana Šiška

Nov pristop

Minule dni je v krajevni skupnosti Topol-Trnovec in nekaterih drugih v občini Ljubljana Šiška potekala taktična vaja Maj '88. Na njej so se del enote teritorialne obrambe te ljubljanske občine, ki nosi ime po Francu Ravbarju-Vitezu, in nekatere druge enote usposabljalne in urile za naloge v morebitni vojni. Tako so se urili v protinapadih, postavljanju zased, protidesantnem boju in hitrih premikih in hribovitem in težko prehodnem ozemlju. Na vaji so sodelovali tudi letala letalske eskadrilje TO Slovenije, helikopterji in oklepna vozila JLA ter nekateri drugi.

Letala eskadrilje TO Slovenija so pokazala, kako so uporabna pri izvidovanju, pobiranju in dostavljanju pošte, piloti pa so pokazali tudi, kako nevarna so lahko športna letala, če so oborožena in jih vodijo usposobljeni

niško diverzantske skupine v zaledje enot TO. Tudi te so »igrali« teritorialci iz vrst enote za posebna delovanja. Oklepniki JLA pa so igrali kolono oklepnih vozil, ki so ji teritorialci postavili zasedo in jo skušali uničiti.

nje, so izvidniki rdečega obvestili svojo enoto, ki je takoj odšla na območje Katarine, da bi blokirala sovražnika in ga uničila. Kmalu sta se dve skupini izvidnikov spopadli z modrim, ki ju je skušal uničiti. Zaradi dobro izbranih položajev so se izvidniki dobro upirali in modremu vzeli toliko dragocenega časa, da je enota TO s svojih položajev prišla na pobočja Katarine in obkolila desant modrega. Tako se je modri skušal prebiti iz obroča, rdeči pa ga je skušal uničiti, dokler je bil še v obkolitvi.

Značilno za to vajo je bilo,

Modri je s helikopterji prepeljal del svojih sil na Katarino.

možje. Ker so letala »napadala« naselje, so pirotehniki poskrbeli, da so imeli prebivalci in enote TO občutek pravega napada, le da nihče ni bil v nevarnosti. Hkrati z ropotom letalskih motorjev v zraku so na zemlji odmevale eksplozije šolskih sredstev. Helikopterji našega vojnega letalstva pa so prepeljali nasprotnikove izvid-

Vrhunec tega petdnevne- ga usposabljanja je bila dvostranska vaja. »Modri«, je s helikopterji prepeljal del svojih enot na pobočja Katarine, ker je predvideval, da bo potem lahko deloval v zaledju rdečega. Toda teritorialci so na krajih, kjer bi lahko pristali helikopterji, pustili izvidniške skupine. Ko je modri opravil desantira-

da so bila dogajanja zelo intenzivna. Ni bilo tistih odvečnih in dolgočasnih čakanj, ki so povzročala negodovanje in slabo voljo pri pripadnikih enot, hkrati pa pomeni ta intenzivnost prihranek tudi v denarju.

Kot so poudarili v vodstvu vaje, so se za ta način dela odločili iz več razlogov. Predvsem so prejšnje vaje pokazale, da so se pripadniki enot TO naveličali »vojašničnega« načina dela. To pa pomeni, da so želeli takšne vaje in usposabljanja, na katerih se kaj dogaja, kjer se lahko kaj naučiš, in kjer imajo občutek, da so koristni in da je koristno tisto, kar počenajo.

Odziv obveznikov je bil zadovoljiv, saj jih je v eno enoto prišlo 76 odstotkov, v drugo pa 82 odstotkov. Na prvi pogled se zdi ta odstotek nizek, toda upoštevati je treba tudi vse tiste, ki so bili upravičeno odsotni, saj so bili na službenih potovanjih po Jugoslaviji in tujini. Tistih pravih – neupravičeno odsotnih je bilo zelo malo. Ko bodo udeleženci vaje Maj 88 pripovedovali o dogajanju, bo gotovo odstotek udeležbe na prihodnjih usposabljanjih večji, kot je bil na dosedanjih.

Vsako enoto na vaji je spremljal sodnik; to so bili delavci občinskih in mestnega štaba TO, ki so ocenjevali postopke in reagiranja na posamezne dogodke. Hkrati pa so poveljnikom enot, ki so bili vsi po vrsti rezervni vojaški starešine, svetovali, kaj naj naredijo. Toda odločitev je bila izključno v rokah poveljnikov enot.

Večji del usposabljanja in vaje so posneli na video, tako da bodo to gradivo uporabili na pripravah starešin in pri načrtovanju prihodnjih vaj.

B. K.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Spet dr. Rožič

Slovenski delegat v zveznem zboru skupščine Jugoslavije dr. Marjan Rožič je tokrat že drugič moj »gost«. V komentarju »Svojeglavi delegat« (TV-15 Naš tovariš 26. novembra lani) sem kritično ocenil njegovo glasovanje za protinflacijski program zvezne vlade. Takrat so namreč ostali slovenski delegati glasovali proti protinflacijskemu programu po vsestransko utemeljenem naročilu skupščine SRS.

Tokrat je dr. Marjan Rožič moj »gost« iz istega razloga: kot slovenski delegat ni izpolnil sklepa slovenske skupščine!

V soboto, 14. maja je 29 delegatov iz Slovenije v zveznem zboru pisno predlagalo glasovanje o (ne)zaupnici Branku Mikuliću po končanem govoru, česar slovenski in hrvaški delegati niso storili, ker zato pač niso imeli razlogov!

Izostal je samo podpis dr. Rožiča, ki je bil navedenega dne zadnji dan še predsednik skupščine Jugoslavije. To, zakaj dr. Rožič ni sopodpisan, je pojasnil koordinator delegatov iz Slovenije Jože Šušmelj: »Z Marjanom Rožičem sva se o tem pogovarjala in spoznala, da bi njegov podpis za pobudo skupine delegatov lahko delegati, ki s tem niso soglašali, razlagali kot pritisk avtoritete predsednika skupščine Jugoslavije, kot njegovo pristranskost in vpliv na druge delegate, da se odločijo tako kot on. Mislim, da je Rožič ravnal pravilno. V svetu se predsedniki številnih parla-

vladi v zvezni skupščini je le-tej popravilo njen ugled doma in po svetu, pri čemer pa dr. Rožič nima prav nobene zasluge.

Pri glasovanju o tem, če naj bi delegati glasovali o (ne)zaupnici ZIS, dr. Rožič ni glasoval niti za, niti proti, pa tudi vzdržal se ni. Ker ga takrat (ne vem iz kakšnih razlogov) preprosto ni bilo v dvorani, je bil »neopravičeno odsoten«... To je vsekakor »napredek« v primerjavi z njegovim glasovanjem za protinflacijski program, ki je Mikuliću tako zelo uspel...

Glede »nepristranskosti« dr. Marjana Rožiča kot predsednika zvezne skupščine pa tole: na malih ekranih je bilo jasno videti, kako je dr. Marjan Rožič ploskal Branku Mikuliću po končanem govoru, česar slovenski in hrvaški delegati niso storili, ker zato pač niso imeli razlogov!

V številnih parlamentih po svetu, na katere se sklicujeta Rožič in Šušmelj, predsedniki parlamentov nikoli ne ploskajo predsednikom vlad, četudi pripadajo isti stranki!

Naj zaključim: dr. Marjan Rožič kot slovenski delegat zveznega zbora že drugič ni opravil svoje naloge, kot mu jo je bila naložila skupščina SR Slovenije, o čemer bo morala le-ta končno le spregovoriti.

Jaz se na takega delegata ne bi več zanesel... Pripis: sila primitivno in tudi nezanesljivo štetje glasov ob javnem glasovanju delegatov v zvezni skupščini (ob sko-

vovima iznetim na Konferenciji SK Slovenije in na sednici CK SK Hrvatske, posebno s mišljenjima da manjina ima pravo da se bori do kraja za svoje stavove. Što bi bilo s ovom Partijom, pita Vejnović, da smo se tako ponasali 1948 godine i kasnije, što bi bilo tada i sada da nije poštovan demokratski centralizam.«

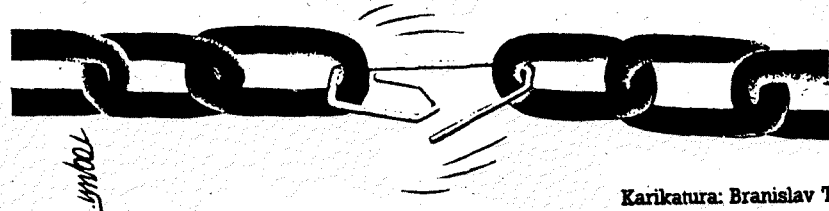
Tudi Vejnoviću predlagam, da si vzame študijski dopust...

Dimitrije Kočović si je prislužil mojo pozornost z naslednjo izjavo: »Ustavom iz 1974. nije poštovano avnojsko načelo, dobili smo razmontiranu federaciju i otvoreno treba reći da je to falsifikat avnojskih odluka!«

V izogib sleherni pomoti: slovenski narod je že med NOB sprejel za svoje zgodovinske sklepe drugega zasedanja AVNOJ v Jajcu in še danes pri njih brezkompromisno vztraja! Pri tem seveda prav nič ne potrebuje Kočovićevih tolmačenj avnojskih načel...

Naj ob tem še navedem besede enega redkih še živih udeležencev zgodovinskega zasedanja AVNOJ v Jajcu akademika Josipa Vidmarja iz intervjuja za Našega delavca:

»Očitke, da je Jugoslavija preveč razdeljena na republike oziroma na nacionalne države, lahko izrečejo samo tisti, ki si želijo absolutne oblasti in jim ni mar demokracije. Švica je razdeljena na kantone in na tri narodnosti, pa s njeni razdelitvi in njenem spoštovanju slehernega naroda, ki živi v švicar-

Karikatura: Branislav Todić

mentov nikoli ne izrekajo o pobudah in peticijah poslancev.«

K pojasnilu Jožeta Šušmelja pa pripominjam: menim, da kot koordinator delegatov iz Slovenije v zveznem zboru ni pooblaščen, da posameznim zveznim delegatom iz Slovenije daje na izbiro, ali bodo postopali po zavetju slovenske skupščine ali ne! Stališče slovenske skupščine in tudi javnega mnenja je bilo tokrat jasno in nedvoumno in je veljalo za vse zvezne delegate brez izjeme!

Na žalost moram ugotoviti, da naša zvezna skupščina še nima veljave, moči in ugleda številnih parlamentov po svetu. Temu stanju pa sta po mojem mnenju odločilno prispevala Predsedstvi SFRJ in CK ZKJ, kjer je Branko Mikulić najprej dobival »žegen« za ukrepe zvezne vlade, v zvezni skupščini pa je sledila njihova le formalna potrditev, ki je bila več ali manj soglasna.

Dokler bo tako stanje, bo vloga predsednika zvezne skupščine vsebinsko več ali manj zgolj protokolarna, kar dobro vesta tudi Rožič in Šušmelj. Pred tem dejstvom si ne smemo zapirati oči.

Šele zadnje glasovanje o (ne)zaupnici Mikulićevo

rajsnjem koncu dvajsetega stoletja) prav gotovo ne prispeva njenemu ugledu. Manjkajo le še petrolejke...

Stalin ga je prehitel

Na seji mestnega komiteja ZK Beograd so se po nekem nepisanem pravilu obregnili seveda tudi ob Slovenijo.

Za Radovana Pekića piše: »I on se dotakao slovenačke konferencije SK, pitajući što to znači socijalizam po mjeri čoveka. Socijalizma ili ima ili nema, ne može se to metrom mjeriti, a još manje se može ovakva nejedinstvena partija ubaciti u SSRN, kako to želi Milan Kučan, jer bi to značilo oprostiti se od Partije.«

Glede socializma po meri človeka predlagam Pekiću, da si vzame študijski dopust in v miru večkrat zbrano prebere Kučanov referat. Če ni zloben, ga bo končno le prav razumel. Glede drugega dela trditve pa moram ugotoviti, da Radovan Pekić slabo pozna našo novejšo zgodovino, ker bi sicer zgrožen ugotovil, da ga je že Stalin močno prehitel, ker je isto, kot Pekić zdaj, trdil že leta 1948 za jugoslovansko partijo...

Citiram: »Veljko Vejnović je polemiziral s nekim sta-

ski zvezi, ni mogoče najti nobene ovire za visoko stopnjo civilizacije, ki vlada v tej državi.

Avnojska ideja Jugoslavije je nekaj podobnega, le da je imela v sebi še »ljudsko-revolucionarne« prvine. Ker smo Slovenci kot en mož zagovorniki teh načel, je položaj Slovenije težak. Kdor zasleduje dnevno politiko, pa tudi ne samo dnevne, mora dobiti občutek, da je Slovenija nekakšno oblegano mesto, ki se mora braniti zoper številne sovražnike.«

Kaj zdaj?

Fikret Abdić, nekdanji prvi mož Agrokomercia iz Velike Kladuše, je z zatožne klopi sodišča v Bihaću nevljudno govoril o spoštovanih Rafu Dizdareviću, predsedniku predstava SFRJ in Branku Mikuliću, predsedniku zveznega izvršnega sveta, kar seveda niso preslišali številni domači, in še zlasti ne tuji novinarji. Zanima me, ali bo Abdić za to dodatno obtožen zaradi izjav, ki so močno vznemirile javnost in škodovala časti ter ugledu naših najvišjih predstavnikov?

Bodi že kakorkoli – Fikret Abdić postaja na tem procesu medijska zvezda...

Vaš Sime

Izvidniške skupine rdečega so pozorno spremljale gibanje modrega in o tem, po radijskih zvezah, poročale svojemu poveljstvu.

Ko je v bližino Katarine prišla večja enota rdečega, se je njena predhodnica povezala z izvidniki. Ti so povedali najnovejše podatke in na njihovi podlagi je poveljnik naredil načrt obkolitve.

Anahronizem v novi preobleki

Ob robu beograjske proslave za dan mladosti

Igra luči, ki jo je proizvajalo 308 reflektorjev na temni podlagi majskega večera.

Ritmično gibanje štiri tisočih mladih ljudi, kakor so si to valovanje zamislili koreografi.

Poklicna baletnika, pojavljajoča se v ospredju živih slik, ki so se pretakale druga v drugo skladno z ritmi in melodijami glasbenih predlog, prirejenih po znanih delih iz svetovne diskoteke.

Prizadevanje obeh plesalcev – zlasti ženske, v kateri je bilo z nekaj domišljije mogoče videti belega laboda ali metulja – da bi v uro trajajoči predstavi izrazila človekovo hrepenenje po lepoti, ljubezni, miru, upanju.

Umetelno narejen gozd iz pestotih belih brez, ki naj bi dočaral nostalgije klic po naravi tu in zdaj, v epohi nebrzdane tehnične civilizacije.

Ekshibicija ojačevalcev, zvočnikov, snemalnih kamer in kdove še katerih avdiovizualij, rekvizitov (kot je bila npr. velikanska plahta za oponašanje morske gladine, valujoče na ramenih sto in sto mladincev) in drugih tehničnih pomagala, tja do topov za proizvajanje dežja in laserskih naprav za delanje mavrice...

To so bile poglavitne prvine spektakla, ki se je odigal v proslavo dneva mladosti zvečer 25. maja na stadionu JLA v Beogradu. Izbrani gostje na samem prizorišču so nedvomno lahko doživeli prireditev učinkoviteje kakor sto tisočeri televizijski gledalci (in med njimi pisec tega poročila), ki jim je možnost za celovito doživetje stvari zamejevala prešibka izrazna moč malega ekrana.

Če si vendarle drznem izreči o predstavi nekaj misli, ki si seveda ne lastijo, da bi bile kaj več kot osebni vtis, moram predvsem ugotoviti idejni razložek v korist letošnje proslave, če jo primerjam s tistimi iz prejšnjih let. Vsaj v vsebinskem pogledu je bila letošnja prireditev otrebljena običajne aktivistične navleke. Kot sem že rekel, si je prizadevala posredovati obča človeška sporočila. Odsotno ji je bilo tisto nekdanje klavno podcenjevanje (tako nastopajočih kot gledalcev), po katerem se je

našemu delovnemu človeku vbijalo v glavo, da ne potrebuje ali da celo ni zmožen estetskih in družbeno-etičnih percepcij mimo tistih, katerih doseg je bil določen s pragmatično ideološko in politično koristjo vladajoče birokracije. Skratka, letošnji beograjski spektakel je pomenil določen napredek v humanistični smeri.

Hkrati se mi pojavlja kup pomislekov. Se vedno, ne glede na svojo zrelejšo sporočilnost, je predstava zavezala štiri tisoč mladih, da so nastopili v njej kot kolektivni objekt, kot živi predmeti za izrisovanje predpisanih likov. Nihče izmed njih ni mogel izraziti nič svojega, nič osebnega, vsak se je lahko počutil samo kot vijak v nekem dobro navitem mehanizmu. Vsak izmed teh mladih je vadal več kot štirinajst dni, da se je priučil v določenem trenutku priteči tja in tja, se postaviti prav na mesto, kjer ga je hotela imeti režija, da bi iz vseh teh tisočeri ubogljivih postavitev in kretenj dosegla nek scenski učinek. Kjer je tu bila mladost, kjer ideja, spravi na dan njeno ustvarjalno osebnost? Povsem zadržano ostalo sporočilo, da je vendar vsak izmed teh mladih s svojimi načrti, zmožnostmi in sanjami poseben svet, brez katerega je nepredstavljiva in neobstoja tudi kate-rakoli ustvarjalna družba. Če le kdaj, vsaj za praznik mladosti naj bi mlada osebnost prodrila ven iz kolektivne mase in brezimnosti! Kako drugače, čeravno v proslulih »agitpropovskih« časih, se je mlada osebnost lahko uveljavila, ko je bil prav ta in ta mladinec z imenom in priimkom razglašen za udarnika, bil pohvaljen, da se je v brigadi naučil brati in pisati, ali bi deležen aplavza, ko je naredil nekaj lepega v kulturi, nekaj tehtnega na vasi, v rudniku, tovarni...

Zameriti kaže, nadalje, maniro gigantizma, iz katere ne moremo in ne moremo sestopiti, pa naj še tako prise-gamo, da se odrekamo modelom, ki so lastni bodisi kakemu aziatskemu gospodstvu, bodisi idejnemu svetu totalitarnih družbenih konceptov, kakršne je evropska misel vedno zavračala kot tujke in spačke. Le zakaj so nam še potrebne take velikanske »manifesta-

cije«, kaj dokazujemo z njimi, katerim estetskim ide-alom se tako uklanjamo? Skrajno nepričljivo zvenijo zagovori, montirani s pomočjo hitrih žurnalističnih anket, da se tako »mladi družijo in spoznavajo«, da se tako »utrjuje enotnost in prijateljstvo mladih iz vse domovine«, da jim je, skratka »tako lepo in milo«. Precej učinkovitejše bi bilo pač to druženje, spoznavanje in utrjevanje na shodih drugačne vrste, tam, kjer bi se mladi lahko tvornejše pogovorili o svojih veseljih in stiskah in jih ne bi uklepalo treniranje za nek mehanični direndaj, dogajajoče se, kakor je bilo večkrat omenjeno, celo v zdravstveno in higiensko oporečnih razmerah.

Kaj reči o simboliki, ki si tik pred letom 2000 jemlje za miselno in čustveno osnovo občevanje Empedoklovih elementov ognja, zraka, vode in zemlje, tedaj nek filozofski sistem izpred poltretjega tisočletja? V takem ravnanju skoraj ni mogoče videti kaj drugega kot nemore in resignacijo glede ne le naših, temveč tudi svetovnih razvojnih hotenj. Očitno režiserji, ki so v imenu naše mladine lansirali takó arhaično obarvano simboliko, niso delovali v duhu te mladine.

Naposled se vprašujem, ali smo Jugoslovani glede izvirne ustvarjalnosti res že tako na psu, da nam mora mladinske prireditve režirati nek Paolo Magelli? Ne vem, kdo je to, saj v javnosti ni bil določeneje predstav-ljen, vsekakor pa je po narodnosti Italijan. To pa bi bilo kljub nekemu grenkemu priokusu še mogoče vzeti na znanje, če se ne bi ta profesionalc širokoustil, da bi bil njegov »veličastni balet lahko prvi korak v vključevanju Jugoslavije na svetovni umetniški oder«. Takšno poniža-nje naše skupnosti, ki je tako ali drugače trdno navzoča v svetovni umetnosti že stoletja, pač presega vse meje.

Odzivi javnosti – in ne samo slovenske – na letošnjo beograjsko prireditev so se v glavnem gibale od komen-tarjev, naj »take in podobne baletne predstave, komur so pri srcu, vsak obiskuje v gledališčih«, pa do jeznih prote-stov, »naj se v teh težkih časih ne razmetujejo desetine milijard za takšno nepotrebno megalomanijo«.

Jedro resnice pa nedvomno tiči v ugotovitvi, da smo bili še enkrat priče zoprnemu civilizacijskemu anahro-nizmu, četudi nam je bil serviran v novi preobleki.

Zvone Kržišnik

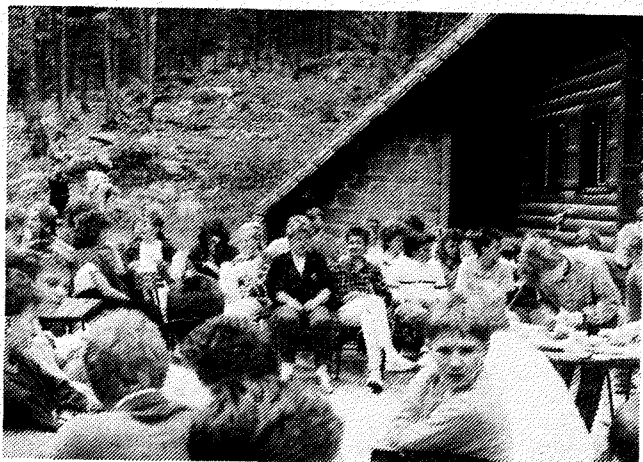
Portret nekega dneva

Dan mladosti. Ali je sploh potreben? Ja, tudi takšni pomisleki so. Pa naj bo – že zaradi tradicije naj bo to 25. maj. Sicer pa, za-kaj bi mladim jemali njih-ov praznik ob vseh dru-gih naših praznikih, ki jih podpiramo? Ampak, naj ne bo le dan zaradi dneva. Ta dan je treba napolniti z na-boji, ki bodo izžarevali mladostni temperament. Potem bo to res »dan mla-dosti«.

Samo da ni pouka! Še posebej, če je na urniku tak predmet, ki žuli. Bedno mišljenje! Za seboj vleče praznino in brezvoljnost.

Kolone osnovnošolcev prečkajo ljubljanske ulice – v vse smeri. Tu in tam postavata dva ali trije, ki kujejo načrt, kako bodo čimbolj neopazno izginili s prizorišča. Zakaj ravno tega dne (kot da ne bi bilo drugih dni!) množično zgnetejo učence na mestne avtobuse (kakšen užitek!), da jih odpeljejo v center mesta in potem trumoma obiskujejo naše kulturne hrame ter »spoznavajo« različne znamenitosti Ljubljane – če v gneči sploh la-hko kaj vidijo?! Prav toliko bornosti je v odločitvi, da morajo tega dne učenci le-po v koloni po dva in dva sredi vročega dopoldneva korakati na sprehodu do nekega travnika, kjer se obrnejo in »vsi zmahani« pridejo domov. Moram že reči, da sem proti takšne-mu paradiranju, pa tudi če gre za najmlajše. Saj so to vendar otroci – živi in polni energije, neprestano pri-pravljeni na neko aktiv-nost!

No ja, še dobro, da niso bili v vseh ljubljanskih os-novnih šolah tako stere-otipni in dolgočasni. Pone-kod so na svojih šolskih dvoriščih organizirali raz-ne športne, družabne in za-bavne igre, ki so ta mladi rod dodobra razgrele in jim

Sedmošolci iz osnovne šole Marjan Novak-Jovo so bili sprejeti v mladinsko organizacijo na Bazi 20.

pustile, da sami ustvarjajo svoj dan – dan mladosti. Obenem pa so v tej mrzlici ocenjevanja ob koncu šol-skega leta razrahljale tisto napetost med učenci in učitelji. Prijetno preživet dan jih je nekako zbližal in skupaj so si nabrali moči, da izpeljejo šolsko leto do konca. Kjer pa so medse povabili še starše, je vse navdušilo še spoznanje več – da namreč starši lahko z minimalno pomočjo po-pestrijo življenje šole in se-veda – svojih otrok. Zgledi vlečejo in morda bo pri-hodnje leto več takšnega praznovanja. Eno pa naj velja: Nikoli šablone! Kajti mlad človek si želi vedno nekaj novega.

Dan mladosti ima še po-seben pomen za sedmošol-

ce. Sprejem v mladinsko organizacijo je veliko de-ja-nje. Postati mladinec po-meni oprtati si vsa breme-na, ki tarejo današnji mladi rod, pomeni napovedati boj – za uveljavljanje svoje besede, svojih dejanj in navsezadnje s tem odgo-vornost za reševanje druž-be, ki jo je »čas« tako skro-tovičil. Ta dan je bil zanje še posebej slavnosten – z rdečimi nageljčki in obloženimi okrašenimi mi-zami. Toda, ko se je nasled-njega dne ves ta blišč ne-kam razblinil, so ostala v zraku le vprašanja, ki so trla mladi rod že dan in dneve pred dnevom mla-dosti – isti problemi, ki jih ropajo brezskrbnosti in svetlega pogleda v prihod-nost.

Živa Drole

Iz borčevskega tiska

»Lažni borci niso množičen pojav«

Predsedstvo ZZB NOV bojniške južno-moravske občine poudarja v posebej se-stavljeni informaciji, da se tudi sami borijo »za čistost lastnih vrst«.

Ali so in v kolikšni meri so lažni borci realnost bojniškega kraja, je vprašanje, na katerega iščejo odgovor zadnjih deset me-secev. Komaj pred nedavnim je predsed-stvo borčevske organizacije te majhne juž-nomoravske občine razposlalo posebej se-stavljeno informacijo novinarjem – dopis-nikom beograjskih uredništev iz Leskovca: v njej natančno pojasnjujejo, da so v njih-o-vem okolju lažni borci, vendar pa, da ta pojav ni množičen.

Vse se je začelo lansko jesen, ko so se v skoraj vseh beograjskih dnevnikih poja-vili številni članki o »lažnih borcih« na jugu Srbije. Omenjena so bila številna okolja in tudi bojniški kraj. Komaj deset dni zatem je predsedstvo ZZB NOV Južnomoravske re-gije poklicalo novinarje, da bi jim pojasni-lo, »da je »jug« Srbije dal velik prispevek k razvoju narodnoosvobodilnega boja in da zdaj ni primerno, da bi pisali o lažnih bor-ci, ki jih v bistvu ni.«

Toda, izkazalo se je, da lažni borci ven-darje so in da jih tudi še sedaj odkrivajo, vendar, da jih menda ni toliko, kolikor so jih nekateri udeleženci vojne naštevati, no-vinarji pa pridno zapisovali o njih.

Člani predsedstva ZZB NOV Bojnika so bili posebno prizadeti z objavljanjem neka-terih neresnic njihovih soborcev in so se tako odločili za uradno, natančno priprav-ljeno informacijo. Bistvo te informacije je v tem, češ, da ljudje, ki so dajali neresnične podatke o pustoreških borcih, niso ravno prispevali v prid revoluciji, oziroma so jih celo obsojali. Skratka, da so politično in moralno vprašljive osebe.

Množičnost osvobodilnega gibanja

Bojnik in ves pustoreški kraj, to je dobro znano, je dal izjemen prispevek narodno-osvobodilni revoluciji. Poleg odreda so ob-stajale že leta 1941 v vseh vaseh krajeve partizanske enote z več kot 1700 oboroženi-mi borci. Samo na območju Puste Reke je bilo v času vojne ustanovljenih pet parti-zanskih brigad, na celotnem ozemlju južne Srbije pa osem divizij in dva korpusa. Tu-kaj so daljši ali krajši čas bivale tudi enote iz drugih krajev države. Na tem območju je bil sedež vojaškega območja za leskovsko okrožje... Tu so bile izdane prve številke Mladega borca, Glasu in drugih časopisov. Iz letališča v Kosačiću in Boniku je bil

vzpostavljen zračni most z Vrhovnim šta-bom in našimi bazami v Bariju v Italiji.

Kako množična je bila udeležba bojniškega ljudstva v NOB, zgovorno pove po-datek, da je bilo registriranih 4890 borcev. od tega 480 žensk in 206 nosilcev partizan-ske spomenice. Med vojno je padlo 506 bor-cev, v številnih grozodejstvih okupatorja in domačih izdajalcev pa je izgubilo življenje 870 prebivalcev, medtem ko je bilo odgna-no v taborišča doma in v tujino tristo ljudi. Ves čas vojne je obstajalo na tem območju osvobodeno ozemlje, razen kratko obdobje v letu 1942.

Kaj je ugotovila komisija?

Predsedstvo borčevske organizacije Boj-nika je zato, da bi do konca razsvetlili do-godke iz vojne in revolucije, in dalo popol-ne podatke o »lažnih borcih« oblikovalo 16-člansko komisijo borcev, dobrih poznaval-cev razmer v času vojne. Kar 12 med temi jih je nosilcev Partizanske spomenice. Po končanem delu te komisije je predsedstvo borčevske organizacije Bojnika sklenilo, da so le v štirih primerih našli podlago za na-daljnje preverjanje udeležbe v NOV, kar bo v nadaljevanju storil tamkajšnji SPIZ.

Občinski odbor, pravi Vitomir Krstić, njegov predsednik – nikoli ni trdil, pa tudi sedaj ne trdi, da ne obstajajo posamični primeri neupravičeno pridobljenih pravic do borčevskih pokojnin in tega tudi ne skriva. Vendar pa tamkajšnji borci navajajo podatek, da je bilo v sodelovanju z borčev-sko organizacijo oziroma njenimi »osobni-mi organizacijami« odvzetih 17 borčevskih pokojnin, v dvanajstih primerih pa so od-vzeli posameznikom status borca pred 9. 9. 1943 in jim odvzeli pravico do odgovornih funkcij. V enem primeru pa so podali dve prijavi javnemu tožilstvu; na 35 podanih zahtevkov za uveljavljanje posebnih pravic so dali negativna mnenja v letu 1987, kar se je dogajalo tudi že prejšnja (in tudi to) leto.

Vsi ti primeri »lažnih borcev« po oceni omenjenega borčevskega predsedstva ne bi smeli zmanjševati velikega ugleda in ve-likega prispevka borcev teh krajev v času narodnoosvobodilnega boja, revolucije in graditve.

D. Kocić
(4. jul)

P. S.: To, da je bila južnomoravska regija junaška v boju med drugo svetovno vojno pač nihče ne dvomi, o tem govorijo zgo-dovinska dejstva, malo bolj pa je zanimivo to, da še danes, po tolikih letih in tolikokrat ponovljenih zatrdilih, da ni več mogoče uve-ljavljati posebne dobe, ponekod v državi borci (zdaj pa najbrž vse laže tudi neborci) to še vedno počno. Kdo bo rekel zapik? (B. Ž. J.)

Notranjski odred poroča in napoveduje

Dejavnost brez zastojev

S tovariškim srečanjem borcev Notranjskega odreda, ki ga je odbor organiziral lani novembra v Kopru, je bilo sklenjeno delo odbora skupnosti borcev Notranjskega odreda v letu 1987. S tem je bilo tudi končano triletno delovno obdobje sedanjega odbora. Ker bo konec leta sedanjemu odboru potekel mandat in ker bomo morali zaradi tega izvoliti novi odbor, je prav, da se za trenutek ozremo na prehojeno pot.

Odbor NO je začel svoje delo s prazno blagajno in dolgom nekaj starih milijonov. Kljub temu smo pripravili precej zahteven program dela. Prve tri velike naloge v letu 1985. smo z uspehom končali.

Skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami in organizacijami združenega dela iz Loške doline smo organizirali proslavo pri Sv. Ani nad Ložem, odkrili nov spomenik 16-tim padlim borcem pri Sv. Ani in pripadnikom odreda podelili spominske medalje.

V letu 1985. je odbor NO organiziral tudi tri delovna srečanja borcev NO (v Ljubljani, Postojni in Cerknici), v letu 1986 pa zbor borcev NO v Ljubljani.

Na proslavi 45. obletnice ustanovitve NO. julija 1987. v Novi vasi na Blokah je odbor podelil vsem pripadnikom NO brošure Pregled razvoja in poveljniške sestave Notranjskih odredov avtorja Francija Strleta. Brošure smo delili tudi na tovariških srečanjih, ki so bila v zadnjih mesecih lanskega leta v Čabru, Ribnici in Kopru.

Ob vsem tem je stekla akcija pisanja spominov ob hkratnem zbiranju zgodovinskega gradiva o Notanjskem odredu.

Steklo je tudi zbiranje evidenčnih podatkov za borce in borce NO. Novi odbor je leta 1985. sprejel le 820 evidenčnih kartonov. Do konca lanskega leta je ta številka

narasla na 2.300 kartonov. Pri uresničevanju te naloge pa smo šele na pol poti. Skozi odred je v obdobju od 1942. do 1945. šlo okoli 5000 borcev in bork. Da bi nosilca te nič kaj lahke naloge (Gorazd Oblak in Alojzij Erjavc) bila kos tej nalogi, jima moramo biti v pomoč vsi. Noben borec, ki se je boril v NO, ne sme biti izpuščen iz spiska, ki bo objavljen v monografiji o Notranjskem odredu.

Spomladi leta 1986. je skupnosti borcev NO na proslavi dneva OF v Starem trgu delovna organizacija Kovinoplastika Lož podelila svoj domicil.

V aprilu 1987. so v Cerknici odprli slikovno razstavo o ustanovitvi in razvoju Notranjskih odredov. Razstavo je pripravila kustosinja muzeja v Ložu Dušana Smrkolj ob pomoči Francija Strleta in Toneta Avsca. Razstava je gostovala tudi v Ložu, Starem trgu, Prezidu, Čabru, Loškem potoku, Sodražici, Logatcu in v Novi vasi na Blokah.

Tovariška srečanja tudi s Tržačani

Tovariška srečanja so pokazala, da je takšen način

Borke in borci Notranjskega odreda na proslavi 45. obletnice odreda v Novi vasi julija lani. (foto: Jože Janež)

zbiranja prijeten, saj nas to še bolj združuje, povezuje in vzpodbuja. Zaradi tega bo odbor NO tudi v prihodnje nadaljeval z organiziranjem tovariških srečanj. Odbor je vzpostavil tesne stike s borci NO, ki so doma na Tržaškem v vase Boljunec, Dolina pri Trstu, Domje in druge.

Vseh svojih nalog odbor NO ne bi mogel uresničiti, če bi ne imeli vsestranske podpore v domicilnih občinah Cerknica in Postojna ter v delovni organizaciji Kovinoplastika v Ložu, pa tudi v občinah Črnomelj in Koper ter

v krajevni skupnosti Sežana. Seveda pa delo odbora ni teklo brez težav in ovir, predvsem kadrovskih. Pred odborom NO in skupnostjo borcev NO so v letu 1988 nove, prav nič lahke naloge, med njimi pisanje spominov in dopolnitev evidenčnih listov o boric in borkah NO.

Nekaj vabil

V zvezi s pripravljenimi deli za pisanje monografije si je odbor kot nalogo zadal tudi zbiranju slikovnega gradiva o NO. To zahtevno nalogo

je prevzel Bojan Tollazzi. Odbor poziva vse pripadnike NO, ki imajo na voljo fotografije, pomembne za zgodovino NO, da jih pošljejo na njegov naslov v Logatec, Tržaška 32; k vsaki fotografiji naj bo pripisno, kaj predstavlja, kdaj je bila posneta in kdo je fotograf, pa seveda podatki o osebah na fotografiji. Odbor bo vse fotografije vestno vrnil njihovim lastnikom, brž ko bodo preslikane.

Druga osrednja naloga je priprava volilnega zbora skupnosti NO, kajti sedanjemu odboru konec leta poteka mandat. Vsi, ki bi želeli delati v odboru NO ali v njegovih komisijah (zgodovinski, kadrovsko-evidenčni in v komisiji za ohranjanje revolucionarnih tradicij), naj se oglasijo Gorazdu Oblaku v Ljubljani Kvedrova 26 (tel. 444-755). Volilni zbor bo novembra v Domu JLA v Ljubljani.

V letošnjem letu odbor ne bo organiziral nobene posebne proslave NO, pač pa se bomo z delegacijami udeležili proslav, ki jih bodo organizirale enote in družbenopolitične organizacije: slavnosti v Tatinski dragi pri Prezidu, proslava občinskega praznika v Postojni (23. aprila) in v Cerknici (19. oktobra), pa tudi tretjega spominskega pohoda partizanov na Triglav. Mitja Tollazzi

Vladimir Rosina

predsednik OK ZRVS Zagorje ob Savi

Rešitev je v novih oblikah dela

Občina Zagorje ob Savi je ena izmed treh revirskih občin, ki jih poznamo iz zgodovine, kot žarišče naprednega delavskega gibanja in revolucionarnega delovanja. Danes obsega zagorska občina hribovit svet na obeh straneh Save in je velika 142 km². V njej živi sedemnajst tisoč prebivalcev, od tega več kot sedem tisoč, v občinskem središču in edinem mestu – Zagorju.

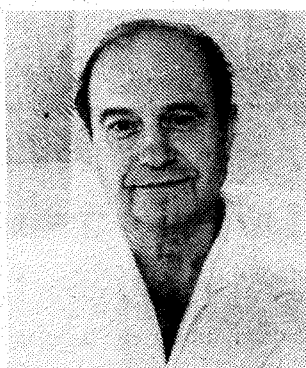
Dobra četrtina prebivalcev je zaposlena v gospodarstvu in družbenih dejavnostih, petnajst odstotkov pa v kmetijstvu, ki je pretežno usmerjeno v živinorejo. Industrija je v glavnem v Zagorju, Izlah in Kisovcu.

Premog so v Zagorju odkrili že pred več kot dvesto leti; prvo znano dovoljenje za njegov izkop je bilo izdano leta 1755. Leta 1842 je bila ustanovljena Premogokopna družba Zagorje, po zgraditvi železniške proge skozi Zasavje leta 1849 pa je ta postala glavni prevoznik in porabnik premoga.

Poleg drugih družbenopolitičnih in družbenih organizacij deluje v občini tudi zveza rezervnih vojaških sta-

rešin, ki ima 550 članov, je pripovedoval Vladimir Rosina. Organizirani so v petih krajevnih organizacijah, in sicer KO Zagorje – Center – Podkum, KO Toplice – Senožeti, KO Kotredeš – Selo – Ravenska vas, KO Loke – Kisovec in KO Izlake. Tudi v Zagorju namenja ZRVS največ pozornosti obrambnemu in samozaščitnemu usposabljanju svojih članov. Tako organizirajo taktično-tehnične zbornice, predavanja, streljanja z različnim pehotnim orožjem, seminarje in orientacijske pohode. Toda tudi njih pesti problem udeležbe.

»Ta je na teoretičnih oblikah usposabljanja od 56 do 60 odstotna, na praktičnih pa

»Tudi naša organizacija je vedno starejša, pravi Vladimir Rosina, »saj je vedno manj fantov pripravljenih, da bi odšli v šole rezervnih oficirjev. Zato je potreben odločen korak, da bi spremenili status teh fantov v JLA in bi SRO postale bolj zanimive, kot so zdaj.«

je bistveno boljša in je v povprečju 82 odstotna, poudarja Vladimir Rosina. »Torej je tudi pri nas podobno, kot v vseh slovenskih organizacijah ZRVS. Opažamo tudi, da je devetdeset odstotkov takšnih starešin, ki so prisotni na vseh naših akcijah, samo deset odstotkov pa je tistih, ki pridejo občasno.«

Za povečanje udeležbe na usposabljanjih so v Zagorju

začeli uvajati nekatere spremembe. Tako so letos sklicali člane v enem dnevu. Dejavnosti so potekale dopoldan in popoldan, tako da se nihče ni mogel opravičevati za neudeležbo zaradi obveznosti na delovnem mestu. Vse krajevne organizacije ZRVS so opravile analizo udeležbe, za podlago pa so jim služila vabila, ki ga je vsak član oddal po končanem usposabljanju. Upoštevala pa so samo pisna oprevidila. Nato pa so vse tiste, ki so manjkali, poklicali na pogovor. Iščejo tudi druge rešitve za povečanje udeležbe, saj se je tudi pri njih pokazalo, da vabljenje in prepričevanje članov ni bilo uspešno. Neuspešen je bil tudi edini ukrep proti tistim, ki ignorirajo svojo organizacijo, to je zadrževanje napredovanja v višji čin. Dogajalo se je in se še, da tisti, ki so razporejeni v enote oboroženih sil in hodijo samo na vojaške vaje, popolnoma pa zanemarijo dejavnost v ZRVS, napredujejo enako, ali pa celo hitreje, kot tisti, ki so zelo aktivni v njej.

Iščejo tudi drugačne oblike in metode dela ter uspo-

sabljanja. Tako so lani, prvi v Sloveniji, opravili specialistično urjenje rezervnih starešin sanitetne službe, ki je bilo zelo uspešno. Načrtujejo še druga specialistična usposabljanja, vendar bodo šli v to na ravni Revirjev, se pravi skupaj z OK ZRVS Trbovlje in Hrastnik.

Sicer pa vodstva krajevnih organizacij ZRVS sestavljajo svoje programe dela in jih uskladijo s programom dela občinske konference ZRVS, ki je usklajen s programom dela medobčinskega sveta. Krajevne organizacije dopolnijo programe s svojimi posebnostmi, predvsem pri izvajanju orientacijskih pohodov in drugje.

V Revirjih pa imajo svojevrstno obliko dela z rezervnimi vojaškimi starešinami. To je Spominski pohod po poteh zasavskih revolucionarjev. Na njem obujajo spomine na NOB in tako skrbijo, da ne gredo v pozabo imena ljudi in krajev, ki so veliko prispevali k zmagi revolucije. Vsaka izmed treh revirskih občinskih konferenc ZRVS ga organizira vsako tretje leto. Lani ga je pripravila OK ZRVS Zagorje ob

Savi. Pohodniki iz vrst rezervnih vojaških starešin, mladine, borcev in drugih občanov so se zbrali pred muzejem NOV, od koder so odšli do Ravenske vasi, kjer so si ogledali vzorno vajo enot teritorialne obrambe »Postavitve zasede motorizirani koloni.« Na prostor vaje pa so prišli tudi pohodniki iz Trbovelj in Hrastnika. Po vaji je kolona pohodnikov odšla proti spomeniku pri »Škratu« na Zeleni travi. Vse tri pohodne skupine se ob svoji poti ustavijo ob spomenikih in spominskih obeležjih, kjer jih na kratko seznajajo z dogodki iz NOB.

»Občinska konferenca ZRVS Trbovlje pa je lani združila ta pohod s preverjanjem znanja. Udeležba njihovih članov je bila zelo velika, medtem ko mi z udeležbo naših rezervnih vojaških starešin nismo bili zadovoljni. Medobčinski svet ZRVS revirskih občin je predlagal, naj bi tudi Hrastničani in Zagorjani naredili tako kot tovariši iz Trbovelj. Upam, da bomo res lahko naredili tako,« je ob koncu poudaril Vladimir Rosina.

B. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ravne na Koroškem – O problemih iz domače občine

Že ob koncu aprila se je borčevsko članstvo ravske ZZZB NOV zbralo in pregledalo svoje delovanje. Kljub nekoliko manjšemu številu udeležencev (vreme je bilo namreč zelo slabo) je bilo kar precej zbranega članstva.

Ugotavljali so, da od 297 članov njihove borčevske organizacije kar 219 prejema borčevske priznave, kar je 47 odstotkov vsega članstva. Večina jih je bila zaposlena v železnici in so dočakali redno upokojeve, kar pomeni, da danes ne dosega niti minimalnega povprečja na družinskega člana, ki velja za Slovenijo. Ugotavljali so, da priznave delno rešujejo življenjski standard borcem, saj nenehno naraščanje življenjskih stroškov nenehoma potiska tudi to populacijo na rob življenjskega minimuma. Seveda so omenjali tudi zakon, ki jim je odvzel eno pokojnino, saj so prav iz njihove občine zahtevali od zvezne ustavne komisije, naj preveri ustavnost tega akta. Borci so komentirali tudi odgovor sodišča, (ustavno sodišče je namreč »prepusnilo odgovor Skupščini SFRJ); menili so, da tudi tak primer lepo kaže, kako je naše sodstvo odvisno od politike.

Pregledali so še nekatera področja neposrednega aktivnega sodelovanja in ugotavljali, da je skrb nad 11 spominskimi obeležji v njihovem kraju dobra, da starejše tovariše v domu za starejše občane obiščejo vsaj enkrat na leto, položijo vence na grobove padlih – tudi na avstrijski strani, pripravljajo izlete (tudi skupno z društvom upokojevcem), pogostijo najstarejše člane ob Novem letu, se redno udeležujejo srečanja pri Peršmanu in pohoda na Komej.

Ob prehodu na širše družbene teme so spregovorili tudi o pisanju in številnih nasprotjih v naši družbi ter izrazili zaskrbljenost nad pošastnim inflacijskim valom in pojavi ekscesov ter neodgovornosti, ki uničujejo naše gospodarstvo.

Na štirih lanskih sejah so obravnavali 11 glavnih tem: socialno, zdravstveno, stanovanjsko ter tiste o prireditvah, prošnjah in pritožbah, izletih, priznavalninah in o odnosu do okolja ter družbene lastnine. Kot rdeča nit pa se skozi vsa njihova sestanovanja vleče vprašanje ustanavljanja službe »pomoči na domu.« Ugotovili so, da je bilo njihovo skromno finančno poslovanje zgledno in se nato v razpravi dotaknili nekaterih vprašanj iz sprotne sedanjosti. Spraševali so se, kako je mogoče, da znamo odlično organizirati vsako smučarsko tekmo, pri organiziranju pomoči na domu pa smo nemočni ali leni ali nesposobni?

Potem so se osredotočili še na »arhitektonske cvetke« v domačem kraju. Omenjali so sedanji dostop do ravskega zdravstvenega doma, do banke, pošte in stavbe socialnega zavarovanja ter na drugi strani do občinskih uradov... Bolniki, starejši občani, matere z vozički in majhnimi otroki se prebijajo kakor vedo in znajo. Zdjaj, ko se stopnice krušijo in je očitno, da bo vsa stvar potrebna popravila, tudi borci upajo, da bodo občinarji našli človekoljubnega arhitekta, ki bo »speljal potke« za ljudi. Tudi o parku sredi mesta so imeli kaj povedati: pred leti lepoteč, skozi katerega so se radi sprehajali mladi in stari, je postal odlagališče smeti komunalnega podjetja. Pri tem je bil omenjen park edina zelenica v mestu, namenjena sprehodom; zdaj se tam pode kolesarji in tudi motoristi niso redki. Borci so menili, da se prav veliko razpravljajo o raz-

nih novih načrtih za ceste in drugih gradnjah ter utopičnih načrtih, medtem ko že obstoječe stvari propadajo.

Osvrknili so še plačevanje komunalnih storitev, ki da bi ga morali odmerjati na osebo in ne po kvadraturi. Jadikovanje o financiranju šolstva in zdravstva tudi moti borce. Menijo, da je šolan in zdrav človek pač temeljni pogoj za razvoj družbe, pri čemer ne smemo pozabiti, koga so okupatorji zapirali najprej, ko so zavzeli naše kraje. Naprej so se spravili nad inteligenco, saj je bila to glava in hrbtenica naroda! Zato mora biti financiranje zdravstva in šolstva trdna postavka, z ustreznimi predpisi, da ne bodo učitelji in zdravniki izgubljali voljo do svojih poklicev in dela in da se ne bodo prisiljeni kar naprej pehati za svoj obstoj, namesto, da bi se posvečali stroki. Borci na Ravnah se tudi ne strinjajo s krčenjem zdravstvenega in zdraviliškega zdravstva.

V razpravi je stekla beseda tudi o bližnji slovenski borčevski skupščini. Predlagali so, naj bi novi mandat predsednika predsedstva RO ZZZB NOV Slovenije prevzel Gregor Klančnik. V nadaljevanju so razpravljajci izražali ostre kritike nad nesposobnostjo našega zveznega vodstva, kritizirali so prevelik odliv sredstev v zvezni sklad za nerazvite, se dotaknili neupravičenih napadov na JLA in sklenili svoja razmišljanja z zagotavljanjem podpore takšni politiki, ki ne bo izničevala rezultatov NOB in pozitivnega razvoja našim znanjem.

O ustavnih spremembah so dejali, da mora nuditi Ustava Slovincem pravico do samostojnosti in samostojnega razvoja republike enako kot tudi drugim republikam v državi. To je nenazadnje tudi tisto, za kar so se borci borili!

Vera Horjak

ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Domobransko maščevanje na Turjaku

Nekaj dopolnil

Ob otvoritvi spominskega parka borcev in talcev v Velikem smrečju na Turjaku maja 1965. je nekdanji član komisije za ugotavljanje zločinov okupatorja in njegovih pomočnikov dr. Janko Lavrič po zapiskih iz Državnega arhiva in izpiskih iz sodnih spisov sestavil, oziroma rekonstruiral zapisnik posebne komisije za raziskavo zločina nad turjaškimi žrtvami domobranske policije oziroma njenega specialnega voda policijskega zbora, ki ga je vodil zloglasni poročnik Jože Hlebec. (Delo 7. 5. 1965).

V tem zapisniku navaja, da je komisija pod njegovim vodstvom poslovala na Turjaku v dneh 15. in 16. maja 1945. Takrat je komisija zaslišala kmetico Ano Hočevar in poštarico Pavlo Peterlin, ki sta izjavili oziroma podali enako izjavo, kot je navedena v TV-15 Naš tovariš z dne 18. 4. 1985. Dodale so, da so domobranci ustrelili kmalu po 5. uri zjutraj približno 20 m od glavne ceste Škofljica-Kočevje nekega moškega (pozneje se je ugotovilo, da je to bil eden izmed bratov Tuma). Odvlekli so ga za ostalimi. In prav ta njegova krvava sled je odkrila prvi množični grob.

Grob je bil izravnán in posut s pepelom in listjem. Vsak naj bi si namreč mislil, da je to navadno pogorišče. Pri odkopavanju groba sta komisiji pomagala domačina Bruno Zgonc in Anton Levstik. Ker niso imeli vrvi za izvlačenje mrličev iz groba, so se spomnili, da bi to lahko opravili s srobotom. Kakih 100 m stran od groba so ga urezali, pri tem pa se jim je zdel sumljiv kraj v neposredni bližini, ker je bila videti sveže nakopana zemlja.

Pri izkopu prvega groba so našli 13 moških in 1 žensko truplo. Prepoznavanje ni bilo mogoče, ker so trupla bila iznakažena, pokrita s krvjo in zemljo. Zato so jih poslali na Žale v Ljubljano, da jih očistijo in poskusijo s prepoznavanjem. Tu so predvsem sodelovali sorodniki, znanci in prijatelji.

Nato so začeli z izkopom na prej navedenem sumljivem mestu in ne zaman. Odkrili so drugi grob in v njem našli 8 moških in 4 ženska trupla. Tudi te so poslali v Ljubljano zaradi identifikacije.

Odkrit pa je bil tudi tretji množični grob. Najdobesedno navedem poročilo dr. Lavriča, ki pravi:

»Domačini so istega dne našli nekako 2 km stran še tretji grob, v katerem so bili zakopani dve ženski in en moški; vsi znaki so kazali, da so bili le-ti zakopani isto jutro kakor žrtve iz prvega groba, to je v jutru 4. maja 1945. Od le-teh je bila prepoznavna samo Marica Arko, po domače Logarjeva iz Ribnice.«

Po identifikaciji trupel na Žalah v Ljubljani, potem ko so trupla umili in očistili, so prepoznali (večino s pomočjo svojcev in znancev) naslednje:

V prvem grobu so bili zakopani:

- Tonček Čop, pravnik z Jesenic
- Martin Gorišek, zidar Ljubljana
- Viktor Kamnikar, obrtnik Ljubljana
- Franc Kaplan iz Velikih Poljan
- Dr. Vito Kraigher, javni tožilec Slovenije
- Dr. Franc Mesesnel, konservator iz Ljubljane

- Dr. Mavricij Neuberger, zdravnik iz Ljubljane
- Milka Prijatelj iz Velikih Poljan
- inž. Rihard Sever, tehn. uradnik iz Ljubljane
- Viktor Švegelj iz Šentvida nad Ljubljano (ni na spominskem znamenju)
- dr. Boris Tuma, industrialec iz Ljubljane
- inž. Zoran Tuma, industrialec iz Ljubljane

- Dva moška nista bila prepoznana (eden je verjetno Leopold Nosak, ki je na spominskem znamenju). Skupaj torej 13 moških in eno žensko truplo.

V drugem grobu so ležali:

- Angela Dolhar, poslovodja
- Neda Gerzinič, dipl. pravnica
- Anton Knez, tiskar
- Ignac Krištof, uslužbenec
- Karel Kurnik, zasebni uradnik
- Rudolf Kurnik, zasebni uradnik
- Marica Malahovsky, uradnica
- Nikolaj Polc, ključavničar
- Rudolf Ravbar, pravnik
- inž. Viktor Šuškovič, gozd. inženir
- dr. Stanko Tomšič, odvetnik (vsi iz Ljubljane)
- Eno neznano žensko truplo.
- Skupaj v drugem grobu 8 moških in 4 ženska trupla.

V tretjem grobu so bili zakopani:

- Marica Arko iz Ribnice
- Eno neznano žensko truplo
- Eno neznano moško truplo

Skupaj v tretjem grobu eno moško in dve ženski trupli. V vseh treh grobovih pa je bilo 22 moških in 7 ženskih trupel, kar daje skupaj 29 žrtev in ne 26, kot je navedeno na spominskem znamenju.

Pri prvotni identifikaciji niso bila prepoznana dva moška in eno žensko truplo. Po eno moško truplo je bilo iz prvega in tretjega groba, žensko pa iz tretjega groba. Navedbe komisije dr. Lavriča o dveh neznanih moških v prvem grobu so menda kasneje spremenili, saj je bil eden izmed neznanih verjetno naknadno spoznan za Leopolda Nosaka, ker tudi ni zapisan na spominskem znamenju v Velikem smrečju. Je pa pravilno, da niso bili prepoznani dva moška in eno žensko truplo.

O vsem tem se poraja še eno vprašanje. Zakaj na spominskem znamenju v Velikem smrečju na Turjaku nista vpisana Viktor Švegelj iz Šentvida nad Ljubljano iz prvega groba in Marica Arko iz Ribnice iz tretjega groba? Morda bo kdo to znal pojasniti.

Še najbolj se je približal pravemu številu turjaških žrtev Franci Strle, ki v svoji knjigi VELIKI FINALE NA KOROŠKEM navaja število 28 žrtev domobranstva na Turjaku.

»Prav je, da se ob 20-letnici osvoboditve spomnimo tudi turjaških žrtev, saj so za svobodo žrtvovali svoja življenja«, pravi ob zaključku svojega poročila dr. Lavrič, še bolj prav pa je, da se ob 40-letnici zmage in svobode zopet spomnimo njihovih žrtev in razčistimo prav vse, kar bi bilo še vprašljivo.

Franč Levstek

VIRI:

Dr. Janko Lavrič: Poročilo iz zapisnika - Delo 7. 5. 1965
Jože Vidic: Domobransko maščevanje na Turjaku - TV - 15 NAŠ TOVARIŠ št. 15 in 16-17 z dne 18. in 25. aprila 1985.
Franci Strle: Veliki finale na Koroškem str. 162.

O poveljniškem kadru v Gubčevi brigadi

Povzeto iz beležnic Mirka Klančarja-Sandija

Politkomisar brigade

Ob nadrobnejem preverjanju dokumentacije sem ugotovil, da je v knjigi o Gubčevi brigadi nekaj napačnih podatkov o datumi in osebah, ki so bile na funkciji politkomisarja v obdobju od 12. februarja do konca maja 1944.

Politkomisar Gubčeve brigade je bil od 12. februarja 1944 dalje Banko Radulović, ki pa je odšel 1. marca na partijski tečaj CK KPJ, tako da je v času njegove odsotnosti posle politkomisarja opravljal namestnik politkomisarja Karol Taufer-Sarli, in sicer do 19. maja 1944, ko se je Radulović vrnil. To je sklepiti iz podpisov na dokumentih in personalnih listih borcev Gubčeve brigade.

(Napačna je torej poprejšnja navedba o Karlu Tauferju-Sarliku kot komisarju od 12. februarja do 19. maja 1944.)

Radulović je bil na funkciji od 19. do 27. maja. Tega dne (27. maja) je postal komisar IV. SNOUB (Gubčeve) Vanja Groznik-Vane, dotedanji komisar 12. brigade. Ne drži, kot je razbrati iz prejšnjih navedb, da je bil Groznik komisar že od 20. marca 1944 dalje.

Dejanski razpored je bil potemtakem:

Od 12. 2. 1944 do 1. 3. 1944 Radulović
od 1. 3. 1944 do 19. 5. 1944 Taufer
od 19. 5. 1944 do 27. 5. 1944 Radulović
od 27. 5. 1944 do 15. 7. 1944 Groznik

Namestnik politkomisarja brigade

Kar je ugotovljenih sprememb, zadevajo čas od 29. avgusta 1944 do 15. maja 1945, in to čas, ko so bili namestniki ali v. d. namestnikov politkomisarja brigade Hinko Bratož-Okli, Vincenc Lukan-Emil, Humbert Gačnik-Humbi ter Ančka Jerič, roj. Kodrič.

V knjigi o Gubčevi brigadi

di je bilo zapisano, da je opravljal Bratož funkcijo namestnika politkomisarja od 24. avgusta do 1. oktobra 1944, dejansko pa jo je od 19. avgusta do 16. oktobra, kajti CK KPS ga je na to funkcijo imenoval z aktom z dne 30. 8. 1944. V svojem Dnevniku partizana omenja, da je odšel 1. oktobra 1944 v SNOS na novo funkcijo v Ozni, a se je čez nekaj dni vrnil v Gubčevu brigado; tisti čas sta bila v. d. namestnika Vincenc

Komandant Gubčeve brigade Stane Potočar Lazar (levo) in namestnik komandanta Robert Borštnar-Rade (desno).

Lukan-Emil (do 6. oktobra) ter Humbert Gačnik-Humbi (od 6. do 13. oktobra). 13. oktobra 1944 je funkcijo spet prevzel Bratož, a le za kratek čas, kajti 16. oktobra 1944 je bil ranjen in je ležal v bolnici do 9. novembra, tako da se je v brigado spet vrnil 11. novembra (in bil na funkciji do 21. januarja 1945). V času njegovega zdravljenja je bil vršilec dolžnosti namestnika politkomisarja spet Lukan-Emil (in ne Gačnik, kot napačno navaja knjiga). Ko pa je bil Bratož-Okli v času od 21. do 31. januarja 1945 znova v bolnici, ga je nadomestila Ančka Jerič, kar je razvidno iz seznama štaba brigade v januarju 1945. V knjigi o Gubčevi brigadi ta januarska desetdnevna prekinitve Bratoževe funkcije ni navedena.

Partizanski pripovednik, novinar, urednik

Franci Strle

Ta zapis o »književniku, udeležencu NOB« je čakal v uredniškem predalu od lani, ko je Franci Strle slavil šestdesetletnico in obenem za svojo 2. knjigo o Tomšičevi brigadi prejel Nagrado vstaje slovenskega naroda. Ob tem smo se s slavljencem pogovarjali v intervjuju v TV-15, ob letu pa si oglejmo tale podrobnejši opis njegove življenjske in partizanske poti, z njim vred pa še Strletovo veselo sporočilo, da je pri koncu 3. knjige o Tomšičevi in tomšičevcih.

Franci Strle se je rodil 3. junija 1927 v Podcerkvi pri Ložu (občini Cerknica) v družini hišarja. Njegov ded Janez je bil eden izmed prvih socialistov v Loški dolini, oče Francelj pa ljudski tribun in organizator kmečko-delavskega gibanja, ki je na občinskih volitvah leta 1936 zmagalo.

Franci Strle je obiskoval osnovno šolo od jeseni 1934 do spomladi 1942. Že od petega razreda dalje se je poskušal v pisanju humorističnih spisov in stripov. Politični boji za pravice kmetov in delavcev so se mu vtisnili globoko v spomin. Rad bi odšel v gimnazijo, pa mu je domača revščina to preprečila.

Loška dolina je postala svobodna 12. maja 1942. Franci Strle je bil po mladinski liniji povezan z Osvobodilno fronto že od jeseni 1941, po osvoboditvi Loške doline je javno raznašal partizanski tisk in opravljal vrsto drugih nalog. Ob veliki italijanski ofenzivi 28. julija 1942 so mu Italijani ubili

očeta, sam pa je partizanom Loškega odreda na Golo gorico nosil obveščevalna in druga poročila vse do odhoda odreda na Primorsko.

27. marca 1943 je odšel sam v javorniške gozdove, oborožen s puško in bombo. Po štirih dneh tavanja je naletel na partizana Ivana Paternosta, kurirja partizanske bolnišnice na Požarjih pod Snežnikom, ki ga je odpeljal v drugo četo Notranjskega odreda. S tem odredom je 9. maja 1943 prešel v sestavo Prve čete Tretjega bataljona Tomšičeve brigade. V SKOJ je bil sprejet 15. aprila 1943. Najprej je bil borec, nato četni sekretar SKOJ, decembra istega leta pa tudi politdelegat.

Prvo novinarsko delo

S pomočjo Lidije Puhar-Lajdi in Tatjane Zgonc je izdal prvo številko četrtega žepnega časnika, zanj prispeval pesmi in ilustracije, do konca leta pa je uredil še eno številko. Nato so ga imenovali za urednika bataljonskega žepnega časnika. Prva

številka je izšla 28. januarja v Golubovcu, druga številka pa 1. marca 1944. Po novični združitvi z brigadno glavnino (Tretji bataljon se je 18. februarja 1944 prebil na Pohorje skupaj s prvim bataljonom Bračičeve in z Drugim in Tretjim bataljonom Sercejeve brigade) je bil premeščen v Drugi bataljon Tomšičeve brigade in imenovan za bataljonskega sekretarja SKOJ, 4. aprila 1944 so ga sprejeli v KPS.

V začetku maja 1944 je bil imenovan za brigadnega sekretarja SKOJ, konec junija se je vrnil v drugi bataljon, od tam je odšel na višji skojevski tečaj pri PK SKOJ za Slovenijo. Pomladi 1944 je uredil tri številke mladinskega lista Rdeča zvezda, ki so se ohranile (ena na šapirografu). Bil je na 10. tečaju na Gradniku v Beli krajini (tečaj je vodil Ferdo Godina-Marko) od 9. septembra do 10. oktobra 1944, ki ga je končal s prav dobrim uspehom. Udeležil se je tudi drugega posvetovanja aktivistov OF v Črnomlju septembra 1944.

Ob vrnitvi na Štajersko novembra 1944 je postal sekretar brigadnega biroja SKOJ v Tomšičevi brigadi, po reorganizaciji je prišel v sestavo prvega bataljona, kjer je v marcu in aprilu 1945 izdal nekaj števk Žepnega lista (ohranile so se platnice druge številke). V tej sestavi se je udeležil končnih bojev na Poljani pri Prevaljah 13. in 14. maja 1945. Konec februarja 1945 je bil lažje ranjen na Ravnah pod Sveto goro.

Po 23. maju 1945 je bil raz-

rešen in imenovan za političnega komisarja Tretje čete Tretjega bataljona Tomšičeve brigade. V tem času se je udeležil drugega kongresa mladine Slovenije. Kmalu zatem je s Tomšičevo brigado v okviru 14. udarne divizije odšel v Banat, najprej je bil v Ečki, nato pa so ga premestili v minometno četo Prvega bataljona za političnega komisarja. V tem času je pripravil več mitingov in sodeloval v brigadnem biltenu in napisal tudi igro. Februarja 1946 so ga premestili v brigadno kadrovski odsek kot referenta za podoficirje, avgusta 1946 pa so ga službeno premestili v Sedmi granični odsek s sedežem v Mariboru, aprila 1947 v Prvi granični odsek v Kozini, oktobra 1947 v štab Druge divizije KNOJ, februarja 1948 v Centralno upravo brodogradnje v Beogradu, ob resoluciji informbiroja pa v Upravo južnih ladjedelnic v Split in Trogir, 10. junija 1950. V tem času je obiskoval večerno gimnazijo v Samoboru.

Avgusta 1950 je bil na lastno zahtevo premeščen v Slovenijo, kjer je leta 1954 opravil veliko gimnazijsko maturo.

S prvim februarjem 1954 se je zaposlil na uredništvu revije Borec, dobil stipendijo in se vpisal na Višjo pedagoško šolo. Diplomiral je leta 1957 iz slovenskega in srbohrvatskega jezika in literature. Napisal je diplomsko nalogo o pisatelju Karlu Grabrški - Gabru in zanjo

prejel najvišjo oceno. Isto leto je nastopil službo pri Slovenskem poročevalcu, kjer je bil sprva svobodni reporter, nato pa urednik kmečke strani. Nato je odšel za glavnega in odgovornega urednika revije Lovec, od tam pa za urednika na RTV Ljubljana, kjer je urejal kmetijske oddaje, oddaje izkušnje upravljalcev in serije dokumentarnih filmov Po poti slovenske državnosti in partizanskega boja Niti našega življenja. Leta 1971 se je vrnil k novinarskemu poklicu, postal je urednik TV-15 - Naš tovariš, kjer je ostal do upokojitve leta 1975.

Pomemben zgodovinar boja

V partizanskem tisku pa je Franci Strle deloval tudi kot pesnik. Prvo pesem je objavil v Rdeči zvezdi v Tomšičevi brigadi) po osvoboditvi pa je objavljati svoje prva besedila v reviji Borec, v Slovenskem poročevalcu, TV-15 in v vseh pomembnejših slovenskih časopisih in publikacijah. Napisal je več scenarijev in veznih besedil za televizijske dokumentarne filme. Pri vsem obširnem delu je težil v leposlovje z nekaterimi črticami, od katerih je po mnenju Stanka Janeža najbolj pretresljiva Očetova solza. V Primorskem dnevniku je objavljala partizansko povest Partizanski volk samotar. (1975). Do leta 1980 so izšle še tele njegove knjige: Med proletarci, Veliki finale

Dušan Mevlja

V 76. letu je umrla zavedna tržaška Slovenka, nosilka Partizanske spomenice 1941, tovarišica Tončka Colja.

V narodnoosvobodilno gibanje se je organizirano vključila že julija 1941. Leta 1943 je bila aretirana. Po kapitulaciji Italije je odšla v partizane. Bila je borka Tomšičeve in Serčerjeve brigade ter Južnoprimorskega odreda, kasneje pa je delovala v AFŽ na Krasu. Leta 1944 so jo ujeli Nemci. Poslali so jo na prisilno delo v taborišče, od koder se je vrnila po koncu vojne.

V začetku februarja smo se v Piranu poslovili od aktivistke Mare, rojene leta 1921 v Biljah na Goriškem. Že konec leta 1941 se je povezala s prvimi sodelavci NOG v njenem kraju. V začetku leta 1942 pa je tudi sama postala aktivistka. Malo pred koncem vojne je bila aretirana. marca 1943 je bila sprejeta v SKOJ in kmalu tudi v KPS. Odlikovana je bila in leta 1981 je prejela znak OF.

Združenja borcev NOV sporočajo, da so v letu 1986 in 1987 umrli člani:

Čemšenik

Damjan Drobež, rojen leta 1917 na Limovcah pri Trojanah. Od maja 1944 je bil udeleženec NOV – borec Šlandrove brigade. **Justina Mlakar**, rojena leta 1908. Bila je aktivna sodelavka NOV. **Ciril Anzelmi**, rojen leta 1911 v Razborju pri Čemšeni-ku. Od julija 1944 je bil udeleženec NOV – borec Dolenjskega odreda in ranjen. **Stanko Arh**, rojen leta 1929. Od junija 1944 je bil obveščevalec in kurir. **Janko Bokal**, rojen leta 1911. V NOV je bil od julija 1944. Bojeval se je na Dolenjskem v raz-nih partizanskih enotah in brigadah. V njegovi hiši je bila dalj časa kurirska postaja. **Alojzija Grahek**, rojena Trebušak v Brezjah pri Čemšeni-ku. Bila je aktivna sodelavka NOV, ki je mnogim partizanskim enotam, kurirjem in aktivistom nu-dila toplo in varno zatočišče.

Lanskega novembra je umrl borec in aktivist OF Stane Baltič. Rojen je bil leta 1908 v delavski družini v Ivančni Gorici in se izučil za čevljarja. Leta 1941 je začel aktivno delati za OF v domačem kraju. Zaradi tega je bil leta 1942 aretiran in odpeljan v taborišče na Rab, kjer je ostal do kapitulacije Italije. Po prihodu v domači kraj se je vključil v Gubčevo brigado, v kateri je bil do konca vojne, do demobilizacije pa je bil v vojni bolnici v Ljubljani. Bil je zelo aktiven pri izgradnji porušene domovine in prejel več odlikovanj.

Črnomelj

Vida Stariha, rojena leta 1928, **Pepca Krajnc**, rojena leta 1925, **Anton Klemenc**, rojen leta 1921, **Zofka Stariha**, rojena leta 1908, **Franc Vardjan**, rojen leta 1930, **Janko Štukelj**, rojen leta 1918, **Anton Weiss**, rojen leta 1904, **Janez Belko**, rojen leta 1927, **Jože Zajc**, rojen leta 1926, **Silva Kočevar**, rojena leta 1912, **Franc Gregorič**, rojen leta 1919, **Ana Švajcar**, rojena leta 1900, **Milan Krđić**, rojen leta 1930, **Katarina Štefanič**, rojena leta 1920, **Franciška Kambič**, rojena leta 1917, **Tončka Geltar**, rojena leta 1912, **Zlata Pavlin**, rojena leta 1909, **Magda Adlesič**, rojena leta 1916, **Lovro Rems**, rojen leta 1908, **Jože Prhne**, rojen leta 1908, **Marija Einsiedler**, rojena leta 1910, **Marija Radojčić**, rojena leta 1895.

Vinica

Anton Šutej, rojen leta 1924 iz Ogulina, **Franc Vrbanc**, rojen leta 1928 iz Učakovec, **Jože Zalec**, rojen leta 1903 iz Stare lipe, **Jože Čadonič**, rojen leta 1921 iz Zilj, **Berta Kravos**, rojena leta 1903 iz Vinice, **Matija Vrbanc**, rojen leta 1925 iz Učakovec, **Angela Sutlič**, rojena leta 1910 iz Zilj, **Danica Štampohar**, rojena leta 1909 iz Vukovec, **Jože Pavlaković**, rojen leta 1911 iz Zilj, **Katarina Gimpelj**, rojena leta 1897 iz Nove lipe.

V 67. letu starosti je umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 tovariš **Marian Srakar-Piškur**.

V aktivno delo OF se je vključil leta 1941, v NOB pa maja 1942. Bil je sekretar SKOJ-a v četi II. grupe odredov, politdelegat Gubčeve brigade in radiotelegrafist v Bazi 20 – podružnici Tanjuga za Slovenijo.

Po vojni je bil družbenopolitično aktiven v ZK, SZDL in KS na terenu.

Na Brezovici, pri spominskem obeležju

Sredi letošnjega marca me je iz osnovne šole Danile Kumar v Ljubljani po telefonu poklical ravnatelj in vprašal, če vem, kje je Breznica in spominsko obeležje Danile Kumar. Po njej se njihova šola imenuje, jaz pa naj bi v petek, 18. marca, s skupino učencev obiskal to obeležje. Pristal sem, pri tem pa se povezal še z občinskim odborom TB v Škofji Loki. Za spremstvo so dodelili še dva borca: Ivana Kržišnika in Vinka Arharja.

Srečali smo se na kraju, kjer sta med NOB pod streli belogardistov in gestapovcev padla Andreja in Jegorov. Najprej smo se ustavili pri obeležju Danile Kumar-Andreje. Približno petdeset učenek in učencev je z učitelji in bratom padle (Adrijanom) in predstavnikom KS in borcevske organizacije Ježica spoštljivo v polkrogu obstopilo žalostni kraj. Učenci so zapeli spominsko pesem, tovariš Arhar jih je v imenu občinske organizacije ZB Škofja Loka in Združenja borcev Puštal, na katerega območja je obeležje, pozdravil, o dogodkih, ki so se tod zgodili pred 44. leti, pa je pripovedoval Ivan Kržišnik. Ivan je bil namreč takrat kurir Petra Kovačiča-Jegorova, sekretarja rajonskega komiteja KPS za Škofo Loko. Zaveščiše sta imela nad vojaško cesto med Sušnikom in Dolinčkom.

Tistega usodnega dne se je Ivan napotil, na zvezo v Dolinčku, bližnji majhni kmetiji, Peter pa, da bi sprejel Andrejo. Pred odhodom na Koroško naj bi nekaj časa ostala na tem terenu, ki je bil znan po svoji dobri organiziranosti. Ko so si kuharji izmenjali pošto, jih je Jegorov vprašal, če so kakšne vesti o Nemcih. Domačinka Demšarjeva ali po domače Nacetova z nedalet od Sušnika ga je namreč opozorila, da se bliža Brezni-

ci kolona belogardistov in gestapovcev. Kurirjem o tem ni bilo nič znanega in ko so potem še vprašali starejšo žensko, kakšen je položaj, pa o sovražniku tudi ni nič vedela, je Jegorov menil da je varno.

Na njegov predlog so se nato napotili od Dolinčka proti Sušniku, kjer je bil v bližini grob pred nekaj dnevi padlega jeseniškega vosovca. Poleg Jegorova in Ivana sta bili sedaj tu še Andreja, članica sekretariata

Brat padle Andreje je med vožnjo pripovedoval kako je Andreja doživljala mladostna leta. Bila je veselo dekle. Na Ježici, kjer so stanovali, je bilo tedaj le nekaj kmečkih hiš. Rada se je igrala z otroci. Če so se med igro umazali, jih je očistila. Kasneje je bila članica Sokola in pevskega ter glasbenega društva. Nasploh je bila priljubljena med vaščani. Kruta vojna pa je potem pretrgala vse njene sanje o lepši prihodnosti...

pokrajinskega odbora Slovenske protifašistične ženske zveze in politična delavka Mihela Skok, doma iz Stražišča pri Kranju, ki je bila Andrejina spremljevalka.

Ko so si vsi štirje ogledali

grob padlega vosovca, so se obrnili, da bi šli v zavetišče Jegorova in Ivana. Tedaj pa je iz dveh dobro postavljenih zased zaropotalo. Jegorov je bil kmalu smrtno zadet. Ivan mu je sicer hotel odvzeti torbico z dokumenti, vendar to zaradi silovitega streljanja ni bilo več mogoče. Skoraj nato je bila težko ranjena tudi Andreja. Ivan in Mihela sta ji po svojih močeh sicer pomagala, toda za njima so že drveli pobesneli in krvi žejni belogardisti z gestapovci. Andreja se je na smrt izmučena zavlekla pod vojaško cesto. Ivanu in lažje ranjeni Miheli pa je uspelo pobegniti. Ko so se sovražniki znašli z ranjeno Andrejo iz oči v oči, jo je nekdo v glavo milostno ustrelil. Na povratku se je gestapovec Kinkeljn tudi fotografiral z mrtvnim Jegorovom. To je bila tudi prva zločinska akcija škofovskih belogardistov, ki so svojo postojanko ustanovili v Škofji Loki 6. marca 1944. Švabski hlapci so si takih trofej do konca vojne nabrali še precej.

Vse okrog spomenika je bilo tiho, slišali se je le šum smrek in vetra. To je bil eno-minuten molk, ki ga je po Ivanovih besedah predlagal Lojze Hafner. Potem pa je leta tudi obudil spomin na tiste dni, ko je bil borec Gorenjskega odreda, v Tomaževem bataljonu. Ker se je ta zadrževal prav na tem območju in na drugi strani Poljančice v škofovskih hribovih, se je del Tomaževega bataljona ponoči z 18. na 19. marec 1944 znašal pri Florja-

nu oz. kmetiji pri Mežnarju. »19. marca je bila lepa in topla sončna nedelja«, se je spominja Lojze Hafner. »Dopolodne smo borci občudovali leteče ameriške trdnjave, ki so nad rajh nosile pogubni tovor. Okrog dvajstih je ta »letalski miting« dosegel vrh. Nemškemu lovcu, ki je z drugimi zasledoval vračajoče trdnjave, se je njegova bojna vnema birdko maščevala. Zadeti se je pričel vrteti po zraku in kmalu strmoglavil. Iz lovca je skočil letalec ter se začel s padalom spuščati, vendar so ga Amerikanci, ki so bili še zadaj, prestrelili. Ta divji ples po

la pri belogardistih in sta verjetno prejšnji dan tudi sodelovala pri zločinski akciji. Nič niso vedeli o pilotu, prav tako ne pri Nacetu.

Bližala sva se Breznici; v vas nisva hotela, zato sva se spustila nazaj v Sopotnico. Ko sva se bližala Rohotnikovi domačiji, so naju eksplozije že od daleč opozarjale, da je blizu zrušeni nemški lovec. Vse je bilo uničeno, sežgano, v kabini je sedel ožgani pilot, ki mu ni uspelo odskočiti. Pri Rohotniku, kjer sva se tudi za hip ustavila, so bili še vsi pod vtisom katastrofe, ki bi bila kmalu tudi za njih usodna. Bili so ravno

bom nikoli pozabil. Poklical sem Vinka, sam pa sem mu medtem že odzval pištolo, efenko, rezervni šaržer in torbico, vse čisto novo. Vinko si je prilastil njegovo službeno torbico. Lojze je na koncu svojega pripovedovanja dejal, da je imel pištolo samo dva dni, nato jo je moral oddati za »višje cilje«, nekemu iz Štaba. V zamenjavo je prejel stari »Gaser«, z neustreznim strelivom.

Ob spominskem obeležju je sledila še recitacija in zopet pesem ob spremljavi kitar. Nato je spregovoril predstavnik KS, oziroma borcevske organizacije iz Ježice. »To je bila za mlade prava, živa ura zgodovine, ki naj jim ostane v spominu kot geslo – nikoli več vojne,« je dejal. Učenci so položili še venec in prižgali svečko. Nato pa so odhiteli vsi premraženi v avtobus.

Odrasli pa smo se ustavili še pri obeležju Petra Kavčiča-Jegorova ter mu ob venecu, ki so ga pred nami že zjutraj prinesli učenci Osnovne šole Petra Kavčiča iz Škofje Loke, tudi mi prižgali svečko. Tako smo počastili spomin na junakinjo in junaka.

Ivan nam je spotoma še dejal, da je prav gotovo šlo za izdajo; Tomažev bataljon je še isti večer po zločinu požgal Sušnikovo domačijo. Ko smo se vračali, je bilo v avtobusu sproščeno razpoloženje. Predstavnica osnovne šole Danile Kumar in Lojze Hafner sta si izmenjala knjižni darili. Lojze je za šolsko knjižnico poklonil še tri Vodnike »Po sledih relednih partizanskih kurirjev Gorenjske« in značke. Ob slovesu smo si obljubili, da se drugo leto, ob 45. obletnici tragičnega dogodka, zopet vidimo.

Lojze Hafner

zraku je z daljnogledom opazoval tudi komandant bataljona Tomaž. Takoj je meni in soborcu Vinku Krajniku naročil naj v patrolji razčisti, kaj je s padalcem. K sreči sva že kosila, zato sva se hitro napotila proti vojaški cesti. Šla sva proti Breznici oziroma Sušniku. Ko sva prišla do ubitega Jegorova, sva obstala kot vkopana. Jaz sem pokojnika poznal, saj sem bil doma iz Škofje Loke. Hitro sva nato previdneje odšla naprej. Oglasila sva se pri Sušnikovih. Doma so bile samo mati in dekleta. Brata sta bi-

pri kosilu, ko je iz neba treščilo goreče letalo, dobrih 50 metrov od hiše. O padalcu niso nič vedeli, pa jim nisva zamerila, saj so bili preveč zbegani.

Pričela naju je peči vest, kako bova pred komandantom poročala o neuspelem proizvedovanju. V strmini, za visokimi smrekami, ki so s sencami že naznanjale pozno popoldne, sem nenadoma zagledal padalca. Z razbito glavo je bil zapichen v smrekov štor, po vejah pa so okrog visele vrvi od padala. To je bilo prizor, ki ga ne

Spomini iz dnevnika

Življenje vojaka Slovenca na Sardiniji

Slovenci v svoji zgodovini še nikoli prej niso bili tako raztreseni po vsem svetu kot v drugi svetovni vojni. Primorski Slovenci so kot italijanski vojaki in kot ujetniki pri naših zaveznikih – Angloameričanih in Sovjetih, obredli domala ves svet. Vendar imajo vsi, ki so preživeli Sardinijo, na ta otok najslabše spomine.

Na ta italijanski otok so pošiljali moške, da so bili čim dalje od doma, predvsem v 1942. in v začetku 1943. leta, ko so jih prisilno mobilizirali na domovih.

Večino teh, če niso umrli na otoku, so čutili posledice do svoje smrti. Veliko jih je že umrlo; na Sardiniji dobljena malarija je opravila svoje. Redkokdo se je odločil, da bi v takih razmerah, kot so živeli med vojno na Sardiniji, tudi kaj zapisal.

Preprost delavec, čevljar, danes že pokojni Valentin Peternelj iz Spodnje Idrije, pa je svoje doživljanje na Sardiniji zapisoval v majhen zvezek. Težko je opisati njegovo duševno stisko in bolečino in seveda tudi bolezen. Bil je med najstarejšimi, ki so jih Italijani prisilno mobilizirali v delavske bataljone proti koncu 1942. in v začetku 1943. leta. Iz njegovega dnevnika sem izpisal le bolj bistvene zapise:

16. februarja 1943 so ga skupaj z drugimi, rojenimi 1901–1906. leta, odpeljali od doma v vojašnico v Idriji, seveda z oboroženim spremstvom; drugega dne v Tolmin, tretjega pa na Železniško postajo sv. Lucija–Most na Soči. Skupina mobilizirancev, bolj aretirancev, je šla okrog 650 moških. Še vedno strogo zastraženih.

V Vidmu so prenočili in se potem odpeljali proti Aquili, kjer so bili dodeljeni k 13. pohotnemu polku. Po nekaj dneh pa k 326. četi Laboratori specialni-Delavskih bataljonov.

10. marca so odšli peš v 18 km oddaljeno vas San Dimittio. Pot je bila zelo naporna, v dežju in mrazu so prispeli na cilj popolnoma premočeni in premraženi. Tu je bilo stanje še kar znošno. Od doma so še dobivali pošto. 21. aprila so jih odpeljali iz San Dimittia proti Livornu, kjer so jih nastanili v bližini mesta Calambrone, bilo jih je več čet samih Slovencev.

Dne 28. aprila bi se morali vkrcati na parnik, vendar so še ostali v Calambrone do 5. maja in ob 4. uri odrinili proti Sardiniji. Bili so v velikem strahu, kajti Angloameričanci so bili povsod. Vendar so

srečno prispeli na Sardinijo drugega dne ob 7. uri, se odpeljali v Porto Pores in tu takoj pričeli delati v pristanišču.

V votlinah

Dne 14. maja so doživeli prvi zračni napad, drugi je bil obdit. Dne 1. 6. so Angloameričani napad ponovili, za njih je bil to strašen dan. Vseposvobod so padale bombe in povzročile razdejjanje. Nekaj dni kasneje so jih namestili v neke votline, kjer so bili varni pred letali, ne pa pred malarijo. Preživljali so se, kot so vedeli in znali. Vendar so jih tudi tu mitraljirali. Zračni napadi so sledili dan za dnem in noč za nočjo.

Dne 10. 7. je odšel iz teh rovov, saj so zračni napadi ponehali, ker so se Angloameričani izkrcali na Sicilijo. Tokrat je prvič zbolel. Začel je čevljari. Tako mu ni bilo treba delati v hudi vročini. Obolele so začeli voziti v bolnišnico, po več na dan. 27. avgusta je umrl sovaščan iz Spodnje Idrije – Tonče Prelovec. Pred kapitulacijo Italije je sledil še en napad z morja. Potem je Italija kapitulirala. Tedaj je tudi dobil zadnje pismo od doma. Jazno mu je bilo, da bo zveza z domovino in družino prekinjena.

Dne 19. 9. so že bombardirali Nemci in tudi Angloameričani, ki so napadali umikajoče Nemce. Vedno je bilo treba biti oblečen in obut, da si takoj lahko odšel v zaklonišče.

Dne 8. novembra so jih premestili v Alghiero tik ob morju, kjer so spali mirno pod streho. Tu je dobil več domačinov, ki so skupaj obtoževali vojno in njih gorje. Nastala je strašna lakota, več dni so jedli le kuhano travo, morda kakšno peso. Zopet je zbolel, imel je hudo vročino. Malarija se je vsidrala v telesu.

V tem času pa so prišli do njih Angloameričani. Tu so se izkrcali brez bojev, ker so Nemci prej pobegnili. Hrana se je zboljšala, ker so jo večkrat dobili od, tokrat že, zaveznikov. Ob božiču mu je bilo zelo hudo; kot tolikokrat, se je tokrat še bolj spomnil na dom. Še posebej, ker zaradi bolezni že več dni ni mogel jesti. Po okrevanju je dobil dobro hrano pri zaveznikih, tudi kavo.

Na Silvestrovo je obujal spomin na preteklo leto, ko je preстал toliko gorja. Bil je še vedno v italijanski vojski, brez orožja. Lotila se ga je tako huda malarija, da so ga zopet odpeljali v bolnico. Po vrnitvi, 24. januarja 1944, je prišla k njim Slovenska komisijska in jim obljubila, da jim bo pomagala. Toda kmalu zatem so jih premestili, zopet so bili pod šotori in še naprej je razsajala malarija in Slovence so še naprej vozili v bolnico.

Ko je prišel iz bolnice, zelo oslabil, je večina tovarišev odšla na Korziko. Ostali so le bolniki, med njimi tudi on z nekaj Slovenci.

Edini Slovenec

Kar jih je ostalo, so premestili v Sassari. Tu so nekaterim prvič dali orožje, on pa ga še ni dobil. Dne 6. maja so šli proti mestu Cagliari in tokrat je dobil puško tudi on. Skupaj je bilo okrog 40 Slovencev, samih starejših. Hrane je zopet malo. Vročina je neznosna, žito je že zrelo. Seveda ni nobenih novic od doma oz. iz domačih krajev. Zopet ga trese mrzlota. Koža je po bolezni popolnoma rumena. 28. 6. so jih zopet premestili. Od Slovencev jih je ostalo le pet. Čutil se je zelo osamljen in žalosten. Kmalu je ostal popolnoma sam – Slovenec.

Dne 1. 7. so se vkrcali na parnik in čakali na odhod na celino. V konvoju enajstih ladij so se 2. julija odpeljali. Ko je bil že daleč od Sardinije, je še pogledal na zgubljeni otok, ki mu je povzročil toliko gorja. Ko so stopili na suho zemljo, so v bližini postavili šotore. Tokrat je bila vsa preskrba s hrano zavezniška. Sadja so dobivali dovolj pri domačinih, za mal denar, ki so ga imeli, saj so dobivali nekakšne dnevnice. Čeprav se je rešil Sardinije, se ni malarije; dobil je visoko vročino in hudo grizo. V bolnišnici je dobival raznovrstna zdravila, ki so ga rešila gotove smrti.

Po vrnitvi iz bolnišnice v Napoli je odšel na okrevanje v kraj Pagani, v bližini Pompejev. Bil je zelo oslabil. Ko je nekoliko okrevl,

si je temeljito ogledal porušeno mesto Pompeji. Zelo natančno je opisal vse, kar je tam videl. Čez nekaj dni je spet srečal Slovenca, doma iz Cerkna. To mu je bilo v veliko uteho, da se je lahko pogovarjal slovensko. Tudi tega je navdušil, da sta odšla v Pompeje.

Po okrevanju se je vrnil v svojo enoto in še naprej čevljari. Hrane je imel dovolj, ker so imeli zavezniki menzo. Le dolgčas je bil vedno huji. Vlaga, kjer so nastanjeni, mu je povzročala revmo in še naprej tudi malarijo. Zopet je praznoval božič, še bolj žalosten in osamljen. Sneg je na Sardiniji videl le enkrat in še to zelo daleč. Sedaj ga je lahko, letu dni tudi potipal. Tokrat zopet so mu misli bežale domov, na domačo zimo. Poklo je že dve leti, kar so odpeljali od doma, vendar ne vidi vrnitve domov.

Začenja se pomlad 1945. Premestili so ga k zavezniškemu skladišču. Vendar je zopet napadla mrzlota. Dne 5. maja 1945 je zvedel, da so Nemci v Italiji kapitulirali. Upal je, da je tudi doma tako.

Dne 7. maja, zjutraj so mu naročili, da lahko piše domov, vendar v italijansčini in le petindvajset besed.

S tem je dnevnik končan. Še isti dan se je odpeljal proti domu in na Mostu na Soči prekoračil demarkacijsko črto.

Janez Jeram

V znamenju jubilejev

Ljubljančani, pa tudi drugi, dobro poznajo Katarino, priljubljeno izletniško točko na obrobju Dolomitov. Pohod nekdanjih borcev NOV, mladine in drugih ljubiteljev narave na Katarino na dan mladosti je že tradicija. Letošnje srečanje, že petnajsto po vrsti, je izzvenelo tudi v znamenju 40-letnice DO Slovenijales-trgovina, ki shode na Katarino že vrsto let podpira.

Po uvodnih besedah Zdravka Vidriha, jurišnika 31. divizije, je zbranim spregovoril Janez Stanovnik, predsednik predsedstva SR Slovenije, in med drugim dejal:

»... Ko se takole pogovarjam z ljudmi o tem, kaj se dogaja danes, so le-ti pogosto zaskrbljeni. Mi, nekoliko starejši »mladinci«, smo tudi bili nekoč v stiski; toda nismo izgubili poguma. Verjeli smo v zmago, imeli smo pogum in odločnost. Predvsem mlajšo generacijo bi želel na nekaj opozoriti: človek ni tako trden, kakor so trdne njegove mišice in kosti. Človek je trden tako, kot je trdna njegova volja. Človeka lahko stisnete ob zid, pritisnete na kolena, če ste močnejši, volje pa mu ne boste strli vse dotlej, dokler jo v sebi nosi.

Ljudje preveč mislijo, da so avtomobili, počitniška hi-

šica in dobrine sodobnega časa pogoj za blaginjo. Vse to je minljivo, le volja in zaupanje sta vrlini, ki ostane-ta.«

Tudi kulturni program je bil pester. Izvajali so ga učenci, orkester JLA s solisti te godba milice, ki letos slavi 45-letnico svojega delovanja. Potem ko so delegacije položile vence k pomnikom, so zborovanje sklenili s tovariškim srečanjem v čast jubilejev in dneva mladosti.

V Dolomitih pa je bila 28. maja še ena prireditev, in sicer na 623 metrov visokem partizanskem Ključu. V počastitev 45-letnice ustanovitve slovenskih partizanskih divizij, 7. in 9. korpusa ter 4. operativne cone so pripravili spominski pohod na »parti-

zanski Ključ«, ki so se ga udeležili borci Dolomitskega odreda, mladina in drugi.

Med udeleženci pohoda so bili tudi delavci temeljnih bank Ljubljanske banke, ki so se povzpeli na Ključ iz vseh krajev Slovenije.

Zveza združenj borcev NOV občine Ljubljana Vič-Rudnik je na Ključu, ob vsestranski pomoči združenega dela in prebivalcev Dolomitov zgradila skromen partizanski dom in v njem uredila spominsko sobo. Uvedli so tudi »partizansko transversalo v malem« (med Ključem in tremi sosednjimi krajevnimi skupnostmi: Dobrovo, Horjulom in Polhovim Gradcem), ki bo nemara postala priljubljena pot izletnikom in planincem. **Jože Čurin**

V Mariboru poteka armadno športno prvenstvo

Nastopajo najboljši

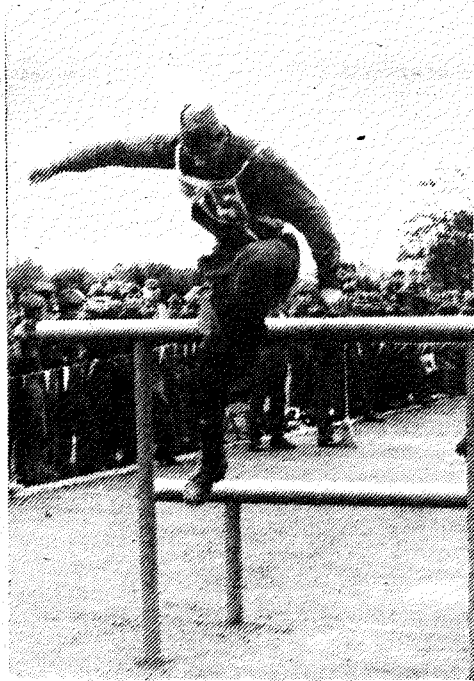
Od torka poteka v Mariboru 42. športno prvenstvo ljubljanskega armadnega območja, ki se bo končalo v soboto zvečer. Udeleženci prvenstva so se v Mariboru zbrali že v ponedeljek, v torek so prvenstvo slovesno odprli, včeraj v sredo, pa so se začela tekmovanja.

Več kot osemsto tekmovalcev iz osmih ekip: Ajdovščine, Graničarja, Kranja, Ljubljane, Maribora, Novega mesta, Postojne in Vrhnike tekmujejo v streljanju, vojaškem mnogoboju, atletiki, plavanju, rokometu, odbojki in košarki.

Kot poudarja predsednik organizacijskega odbora prvenstva generalpodpolkovnik Mirko Mirtič, so še pred kratkim potekala tekmovanja v osnovnih vojaških enotah. Na njih je tekmovalo okoli devetdeset odstotkov vseh vojakov in starešin. Na armadno prvenstvo pa se jih je uvrstilo osemsto najboljših.

Tekmovanja potekajo na športnih objektih ZSD Maribor, v Ljudskem vrtu, kopališču Tama, strelišču v Radvanju, pri Treh ribnikih in v vojašnici Franca Rozmana Staneta.

Ze prva tekmovanja so pokazala, da bodo boji za vsako točko, vsak zadetek, vsako sekundo in vsak centimeter napeti in ogorčeni, a športni. **B. K.**

Gostujoča razstava v Muzeju ljudske revolucije Slovenije

Mladinski narodnoobrambni tabori 1935-40

V Muzeju ljudske revolucije Slovenije so predvčerajšnjim odprli razstavo z naslovom Študentski in dijaški delovni narodnoobrambni tabori v Sloveniji 1935-1940, ki jo je v sodelovanju s strokovnjaki Muzeja narodne osvoboditve Maribora pripravil France Filipič (ob izidu njegove istoimenske knjige lani novembra). Razstava bo v Ljubljani na ogled predvidoma ves junij, nato pa bo jo bodo premestili v Kočevje, v Prekmurje in na Koroško, v kraje, kjer so nekoč delovali študentski in dijaški narodnoobrambni tabori. **B. Ž. J.**

Dokument umrlih

Taboriščni odbor Dachau pripravlja dokument o internirancih iz Slovenije, ki so v letih 1941-45 umrli v tem koncentracijskem taborišču.

Doslej so znani podatki za 1250 umrlih. To število pa ni popolno, zato je taboriščni odbor v akcijo za dopolnitev spiska pritegnil vse občinske komisije internirancev ter svoje umrlih, krajevne organizacije ZB in seveda same internirance, ki jih je v Sloveniji živih še 1300.

Taboriščni odbor Dachau ima namen pripraviti dokument v knjižni obliki. Ob zadostnih sredstvih bo izšel ponatis Zbornika Dachau, ki bi kot prilogo dodali tudi dokumentacijo o umrlih v taborišču.

Vsi, ki želijo sodelovati v tej akciji, naj svoje informacije naslovijo na občinske komisije internirancev (pri ZB). Še tako skromno obvestilo (zgolj ime in priimek umrlega) bo služila nadaljnji raziskavi oziroma iskanju podatkov v dokumentacijskem centru v Nemčiji. **Bogdan Mirnik**

Osmo športno srečanje

Dne 21. maja je bilo v Novem mestu že osmo tradicionalno srečanje športnikov iz dvanajstih klubov, ki nosijo ime po narodnem heroju Maksu Percu. Ta srečanja so vsako leto v počastitev dneva varnosti. Tekmovanje je potekalo v strelstvu, kegljanju, balinanju in šahu. Nastopilo je preko 300 udeležencev, gostitelj pa je bil novomeški klub.

Strelci so se pomerili na strelišču športne dvorane Marof. Nastopilo je deset ekip, zmagali so strelci iz kluba »Maks Perc« Ljubljana.

Kegljalci so tekmovali na štiristeznem kegljišču v domu JLA. Med desetimi ekipami je prav tako zmagala ekipa kluba »Maks Perc« iz Ljubljane.

Med šahisti so bili Ljubljančani prav tako premočni, med balinarji pa so se odrezali Koprčani. Prehodni pokal so osvojili športniki Ljubljane. Ta lepa športna trofeja bo krasila vitrine ljubljanskega kluba do naslednjega srečanja, ki bo ob letu v Novi Gorici. **Jože Jenič**

Poročilo

O javnem žrebanju loterije 32. Pohoda po poteh partizanske Ljubljane, ki je bilo 24. maja 1988 v Ljubljani

srečke, ki se končujejo na številko	so zadele dobiček din	srečke, ki se končujejo na številko	so zadele dobiček din
600	3.000	3404	5.000
0990	5.000	58754	200.000
5630	4.000	76984	300.000
6980	5.000	1305	5.000
46250	500.000	6145	4.000
56920	1.000.000	9695	10.000
1331	4.000	56	2.000
6861	5.000	3946	5.000
8891	4.000	2247	4.000
0022	5.000	46347	5.000.000
593	3.000	968	3.000
7833	4.000	4118	5.000
49823	500.000	8288	5.000
04	2.000	89	2.000
914	3.000	9419	5.000
0814	10.000	72049	2.000.000

Vse dobitke izplačuje Odbor za Pohod po poteh partizanske Ljubljane, Gregorčičeva 15 Ljubljana vsak dan, razen sobote in nedelje od 8. do 13. ure. Izžrebane srečke lahko pošljete v izplačilo tudi po pošti - priporočeno. Pri dobitkih nad 10.000 din se pri izplačilu odtegne davek na dobitke pri igrah na srečo.

DOBITKE DO VKLJUČNO 10.000 DIN IZPLAČUJEJO TUDI NA VSEH PRODAJNIH MESTIH LOTERIJE SLOVENIJE.

Izplačevanje dobitkov zapade 27. julija 1988.

Odbor za pohod po poteh partizanske Ljubljane, komisija za loterijo

Vabilo

Odbor Skupnosti borcev I. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR, vabi vse borce Skupnosti z območja SR Slovenije na svojo skupščino, ki bo v **soboto, 4. junija 1988 ob 10. uri v Domu JLA v Ljubljani** (nasproti železniške in avtobusne postaje). Odbor

Obvestila

Srečanje nekdanjih političnih zapornikov, internirancev in izgnancev bo 19. junija ob 10. uri pri spomeniku na prostoru nekdanjega koncentracijskega taborišča.

Ob 11. uri bo 20. zbor gorenjskih aktivistov. Komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slov.

Srečanje relednih kurirjev Gorenjske bo v nedeljo, 5. junija ob 10. uri pred osnovno šolo v Dražgošah.

Posebne prevoza v Dražgoše ni. Dostop pa je možen iz gorenjske strani preko Kroke in Jamnika, iz škofjeloškega konca pa po Selški dolini do Češnjice - odcep za Dražgoše. Obe cesti sta asfaltirani. Poskrbljeno bo za parkirni prostor.

Kurirji naj se srečanja udeleže v uniformah in z odlikovanji! Pripeljte tudi svoje.

Vabi odbor skupnosti relednih kurirjev Gorenjske in družbenopolitične organizacije Dražgoš

Srečanje brigadirjev-veteranov nekdanjega okraja Grosupljea bo - prvo po dvainštiridesetih letih - v soboto, 11. junija ob 10. uri v gasilskem centru Grosuplje. Vsem brigadirjem zaradi pomanjkljivega seznama vabil niso mogli poslati, pa naj, ki ga niso prejeli, velja to obvestilo ... sporoča iniciativni odbor pri OK SZDL Grosuplje.

Športno društvo Kokrica tudi letos prvo nedeljo v juniju organizira tradicionalni pohod ljubiteljev gora in narave na Veliko Poljano. Da bi se čim več krajanov Kranja in širše okolice vključilo v rekreacijo, naša sekcija vsako leto organizira **tradicionalni pohod na Veliko Poljano**, ki vsako leto privabi več kot 200 ljudi in s tem postaja najmnogičnejša športno rekreativna prireditev v kranjski občini. Letos se bodo udeleženci srečali na tej priljubljeni izletniški točki pod Storžičem že dvanajstič.

Letošnji pohod se bo začel ob 6. uri v vasi **Trstenik pod Storžičem**, od koder je dobri dve uri hoda do Velike Poljane. Vsi pohodniki bodo med potjo deležni okrepčil na dveh okrepčevalnicah, pa tudi na vrhu se jih bomo spomnili z okrepčilom in letos prvič z ličnimi pripornkami.

Vse ljubitelje gora, pohodov, primernih za vso družino, zato vabimo v nedeljo, 5. junija 1988, da skupaj s Kokričani na Veliki Poljani preživijo prijeten dan. **ŠD Kokrica**

Obletnica smrti narodnega heroja

Prvega junija mineva dvanajst let, kar je v Radovljici umrl narodni heroj Anton Dežman-Tonček, doma iz Lesc. Kot vsa leta doslej, so tudi letos pripravili v radovljiški vojašnici, ki nosi njegovo ime, spominsko svečanost. Poleg vojakov in starešin JLA so se udeležili tudi predstavniki skupščine in DPO občine Radovljica, osnovne šole ter krajevne skupnosti Lesce. Priloženostni kulturni program so izvedli učenci iz Lesc. Vsakoletna spominska svečanost je bila tudi v avli osnovne šole F. S. Finžgarja v Lescah. **JR**

Oplotnica je praznovala

KS Oplotnica je letos praznovala svoj četrti krajevni praznik. Ob tej priložnosti je KO ZB NOV Oplotnica odkril dodatno ploščo žrtev fašizma pri osrednjem spomeniku NOB sredi vasi. Skupno s pohodniki ČGP Večer, ki je pokrovitelj Tehnike Mernik v Božjem nad Oplotnico, je organiziral vsakoletno proslavo pri Tajnikarju v Koritnem. Sodelovala je tudi mladina iz Oplotnice, šola Pohorskega bataljona Oplotnica pa je dobila za praznik nov prizidek. **Breda Veber**

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. **Naslov uredništva:** Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. **V uredništvu smo:** glavni urednik - ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik - VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki - ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica - MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec - DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva - MARA OKORN. **Uprava in naročniški oddelki:** Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. **Člani časopisnega sveta TV-15:** predsednica - MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERSIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. **TV-15** izhaja kot tednik. Cena izdava: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za I. polletje: 7.000 din. **Tisk in korektura:** ČGP Delo, Ljubljana. **TV-15** je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).